

ཐིའུ་ཁྱུ་མ་ལོ་ད་གནས་དབྱེད་ཡིག TIBET QUARTERLY BRIEF

Volume:4 | Issue: 02 | April-June 2022

བོད་ཀྱི་ཕྱི་ལུགས་འཕེལ་རྒྱུ་ལྟེན་ལྷན་ཁག་
TIBET POLICY INSTITUTE

Central Tibetan Administration, Gangchen Kyishong
Dharamshala-176215 Distt. kangra (H.P.) India
Phone +91-1892-223556, 222403

E-mail: communication@tibetpolicy.net | web: tibetpolicy.net

ཐིའུ་ཁྱུ་མ་བོད་གནས་དབྱེད་ཡིག

TIBET QUARTERLY BRIEF

ཕྱི་ཁྱུ་མ་བོད་གནས་དབྱེད་ཡིག་གི་སྐོར་ལྟ་བུ་
བོད་ཡིག་ཕྱི་ཁྱུ་མ་བོད་གནས་དབྱེད་ཡིག་གི་སྐོར་ལྟ་བུ་
ཐིའུ་ཁྱུ་མ་བོད་གནས་དབྱེད་ཡིག་གི་སྐོར་ལྟ་བུ་
ཐིའུ་ཁྱུ་མ་བོད་གནས་དབྱེད་ཡིག་གི་སྐོར་ལྟ་བུ་
ཐིའུ་ཁྱུ་མ་བོད་གནས་དབྱེད་ཡིག་གི་སྐོར་ལྟ་བུ་
ཐིའུ་ཁྱུ་མ་བོད་གནས་དབྱེད་ཡིག་གི་སྐོར་ལྟ་བུ་
ཐིའུ་ཁྱུ་མ་བོད་གནས་དབྱེད་ཡིག་གི་སྐོར་ལྟ་བུ་

Published by: Tibet Policy Institute
Central Tibetan Administration
Dharamshala-176215 (H.P.) INDIA
Website: www.tibetpolicy.net
Tibetan Editor: Kunga Gyaltsen
Rigmon Tsering Dhondup
English Editor: Tenzin Desal
Design/layout: Kunga Gyaltsen
Printed by: Narthang Press

དཀར་ཆག

སྡེ་ཚན་དང་པོ། བོད་ཡིག་དབྱེད་ཚུལ་ཁག

རྒྱ་ནག་གི་དམག་དོན་སྒྲོར་རྒྱལ་ཙམ་སྐྱེད་བཞག་.....	༡
	ཉམས་ཞིབ་པ་ཤར་ཚང་བསྟན་འཛིན་བདེ་ལྷན།
ཤུང་གོའི་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་དང་མི་རིགས་སྤྱིད་བྱས།.....	༡༩
	ཉམས་ཞིབ་པ་བ་འེ་ལྷ་བཙུ་ཆེ་རིང་།
	ཉམས་ཞིབ་པ་རིག་སྒྲོན་ཆེ་རིང་བསམ་བློ་བྱེད་ཀྱིས་བསྟན།
ཆོས་དད་ནག་ཉེས་ཅན་དུ་ངོས་འཛིན། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ནང་རིག་གཞུང་གཙང་བཤེར་དང་དག་ཐེན།.....	༣༥
	ཉམས་ཞིབ་པ་ལན་ཐོག་མ།

Section II: English Articles

Treaty-making power of the Tibetan Government: Evidences from Declassified Documents of British India.....	39
	Tenzin Desal, Senior Fellow
China and its illegitimate authority over Tibet	46
	Tenzin Lhadon, Research Fellow
The Geopolitical Implication of Sino-Russia Relation on Tibet	49
	Tenzin Lhadon, Research Fellow
What China didn't tell about the national park system on the Tibetan Plateau?	52
	Dechen Palmo, Research Fellow
China's Renewed Crackdown on Tibetan Buddhism	55
	Tsering Dolma, Research Fellow
The Tibetan Plateau needs an action.....	57
	Dhondup Wangmo, Research Fellow
Increasing Crackdowns on the Tibetan Language Rights Defenders and Intellectuals in Tibet	61
	Karma Tenzin, Research Fellow

The Internet: Chinese Censorship and Tibetan Online Activism 63
Tenzin Dalha, Research Fellow

What is happening in Tibet? 66
Tenzin Tsultrim, Research Fellow

Border Villages in Tibet: Eyes and Ears of the PRC 69
Dr. Tsewang Dorji, Research Fellow

ཕྱི་ཆུང་དང་སྤོ་ བོད་ཡིག་དབྱུང་ཚུལ་ཁག

ཁྱུ་ནག་གི་དཔག་དོན་སྒྲོར་རྒྱུ་ལ་ཚུ་བློ་བྲལ་བ།

ཉམས་ཞིབ་པ་ཤར་ཅོང་བསྟན་འཛིན་བདེ་ལྷན།

༡༣། ཅི་ཞིག་ལ་དཔག་དོན་ཟེར་ཞེ་ན། དཔག་དོན་ཞེས་པ་ནི་དཔག་དཔུང་དང་དཔག་འཁྲུག་ལ་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ལས་དོན་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། འཕྲོ་བ་མའི་ཁོངས་སུ་དཔག་མི་དང་དཔག་དཔུང་གི་སྡེ་ཆོན་བྱང་བ་དང་། དཔག་དོན་ཡང་བྱང་བའི་འགོ་བཙུམས་ཡོད་པ་མ་ཟད། སྤྱི་ཚོགས་འཕེལ་ཁྲིམས་ཀྱི་གོམ་སྟབས་དང་བསྟན་ནས་རིམ་གྱིས་འཕུས་སྒྲོ་ཆོང་བའི་མ་ལག་ཅིག་ཆགས་པ་རེད། ཁྱུ་ན་དུ་དཔག་དོན་ལ་འཐབ་རྩས་དང་འཐབ་རྩལ་ཞེས་གཉིས་སུ་བྱེས་ཡོད། སྡོན་མ་ནི་དཔག་དཔུང་འཛིན་སྒྲོང་སོགས་ཀྱི་ལས་དོན་ཡིན་ཞིང་། སྤྱི་ཚུ་འཛིན་ཡང་ཅུང་ཟད་ཞིབ་ཆགས་ཡོད། བྱེ་མ་ནི་བྱེ་བྲག་དུ་དཔག་འཁྲུག་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པ་རེད།

དང་པོ། ཁྱུ་ནག་གི་དཔག་དོན་སྒྲོར་ཁྱེད་གོས་པའི་ཁྱུ་མཆན།

འཛམ་གླིང་འཁྲུང་ཕྱག་ལ་བརྟེན་ནས་མཁས་པ་དག་གིས་ཁྱུ་ན་དུ་ཁྱུ་ནག་གི་མདུན་ལམ་ལ་ཆོད་དཔག

མཁེན་གསལ་བ་ཞིན་ཁྱུ་ནག་དཔར་པོའི་སྤྱད་གཞུང་ནི་མེ་མདའ་ལ་བརྟེན་ནས་སྤྱད་དབང་བཅུགས་པ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། དེ་བཞིན་ཁྱུ་ནག་དཔར་པོ་གི་ཆབ་སྤྱད་འཁོར་སྒྲོད་དེ་ཡང་དུས་དང་ནམ་པ་ཀུན་དུ་ཉར་གིས་མེ་མདའ་བཀོད་འདོམས་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད་པ་ཞིག་རེད། འདས་པའི་མོ་ཁོ་བཅུ་ཐམས་ཀྱི་ཁྲིམས་འཁུར་དང་དཔར་པོ་གི་ཆོག་མཆོག་པས་སྤྱད་དབང་བཅུགས་པ་ནས་བཟུང་མེ་མདའ་དང་ཁ་བྲལ་གྱི་མེད་པ་ནི་ཁྱུ་ནག་གི་སྤྱད་དབང་འཛིན་མཁན་ཆོའི་སྤྱི་ཚུ་ལྟ་ཞིག་ཆགས་ཡོད། དཔེར་ན། དང་ཐོག་མའི་ཅི་ཉར་གིས་ཀྱང་དབྱང་དཔག་དོན་ལྟ་ཕྱན་གྱི་འགོ་ཁྲིད་གོ་གནས་བཟུང་བ་དང་། དེ་ནས་རིམ་གྱིས་ཉར་ཞོའི་མེད་དང་། ཅང་ཅེ་མེན། དུ་ཅུ་ཅེན་ཐའོ། ད་ལྟའི་ཞི་ཅེན་མེད་བཅས་ཀྱིས་དཔག་དོན་གྱི་གོ་གནས་གལ་ཆེན་དེ་བཟུང་ཡོད། གལ་ཏེ་དཔག་པོ་གི་འགོ་ཁྲིད་ཀྱི་གོ་གནས་འཛིན་མ་ཐུབ་པ་ཡིན་ན། ལྷ་གོ་སྤྱོད་དང་དུ་ཅུ་ཡོའོ་བང་། ཀྲའི་ཅི་དབྱང་བཅས་ཀྱི་མཁུག་འབྲས་ལྟར་སྤྱད་སྟེགས་བརྟན་པོ་འཛིན་མི་ཐུབ་པ་མ་ཟད། མཐར་ཆེ་སྟོག་ཀྱང་བཟང་བཅོན་འོག་མཁུག་སྤྱི་ལ་དགོས་པ་ཆགས་ཡོད། ལྷ་གོ་སྤྱོད་དཔག་ལྟའི་འགོ་ཁྲིད་ཡིན་ཞིང་དོན་དངོས་ཀྱི་དབང་ཆ་མེད། ལྷ་གས་དེའི་དཔག་གི་དབང་ཆ་འཛིན་མཁན་དེའི་ཅན་ལྟན་ཡིན། གང་ལྟར་ཁྱུ་ན་དཔར་དབང་འཛིན་པའི་ལག་ནས་མེ་མདའ་ཤོར་རྗེས་སྤྱད་དབང་དེ་ཡང་རང་བཞིན་གྱིས་ཤོར་རྒྱུ་ཡིན་པ་བཤད་མ་དགོས་ཤིག་རེད།

ཕྱི་མོ་ ༡༩༤༩ མོར་སྤར་མིན་(Berlin)ཀྱི་ཅིག་ཀྱང་འབྲེལ་བ་དང་ཡུ་རོབ་ཤར་མ་ས་ཁུལ་དུ་རང་དབང་ཅན་གྱི་ལས་འགུལ་ལངས། དེ་རྗེས་འཇར་མན་ཤར་ལུ་གཉིས་བསྐྱར་དུ་གཅིག་སྒྲིལ་བྱུང་། དེ་བཞིན་ལྷ་ཅུ་སུའི་སྤྱད་དབང་ལ་འཁྲུང་ཕྱག་ཐེབས་ཏེ་རྩ་ཐོར་དུ་སོང་བ་དང་གྱང་དཔག་མཁུག་བསྐྱེལ་ནས་དུས་རབས་གསར་པ་ཞིག་གི་འགོ་བཙུམས་པ་རེད། ལྷ་གས་དེར་འཛམ་གླིང་སྟེང་མཁས་ཅན་གང་མང་གིས་ཡུ་རོབ་ཤར་མའི་རང་དབང་ཅན་གྱི་རྒྱལ་མེད་དེས་ཁྱུ་ནག་སྐྱེས་ཆེན་མོར་རྒྱལ་ཐེབས་དེས་ཡིན་པ་དང་། ཁྱུ་ནག་དཔར་པོ་གི་སྤྱད་དབང་ཡང་མགོ་ཉར་སྟོག་རྒྱུ་ཡིན་པ་ཆོད་དཔག་བྱས་ཡོད། ཁོར་འཁྲུལ་ཅན་གྱི་ཆོད་དཔག་དེ་ད་ལྟའང་བྱེད་བཞིན་ཡོད།

བསྐྱར་བཅོས་དང་སྒྲོ་འབྱེད་ཀྱི་གོམ་སྟབས་གསར་པའི་འོག་དོན་དངོས་ཀྱི་ཁྱུ་ནག

དོན་དངོས་ཐོག་ཁྱུ་ནག་སྤྱད་གཞུང་ལྷ་གས་དེའི་གནས་བདེ་སྒྲོ་མོ་ཆེའི་ ༤་པ་ལས་འགུལ་གྱི་གཞི་འགུལ་ནང་བདེ་སྐྱོག་དང་ཐར་ཐུབ་པ་མ་ཟད། ད་དུང་བཅོས་བསྐྱར་སྒྲོ་འབྱེད་ཀྱི་གོམ་སྟབས་གསར་པའི་འོག་ཞེ་ཞེ་ཡིའི་དཔལ་འཕྱོར་འཕེལ་ཁྲིམས་ཀྱི་སྟེ་བར་གྱུར་བ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཕྱོགས་བསྐྱེས་སྟབས་ལྷགས་སུ་མཐུད་དུ་ཆེ་རུ་སོང་སྟེ་ཞེ་ཞེ་ཡི་ཡང་དེ་ཞིབ་དེ་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་མོའི་ས་ཁུལ་ཅན་མ་ཟད། འཛམ་གླིང་གི་སྟོབས་ལྷན་

ཀྱུ་ཁབ་ཏུ་གྱུར་པ་དང་། རེས་ཀྱིས་ཀྱུ་ལྷིའི་ལས་དོན་ཁོང་གསལ་ཆེ་བའི་གོ་གནས་ཟེན་པ་རེད། ཉེ་བའི་དུས་སུ་ཀྱུ་ནག་དང་ཀྱུ་ཕྱོགས་ཀྱུ་ལ་
ཁབ་བར་ཉིང་ཞེ་མིང་གི་བསྐྱར་བཅས་སྒོ་འབྱེད་བྱུང་རྗེས་གཉེན་གསལ་གྱི་སྤྱང་ཅིའི་ཆེ་བ་(蜜月,Honeymoon)ཡི་དུས་ཡུན་རྫོགས་ཉེ་
པན་ཚུན་ཆོང་དོན་གཙོ་བྱས་པའི་གནད་དོན་འགའི་ཐོག་འགལ་སྒྲ་ཆེན་མོ་བྱུང་། ཡིན་ནའང་ཀྱུ་ནག་གི་སྲིད་དབང་བརྟན་པོ་ཡིན་པ་མ་ཟད།
འཕེལ་ཀྱས་ཀྱི་གོ་མ་སྤྲེལ་གྱི་རེས་པ་ནད་ཁོང་སྤྱི་མཐུན་དེ་མཆོམས་འཛོགས་བྱས་མི་འདུག འདི་དག་ནི་དོན་དངོས་གནས་ཚུལ་ཞིག་ཡིན།

ཀྱུ་ནག་དམར་ཤོག་སྲིད་དབང་མགོ་རྟེན་མ་སྒྲིག་པར་དེ་ལས་ཕྱོགས་ཉེ་འཕེལ་ཀྱས་སུ་སོང་བའི་ཀྱུ་མཆོན་ཅི་ཡིན།

ཀྱུ་ནག་ནི་དུས་ཡུན་སྤང་དུའི་ནང་འདི་ལྟ་བུ་འཕེལ་ཀྱས་མི་ལྟར་བྱུང་ཞེ་ན། གནད་དོན་འདིར་ང་ཚོས་གཟབ་ནན་ངང་བསམ་གཞིགས་བྱེད་
དགོས་པེས་ཡིན། ཁོ་བོས་བལྟས་ན་ཀྱུ་ནག་དམར་ཤོག་སྲིད་གཞུང་མགོ་རྟེན་མ་སྒྲིག་པར་དེ་ལས་ཕྱོགས་ཉེ་ཀྱུ་ལྷོ་བས་གོང་འཕེལ་སོང་བའི་
ཀྱུ་ཀྱེན་གཙོ་བོ་ནི། ཀྱུ་ལྷོ་སྲིད་བྱས་དང་དམག་དོན་འཛུགས་སྐྱོན་བཅས་ལ་བརྟེན་ནས་རང་ཉིད་ལ་ལྷིང་འཇགས་ཀྱི་འཕེལ་ཀྱས་ཁོར་ཡུག་
ཅིག་བསྐྱར་པ་དེ་རེད། དེ་ནི་ཀྱུ་ནག་གི་འཕེལ་ཀྱས་ཡོད་ཆད་ཀྱི་ཆར་གཞི་ཡིན་ཞིང་། བཅེངས་འགྲོལ་དམག་དང་ཉེན་རྟོག་དམག་དབྱུང་གིས་
ནང་ཆོད་བྱི་འཇུག་ཡོད་ཆད་འགོག་སྲུང་བྱས་དང་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་མ་ཟད། ཐ་ན་རང་བྱུང་གཞི་སྐྱོན་ཆབས་ཆེ་ཆུང་ཇི་ཅམ་བྱུང་ནའང་ཐང་ཀར་
དམག་དབྱུང་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། དེས་ཀྱང་ཀྱུ་ནག་དམར་ཤོག་ཚོས་མ་དོག་མ་འགྱུར་བ་དང་ད་དུང་འཕེལ་ཀྱས་ཡོང་བ་ལ་འགན་
སྲུང་ཆེན་པོ་བྱས་ཡོད། དེ་ལྟར་ན་དམག་དོན་ནི་ཀྱུ་ནག་དམར་ཤོག་ཚོགས་པར་མཆོན་ན་སྒོག་ཅ་ལྟ་བུ་ཆགས་ཡོད། དེར་བརྟེན་ང་ཚོས་ཀྱུ་
ནག་གི་དམག་དོན་སྒྲོར་གཏིང་ཟབ་ཀྱིས་ལོན་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་ཀྱི་ཡིན་ཏུ་གསལ་ཆེ། གཤམ་དུ་ཀྱུ་ནག་གི་དམག་དོན་སྐར་རོལ་ཅམ་ཞུ་ཀྱི་ཡིན།

གཉིས་པ། ཀྱུ་ནག་གིས་སྲིད་དབང་བཅུགས་པ་ནས་བརྒྱུད་ད་བར་གྱི་དམག་དོན་འཕེལ་འགྱུར།

༡༽ ཀྱུ་ནག་དམར་ཤོག་གི་དྲག་པའི་དབྱུང་ཕྱགས་བཅུགས་ནས་ད་ལྟའི་བར་སྤྱིའི་དམག་དབྱུང་གི་མིང་འབོད་ཚུལ་གྱི་འགྱུར་བ།

༡༩༣༧ ལོའི་ཆེ་ ༤ ཚེས་ ༡ ཉིན་“ནན་ཁང་འོས་ལངས་”བྱུང་ནས་གོ་མིན་ཏང་ལ་རོ་ཁོ་ལ་བྱེད་པའི་མེ་མདའ་དང་པོ་བརྒྱབ་ཟེད། དེ་ནས་གྲུང་
ཁན་ཏང་གིས་རང་ཚུགས་ཀྱིས་དྲག་པའི་འཐབ་ཆོད་ལ་འགོ་ཁྲིད་དང་དམག་དབྱུང་གསར་འཛུགས་བྱེད་པའི་འགོ་བཙུགས། ཆེ་ ༤ ཚེས་ ༡ ཉིན་
ནི་གྲུང་གོ་མི་དམངས་བཅེངས་འགྲོལ་དམག་དབྱུང་བརྟེན་པའི་དྲག་གསའི་ཉིན་མོ་ཡིན་པ་རེད། དུས་དེ་ནས་བརྒྱུད་ད་ལྟའི་བར་ཀྱུ་ནག་གི་དྲག་
པའི་དབྱུང་ཕྱགས་དེའི་མིང་འབོད་ཚུལ་ལ་འགྱུར་བ་མི་འདྲ་བ་སོང་ཡོད། དེ་ཡང་ ༡༩༣༧ ལོའི་སྟོན་ཁའི་དུས་ནས་ ༡༩༣༩ ལོའི་དབྱིད་ཀར་
གྲུང་གོ་གྲུང་ཁན་ཏང་གིས་ཕྱིར་ནན་ཁང་འོས་ལངས་དང་། སྟོན་བསྐྱེད་འོས་ལངས། ཀོང་ཀྲོའུ་འོས་ལངས། ཞིང་ནན་གྱི་འོས་ལངས་དང་ཉོང་
མ་འོས་ལངས་བཅས་བསྐྱུངས། ས་ཁུལ་དེ་དག་ལ་འོས་ལངས་རེས་པ་བྱས་རྗེས་སོར་འཛོགས་བྱས་པའི་དམག་དབྱུང་དེར་“གྲུང་གོའི་བཅོ་ཞིང་
གསར་བཞེད་དམག་”ཟེད། ༡༩༣༩ ལོའི་ཆེ་ ༥ རེས་སུ་“གྲུང་གོའི་བཅོ་ཞིང་དམར་དམག་” (中国工农红军) ཅེས་བར་བསྐྱར་ཞིང་།
བསྐྱས་མིང་ལ་“དམར་དམག་”ཟེད།

༡༩༣༧ ལོའི་ཆེ་ ༧ ཚེས་ ༧ ཉིན་རི་འགོག་དམག་འཇུག་ལངས་པ་དང་། ཆེ་ ༤ ཚེས་ ༢༥ ཉིན་དམར་དམག་གི་གཙོ་ཕྱགས་དམག་དབྱུང་
དེ་ཀྱུ་ལ་དམངས་གསར་བཞེད་དམག་གི་“བ་ལུའུ་ཅུན་”དུ་བཅོས་སྒྲིག་བྱས་པ་དང་། བསྐྱས་མིང་ལ་“བ་ལུའུ་ཅུན་”(八路军)ཞེས་བརྗོད།
༡༩༣༧ ལོའི་ཆེ་ ༩ ཚེས་ ༡༡ ཉིན་ཀྱུ་ལ་དམངས་གསར་བཞེད་དམག་གི་ཤོག་སྒྲིག་དབྱུང་ཚོགས་བཅོ་བརྒྱད་པར་བསྐྱར། ལོ་དེའི་ཆེ་ ༡༠
ཚེས་ ༣ ཉིན་ཀྱུ་ལ་དམངས་གསར་བཞེད་དམག་གི་སྐམ་དམག་གསར་དུ་བསྒྲིགས་པའི་ཅུན་བཞི་པར་བཅོས་སྒྲིག་བྱས་པ་དང་བསྐྱས་མིང་ལ་
“ཞིན་སི་ཅུན་”(新四军)ཟེད།

གྲུང་གོའི་རི་འགོག་དམག་འཇུག་མཇུག་བསྒྲིལ་རྗེས། ༡༩༤༥ ལོར་ཀྱུ་ནག་དམར་ཤོག་འགོ་ཁྲིད་འོག་གི་ཅུན་ཏེ་ཀོན་ནང་ལོགས་ཀྱི་བཅེངས་

འགྲོལ་ས་ཁུལ་ཁག་གི་དམག་དཔུང་འཛོར་ཆེན་ཞིག་བྱང་ཤར་ས་ཁུལ་དུ་སླེབས་པ་དང་། ཟླ་ ༡༠ རྒྱུང་བྱང་ཤར་ཅི་འགོག་མཉམ་འབྲེལ་དམག་སྡེ་གསུམ་ལས་བྱུང་བའི་བྱང་ཤར་མི་དམངས་རང་སྲོལ་དམག་བཙུགས། ༡༩༥༦ ལོའི་ཟླ་ ༡ ཆེས་ ༡༥ ཉིན་“བྱང་ཤར་མི་དམངས་རང་སྲོལ་དམག་”（东北人民自治军）གི་མིང་དེ་“བྱང་ཤར་དམངས་གཙོའི་མཉམ་འབྲེལ་དམག་”（东北民主联军）ཅེས་བར་བསྒྱུར། ༡༩༥༥ ལོའི་ཟླ་ ༤ ཆེས་ ༡༥ ཉིན་པ་ལུ་ལུ་ཅུན་ཅུན་དམག་ཁུལ་ཁག་གི་མི་མིང་ཡོན་དང་ཆབ་སྲིད་ཕྱ་ཡོན་གཅིག་སྟོན་ལུ་ལུ་ཅུན་སྡེ་གསུམ་གྱིས་དམག་དཔུང་གི་མིང་དེ་“མི་དམངས་བཅའ་སྲོལ་དམག་” ཅེས་བར་བསྒྱུར། ༡༩༥༦ ལོར་བཅའ་སྲོལ་དམག་འཁྲུག་ལངས། བཅའ་སྲོལ་ས་ཁུལ་གྱི་དམག་དཔུང་སོ་སོ་ནི་པ་ལུ་ལུ་ཅུན་དང་ཞིན་མི་ཅུན། བྱང་ཤར་དམངས་གཙོ་མཉམ་འབྲེལ་དམག་སྡེ་གསུམ་ནས་ཕྱ་གཞུག་ཏུ་མི་དམངས་བཅའ་སྲོལ་དམག་（人民解放军）ཅེས་བར་བསྒྱུར་ཏེ། བྱེས་འཐབ་དམག་སྡེ་ལུ་བསྒྱེགས། དེ་ནས་བཟུང་བཅའ་སྲོལ་དམག་གི་མིང་དུ་ལྟའི་བར་དུ་སྒྲོད་བཞིན་ཡོད།

༡༽ རྒྱ་ནག་གི་དམག་ཁུལ་（军区，Military region）དང་དམག་རིགས་（兵种，Arms）གི་འགྱུར་བ།

རྒྱ་ནག་དབུས་གཞུང་དང་ཡུང་དབྱང་དམག་ཕྱ་ཡོན་ ༡༩༥༥ ལོའི་ཟླ་ ༡༡ པའི་ཆེས་ ༡ ཉིན། 《དམག་ཡོངས་ཀྱི་ཅ་འཇུགས་དང་དམག་དཔུང་གི་ཨང་རྟགས་གཅིག་གྱུར་བྱ་རྒྱུའི་སྒྲོམ་གྱི་གཏན་འབེབས་》 བཅོས་ཏེ། བཅའ་སྲོལ་དམག་དེ་བྱེས་འཐབ་དམག་དཔུང་（野战军）དང་། ས་གནས་དམག་དཔུང་（地方军） དེས་མེད་ཆོལ་རྒྱུད་དམག་དཔུང་（游击队） བཅས་རིགས་གསུམ་དུ་བྱེ། བྱེས་འཐབ་དམག་དཔུང་དེ་ཡང་ཁག་བཞི་དུ་བྱེ་ཡོད་དེ། ས་མིང་གི་སྒྲོ་ནས་དབྱེ་ན། ཡུང་གོའི་མི་དམངས་བཅའ་སྲོལ་དམག་གི་ཁུབ་བྱང་བྱེས་འཐབ་དམག་དཔུང་（བྱེས་འཐབ་དམག་སྡེ་དང་པོ་） དང་། ཡུང་ཡོན་བྱེས་འཐབ་དམག་དཔུང་（བྱེས་འཐབ་དམག་སྡེ་གཉིས་པ་） ལྷ་རྒྱུད་བྱེས་འཐབ་དམག་སྡེ།（བྱེས་འཐབ་དམག་སྡེ་གསུམ་པ།） བྱང་ཤར་བྱེས་འཐབ་དམག་སྡེ།（བྱེས་འཐབ་དམག་སྡེ་བཞི་པ།） བཅས་ནི་རིམ་བ་དང་པོའི་དམག་ཁུལ་ཡིན།

རིམ་བ་གཉིས་པའི་དམག་ཁུལ་གསུམ་ཡོད་པ་དེའང་ས་མིང་གི་ཐོག་ནས་དབྱེ་བ་བྱེ་ཡོད་དེ། ཡུང་གོའི་མི་དམངས་བཅའ་སྲོལ་དམག་ཅིན་ལུའེ་དམག་ཁུལ་དང་། ཉོན་ཅན་དང་ཨན་ཅུའེ། ཅང་ལུ་ལུ་གསུམ་གྱི་དམག་ཁུལ། ཅི་རེ་ལའོ་ཡི་དམག་ཁུལ་བཅས་ཡིན། དེས་མེད་ཆོལ་རྒྱུད་དམག་དཔུང་ནི་དགོས་མཁོ་ལྟར་ས་གནས་ཁག་གི་དམག་དོན་ལས་ཁུངས་རང་ཉིད་གྱིས་སྒྲིག་འཇུགས་བྱས།

དེ་ནས་བྱང་གོ་མི་དམངས་བཅའ་སྲོལ་དམག་（གཙོ་བོ་སྐྱམ་དམག་ཡིན་） གི་དེ་སྡེའི་རིམ་བ་དང་པོའི་དམག་ཁུལ་ཅ་འཇུགས་ཀྱི་ཆང་གཞིའི་ཐོག་ ༡༩༥༥ ལོར་སྐད་གསུང་ཅན་གྱི་དམག་མི་ས་ཡ་རྒྱུད་འབྲི་བྱས་ཐེ་མེ་ཅིན་དམག་ཁུལ་དང་། ཅེན་དབྱང་དམག་ཁུལ། ཅི་ནན་དམག་ཁུལ། ཅན་ཅིང་དམག་ཁུལ། ཀོང་ཁོ་ལུ་དམག་ཁུལ། ཁེང་རྒྱུད་དམག་ཁུལ། ལན་ཁོ་ལུ་དམག་ཁུལ་བཅས་དམག་ཁུལ་ཆེན་མོ་བདུན་བཙུགས། ༡༩༥༦ ལོའི་ཟླ་ ༡ ཆེས་ ༡༦ ཉིན་དམག་ཁུལ་ཆེན་མོ་བདུན་གྱི་སྒྲིག་ཁོངས་དངོས་སུ་མེད་པ་བཅོས་ཏེ། ལོ་དེའི་ཟླ་ ༡ ཆེས་ ༡ ཉིན་ནས་བཟུང་གཡུལ་འབྲེད་ས་ཁུལ་ལྷ་བཙུགས། དེ་ཡང་ཤར་རྒྱུད་གཡུལ་འབྲེད་ས་ཁུལ་དང་། ཁུབ་རྒྱུད་གཡུལ་འབྲེད་ས་ཁུལ། བྱང་རྒྱུད་གཡུལ་འབྲེད་ས་ཁུལ། ལྷོ་རྒྱུད་གཡུལ་འབྲེད་ས་ཁུལ། དབུས་རྒྱུད་གཡུལ་འབྲེད་ས་ཁུལ་བཅས་ཡིན་པ་རེད། འདི་དམག་ཁུལ་ལ་ཐེབས་པའི་འགྱུར་བ་རོལ་ཅམ་ཞུས་པ་ཡིན།

དམག་རིགས་ཀྱི་འགྱུར་བ་ནི། རྒྱ་དམར་གྱི་སྲིད་དབང་བཙུགས་པའི་ཐོག་མའི་དུས་ཀྱི་བྱེས་འཐབ་དམག་དཔུང་དང་། ས་གནས་དམག་དཔུང་། དེས་མེད་ཆོལ་རྒྱུད་དམག་དཔུང་བཅས་རིགས་གསུམ་གྱི་ཆང་གཞིའི་ཐོག་རིམ་བཞིན་སྐྱམ་དམག་དང་། མཆོ་དམག་མཁའ་དམག་བཅས་བཙུགས་པ་མ་ཟད། ཐེས་སུ་མེ་སྒྲོགས་དམག་དཔུང་གཉིས་པ་ཡང་ཁ་སྒྲོན་བྱས།

༡༩༥༦ ལོར་དེ་སྡེའི་མེ་སྒྲོགས་དམག་དཔུང་ཨང་གཉིས་པ་གཙོ་བོ་བྱས་པའི་དམག་རིགས་གཞན་དག་ཁོངས་གཏོགས་ཀྱི་འཐབ་རྒྱས་ཉིང་

རྒྱལ་རྒྱུང་རྟེན་སྟོབས་ལྷགས་ཆེ་སྟེན་པ་བཏང་ནས་དཔག་རིགས་གསར་པ་ཞིག་བཅུགས་ཡོད་པ་སྟེ། གྲུང་གོ་མི་དམངས་བཅིངས་འཁོལ་དཔག་
མེ་ལྷགས་འཕྱར་མདའི་དཔག་དབྱང་དང་འཐབ་རྒྱུ་རོགས་སྐྱོར་དཔག་དབྱང་ཞེས་པ་ཁ་སྟོན་བྱས། མིག་སྨར་གྲུང་གོ་མི་དམངས་བཅིངས་
འཁོལ་དཔག་ལ་དཔག་རིགས་ཆེན་པོ་ལྷ་ཡོད་པ་སྟེ། ལྷམ་དཔག་དང་མཁའ་དཔག་མཆོ་དཔག་མེ་ལྷགས་འཕྱར་མདའི་དཔག་དབྱང་། འཐབ་
རྒྱུ་རོགས་སྐྱོར་དཔག་དབྱང་བཅས་རེད།

༡༽ དམག་མིའི་གྲངས་འཕོར་ལ་ཐེབས་པའི་འཇུག་བཀྲ་དམག་མི་ཁུང་འཕྲི་(裁, Disarmament)ཐེངས་བརྒྱ་གཅིག་བྱས།

ཐངས་དང་པོའི་དཔལ་མི་ཅུང་འཕྲིམ་སྐབས། དཔལ་དཔུང་གི་བསྟོལ་ས་འཕོར་གྱི་ ༥༥༠ ལས་ཀྱི་ ༩༠༠ བར་ཅུང་དྲ་བཅང་།

[illegible]

ཐེངས་གཉིས་པའི་དམག་མི་ཉུང་འཕྲིའི་སྐབས། ཁྱི་ ༦༣༧ ལྷན་གྱི་ ༢༠༠ བར་ཉུང་དུ་བྱིན། “ཨ་འོག་ཁོ་རྟོགས་”ཀྱི་དམག་འཁྲལ་དེ་གཡུལ་
སའི་འོག་གསུང་དམག་འཁྲལ་གྱི་དུས་རེས་དུ་སླེབས་སྐབས་ཉུང་གཏན་འཇགས་ཀྱི་གནས་བབ་བྱུང་བ་དང་། གུང་དབྱེད་དམག་ལྷན་ ༡༩༥༩
ལོར་ཡང་བསྐྱར་བཅེངས་འགོལ་དམག་ལ་གཞི་ཁྱོན་ཆེ་བའི་ཁྱ་བརྩ་ལེགས་སྒྲིག་བྱ་རྒྱུའི་ཐག་བཅད། ༡༩༥༩ ལོར་ཁྱ་བརྩ་ལྷེད་པའི་བྱ་བ་
ལྷགས་ཡོངས་ནས་སླེལ་ཏེ་ལོ་མཇུག་ཏུ་མཇུག་རྫོགས། དམག་ཡོངས་ཀྱི་མི་གྲངས་ཁྱི་ ༦༣༧ ལྷན་གྱི་ ༢༠༠ ལྷག་ལ་མར་ཆག།

ཐེངས་གསུམ་པའི་དམག་མི་ཅུང་པ་འདི་སྐབས་ ༡༩༥༣ ལོའི་ཟླ་ ༩ ཚེས་ ༢༩ ཉིན་གྱི་ནག་དབུས་གཞུང་དང་ཡུང་དབྱང་དམག་ཁྱུས་བཅོངས་
པའོལ་དམག་ལ་ཡང་བསྐྱར་ཁྱབ་སྤྱོད་དང་ཕྱེགས་སྒྲིག་བྱ་རྒྱུའི་ཐག་བཅད། ཐེངས་དེའི་ཁྱབ་སྤྱོད་ལས་དོན་ ༡༩༥༥ ལོའི་ལོ་མཇུག་ཏུ་མཇུག་
བཟུལ། དམག་ཡོངས་ཀྱི་དམག་ཕྱགས་ཏེ་ལས་ཁྲི་ ༣༥༠་ཟླ་ཙམ་དུ་ཁྱབ་སྤྱོད་བྱས།

ཐེངས་བཞི་པའི་དཔག་མི་ཉུང་འཕྲིའི་སྐབས། ཁྱི་ ༡༩༠ བར་བཅག་གྲུང་དབྱང་དཔག་ལུས་ ༡༩༥༥ ལོའི་རྒྱ་དང་ཡོང་རྒྱས་འཛོམས་གྲོས་
 ཚོགས་བསྐུས་ཏེ་དཔག་ཡོངས་ཀྱི་མི་གངས་ཡང་བསྐྱར་གསུམ་ཆ་གཅིག་རྗེ་ཉུང་དུ་གཏོང་རྒྱ་ཐག་བཅད། ཐེངས་དེའི་ཁ་བསྐྱ་བྱ་བ་ ༡༩༥༥
 ལོ་ནས་ ༡༩༥༩ ལོའི་ལོ་མཇུག་དུ་མཇུག་རྫོགས། དཔག་ཡོངས་ཀྱི་སྤྱིའི་མི་གངས་ཁྱི་ ༡༩༠ ལ་མང་པལ། རྐང་དཔག་ཉུང་དུ་ཡོང་བ་དང་
 ཆབས་ཅིག་མཆོ་དཔག་དང་། མཁའ་དཔག་དཔིགས་བསལ་དཔག་དབྱང་བཅས་ལ་བྱགས་སྟོན་ཐེབས་པ་དང་། དེས་དཔག་ཡོངས་ཀྱི་མི་
 གངས་བསྟོམས་འཁོར་གྱི་ ༣༣% ཟིན།

ཐེངས་ལྔ་པའི་དམག་མི་ཉུང་འཕྲིའི་སྐབས་དམག་མི་ཉུང་དུ་འཕྲི་བའི་འཆར་གཞིའི་མངལ་ཤོར། དེ་ཡང་ ༡༩༥༥ ལོའི་ཟླ་ ༩ ན་མཇུག་ཟླ་ ༥ པའི་བར་ཡུང་དབྱང་དམག་ཁྲུས་ལོ་གསུམ་གྱི་ནང་དམག་མི་ཁྲི་ ༩༠ ཉུང་དུ་གཏོང་བྱ་བ། འོན་ཀྱང་“གཡས་སྡུང་གྲོད་སློག་སྡུང་ནག” ཟེར་བའི་ལས་འགུལ་རྒྱལ་ཡོངས་སུ་སླེལ་བ་དང་བསྟན་ནས་ཐེངས་དེར་དམག་མི་ཉུང་འཕྲི་གཏོང་བ་ལས་ལྡོང་མ་ཡུང་།

ཐེངས་བྱག་པའི་དམག་མི་ཉུང་འཕྲིའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁྲ་བརྒྱ་ལེགས་སྒྲིག་ཐེངས་ལྔ་པའི་ལས་འགན་སྒྲུ་མཐུན་ནས་སྟེལ། ༡༩༥༠ ལོའི་རྒྱ་ ༩ པའི་ཆེས་ ༡༥ ཉིན་རྒྱ་ནག་དབུས་གཞུང་གིས་ཁྲ་བརྒྱའི་འཆར་གཞི་བྲལ་བསྐྱགས་དང་ལག་བརྟར་བྱས་པ་དང་། ལས་ཁུངས་ཁྲ་བརྒྱ་བྱས་པ། དམག་མི་ཉུང་དུ་བཏང་བ། དམག་དབུང་དང་འཐབ་འཛིང་མིན་པའི་མི་སྣ་བཅས་ཉུང་དུ་བཏང་། ལས་ཁུངས་རིམ་བ་སོ་སོའི་ལས་ཁུངས་རིམ་ཆེག་ཡོད་པ་རྣམས་ཀྱང་ཁྲ་བརྒྱ་བྱས། ཞིང་ཆེན་དམག་ཁུལ་གྱི་རང་ཚུགས་མི་ཤོག་（独立师，Independent Division）ཕྱིར་འཐོན་བྱས་

མཛད་སྒྲིལ་ཐོག་ཡུང་གོས་དམག་མི་ཁྲི་ ༣༠ ཉུང་དུ་གཏོང་རྒྱུ་ཡི་ཁྲབ་བསྐྱུགས་ལུས། ༢༠༡༧ ལོའི་ཟླ་ ༥ ཁེས་ ༢༧ ཉིན་རྒྱལ་མིང་སྤྲི་ཁྲབ་
ཁང་གསར་བཅུ་དགུང་དོན་ཁང་གིས་ཡུང་གོས་དམག་མི་ཁྲི་ ༣༠ ཉུང་དུ་བཏང་བ་དང་། དངོས་ཞབས་དམག་སྤྲིའི་མི་གངས་ཁྲི་ ༢༠༠ ལང་
ཉུང་དུ་བཏང་ཡོད་ཅེས་ཁྲབ་བསྐྱུགས་ལུས།

༤༽ དམག་ཆས་(军服, Uniform)ལ་ཐེབས་པའི་འགྱུར་བ།

ཐུ་ནག་དཔག་གི་ཁྱོན་ཆས་ལ་བསྐྱར་བཅས་ཤེད་པའི་གོ་རིམ་ནང་། ཐོག་མར་ཡུང་གི་འཛོལ་ཁུང་གསར་བརྗེའི་དཔག་བཙུགས་པ་ནས་དཔར་
དཔག་དང་། དེ་ནས་པ་ལུ་ཕུ་ཅུ། ཞིན་སི་ཅུ། མཐར་བཅིངས་འབྲོལ་དཔག་ཏུ་ཡུར་ཅིང་། ཏུས་མེས་སོ་སོར་དཔག་ཆས་མི་འབྲ་བ་རེ་ཡོད།
འོན་ཀྱང་དཔར་དཔག་དང་། པ་ལུ་ཕུ་ཅུ། ཞིན་སི་ཅུ་བཅས་ཀྱི་དཔག་ཆས་ལ་འགྱུར་བ་མེད། གཙོ་བོ་བཅིངས་འབྲོལ་དཔག་གི་དཔག་ཆས་
ལ་འགྱུར་བ་གང་མང་བཏང་ཡོད་པ་གཤམ་ཏུ་དེའི་སྐོར་བརྗོད་རྒྱ་ཡིན།

༡༩༤༠ ལོའི་ཟླ་ ༣ ཚེས་ ༣༠ ཉིན་སྤང་དབྱང་དཔག་ལུའི་རྒྱ་ས་འཛོམས་ཁྲོས་ཚོགས་ཐོག་བསྟན་དོན། དཔག་གི་གོ་རྟགས་ལམ་ལུགས་སྤང་
 གསོ་བྱེད་དགོས་པ་དང་། གོ་རྟགས་ལམ་ལུགས་ལག་བསྟར་བྱེད་པར་གཞིགས་འདེགས་བྱེད་ཆེད། ༡༩༤༡ ལོ་ནས་བཟུང་རྒྱ་ནག་དཔག་གིས་
 རེས་སྒྲོར་གསར་པའི་དཔག་གི་ཁྲོན་ཆས་བསྐྱར་བཅོས་ཀྱི་བྱ་བ་བྱེད་འགོ་བརྩམས། མེད་ས་དེར་བཅོས་སྐྱར་བྱས་པའི་དཔག་ལུང་དཔག་གི་གོ་
 རྟགས་ལམ་ལུགས་སྤང་གསོ་བྱེད་པ་དང་མཉམ་དུ་འགོ་བརྩམས་མ་ཐག་ནས་“དཔག་གི་ཐོབ་ཐང་ཁྲོན་ཆས་”ཞེས་འཛིན། ༡༩༤༥ ལོའི་ཟླ་ ༥
 ཚེས་ ༡ ཉིན་དཔག་ལུའི་རྒྱ་ས་པ་གསར་བས་དཔག་ཡོངས་ལ་སྤྱིག་ཆས་བྱས་ཏེ་མིང་ལ་ ༤༥ རྒྱས་པ་ཅན་གྱི་དཔག་ལྷ་ཞེས་བཏགས། ༡༩༤༥
 ལོའི་དཔག་ལུའི་རྒྱ་ས་པ་ལམ་ཆེར་ ༡༩༤༥ ལོའི་ལུགས་ཀྱི་དཔག་ལུའི་རྒྱ་ས་པ་གོ་ལ་ཡོད། གོང་རྟགས་དཔར་པོ་དང་རྒྱར་ལུའི་ལྷ་རྟགས་མེད་
 པར་བཅོས་ནས། ལས་བྱེད་པ་དང་འཐབ་ལོ་བས་མདའ་ལྷ་ཁྲོན་པ། བྱད་མེད་འཐབ་འཛིང་པར་མདའ་ལྷ་མེད་པ་ལས་སྤྱིག་ཆས་སྤྱིས་པ། བརྒྱད་
 གཅིག་དཔག་རྟགས། ལྷག་རྟགས་བཅས་བཏགས་ནས་སུ་སྤང་པོར་པོ་དང་སྤང་དུའི་ལོག་འཕྲུག་གྲང་ཁ་ཕྱོག་བྱས།

༡༩༥༧ ལོའི་ལྷན་དཔེ་སྒྲིག་པ་རྒྱུ་དཔྱད་དམག་ཁྲུས་ཚོགས་མཆན་གནང་ནས་གཏན་འཁེལ་བྱས། དེ་ནས་ཤེས་པ་བཞིན་གཤམ་གྱི་དམག་ལྷ་འདི་དག་བསྐྱུར་བཅོས་བྱས།

༡༥ རྣམ་པ་ཅན་གྱི་དམག་ལྷ་ནས ༡༦ རྣམ་པ་ཅན་གྱི་དམག་ལྷ་རིམ་གྱིས་ཐོན།

༡༩༤༣ ལོ་ལོ་མོར་བཅེངས་པ་ཕྱོད་དཔལ་གིས་ཡང་བསྐྱར་དུས་རབས་ ༡༡ པར་ཁ་ཐྱོགས་པའི་དཔལ་མིའི་ཁྱོད་ཆས་གསར་བ་ཞིབ་འཇུག་དང་
 གསར་བཅོ་བྱེད་ལོ་བཅུ་མས། དུས་རབས་གསར་པའི་དཔལ་ལྷན་གྱི་མཆོན་ཁྱོན་ཆས་ ༤༢' རྣམ་པ་ཅན་གྱི་ལེགས་ཆ་ལྷན་ཡོད་པ་རྒྱལ་སྤྱིའི་
 རོག་གི་ཕྱོད་ཐོན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དཔལ་ལྷིའི་ལེགས་ཆ་བསྐྱས་ཡོད་ཚུལ་བཤད། ༤༢' རྣམ་པ་ཅན་གྱི་དཔལ་ལྷིའི་ལྷུང་ཆ་དང་། སྤྱོད་ཆས། ཁ་དོག་
 ཁྱོན་གོས། དེ་བཞིན་ལེ་ལག་ཆར་བའི་ཐད་ལེགས་བཅས་ཆེ་ཅོམ་བྱུང་འདུག ལྷག་པར་དུ་བཅོ་ལྷ་དང་། ཁ་མདོག་ལག་གསོགས་ཆེ་བ། བཟུན་
 སྤྱོད་བཅས་ཀྱི་རོག་ནས་སྐྱམ་དཔལ་ལ་རྩ་སྤྱུག་གི་ཆོས་གཞི་གཙོ་བོ་དང་། མཆོད་པལ་གི་ཆོས་གཞི་དཀར་པོ་དང་ཕྱོད་པོ་གཙོ་བོར་བྱེད་པ།
 མཁའ་དཔལ་གི་ཆོས་གཞི་ཕྱོད་པོ་གཙོ་བོར་བྱེད་པ་བཅས་ཀྱི་དབྱེད་ཁག་གསུམ་གྱི་ཁ་དོག་མ་ལག་ཅིག་ཆགས་པ་དང་། དེ་བཞིན་དཔལ་རྒྱུད་
 བར་རྟགས། དུས་མིང་བྱང་ལུ། དབྱེད་རྟགས་སོགས་རྒྱན་གོས་ཀྱི་མཆོན་རྟགས་གསར་བ་ཞིག་ཆགས། དེའི་རྗེས་ནས་རྒྱ་ནག་དཔལ་གི་ཁྱོན་
 ཆས་ལ་ཡང་བསྐྱར་འཇུག་པ་བཏང་ནས་འདི་དག་བྱུང་། ༤༢' རྣམ་པ་ཅན་གྱི་དཔལ་ལྷ། ༥༠' རྣམ་པ་ཅན་གྱི་དཔལ་ལྷ། ༡༡' རྣམ་པ་ཅན་གྱི་དཔལ་
 ལྷ་བཅས་ཐོན། ད་ལྟ་རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་དཔལ་མིའི་དཔལ་ལྷ་ནི་ ༡༡' རྣམ་པ་ཅན་གྱི་དཔལ་ལྷ་ཡིན་པ་རེད།

21

སྐབས་འཛམ་གླིང་ཐོག་དཔག་ཤུགས་ཆེ་ཆེ་བའི་སྐམ་དཔག་ཅིག་རེད། གཤམ་དུ་གཡུལ་འབྱེད་ས་ཁུལ་ཆེན་མོ་ལྗེ་སྐོར་རོབ་ཙམ་བཤད་ན།
ཤར་རྒྱུད་གཡུལ་འབྱེད་ས་ཁུལ་གྱི་མངའ་ཁོངས་སུ། སྤང་རྩེ་དང་། ཅང་སུའུ། གེ་ཅང་། རྩུའུ་ཅན། ཨན་རྩེ། ཅང་ཞི་བཙས་ཚུད་ཡོད། ལྷོ་
རྒྱུད་གཡུལ་འབྱེད་ས་ཁུལ་གྱི་མངའ་ཁོངས་སུ། རྩུའུ་ནན་དང་། ཀོང་རྩུང་། ཀོང་ཤེས། ཡུན་ནན། ཀྱའེ་ཤོའུ་དང་རྩེ་ནན་བཙས་དང་། ལུབ་རྒྱུད་
གཡུལ་འབྱེད་ས་ཁུལ་གྱི་མངའ་ཁོངས་སུ། ཀན་སུའུ་དང་། ཉིང་ལ། མཚོ་སྒོན། ཤིན་ཅང་། བོད་ལྗོངས། སི་ཁྲོན་དང་ཁྲུང་ཆིང་བཙས་ཚུད། བྱང་
རྒྱུད་གཡུལ་འབྱེད་ས་ཁུལ་གྱི་མངའ་ཁོངས་སུ། ཉེ་ལུང་ཅང་དང་། ཅི་ལིན། ལའོ་ཉིང་། ལྷང་སོག་ སྤང་རྩེ་བཙས།

དབུས་རྒྱུད་གཡུལ་འབྱེད་ས་ཁུལ་གྱི་མངའ་ཁོངས་སུ། བེ་ཅིང་དང་། ཐེན་ཅིན། ཉི་ལེ། ཉི་ནན། སྤང་ཞི། སྤང་ཞི། རྩུའུ་ལེ་བཙས་ཚུད་འདུག།

༡༽ བཅིངས་འགྲོལ་དཔག་དང་དྲག་ཆས་ཉིན་རྟོག་དཔག་བཙས་ཀྱི་དཔག་མིའི་གྲངས་འཕོར་དང་ནང་ཁུལ་སྡེ་ཆོན་ལག་གི་སྒོར།

ཀ༽ བཅིངས་འགྲོལ་དཔག་

བཅིངས་འགྲོལ་དཔག་ལ་ནང་གསེས་སྐམ་དཔག་དང་། མཚོ་དཔག་ མཁའ་དཔག་ མེ་ཤུགས་འཕུར་མདའི་དཔག་དཔྱད་། འཐབ་རྩལ་རོགས་
སྒྲོར་དཔག་དཔྱད་བཙས་ལྡོད། དེར་སྐབས་བཅིངས་འགྲོལ་དཔག་ལ་མི་གྲངས་ས་ཡ་གཅིས་(༢༠༠༠༠༠༠)ཡོད་ཚུལ་བཤད།

དང་པོ། སྐམ་དཔག་ (Army, 陆军) རྟེན་ ༡༩༩༢ ལོའི་ལྷོ་ ༤ ཆེས་ ༡ ཉིན་བཅུགས་བ་དང་། དང་ཐོག་དེར་རྒྱ་དཔག་ཁོན་ཡོན། ད་ལྟ་
ནང་གསེས་རྒྱ་དཔག་དང་། ལུགས་ཁབ་དཔག་ མེ་སྒྲིགས་དཔག་ སྐམ་སའི་མཁའ་འགོག་དཔག་ མཁའ་སྒྲོན་དཔག་ བཟོ་སྐྱོད་དཔག་ རྩས་
འགྱུར་འགོག་དཔག་ འཕྱེན་སྡེ་ལ་དཔག་སོགས་ལས་བྱུང་བ་རེད། སྐམ་དཔག་ལ་མི་གྲངས་ས་ཡ་གཅིག་ཙམ་ ༡༠༠༠༠༠༠ ཡོད། འདི་ནི་
འཛམ་གླིང་ལྗོངས་ཀྱི་ཆེ་མོས་ཀྱི་དཔག་དཔྱད་ཞིག་རེད། ༢༠༡༥ ལོར་དཔག་དཔྱད་བསྒྱུར་བཙས་བྱས་ཆེས། དེ་ལྟའི་དཔག་ཁུལ་ཁང་ཆེ་
གས་བདུན་གཡུལ་འབྱེད་ས་ཁུལ་ལྗེ་བསྐྱར་བ་དང་། སྐམ་དཔག་གི་གར་གཏོར་དཔག་འཐབ་དཔག་དཔྱད་ལ་ཤོག་སྒྲིག་དཔྱད་ཆོགས་ ༡༩
ཡོད་ཅིང་། སྐམ་དཔག་གི་འགོ་ཁྲིད་སྒྲིག་གཞིས་དཔྱད་ཤིན་ཅང་དཔག་ཁུལ་ཁང་དང་། བོད་ལྗོངས་དཔག་ཁུལ་ཁང་། བེ་ཅིང་བདེ་སྤང་དཔག་
ཁུལ་ཁང་བཙས་འཐབ་རྩལ་གྱི་གནས་བབ་གསུམ་ལ་ཐད་ཀར་འགོ་ཁྲིད་དང་དོ་དམ་བྱེད་བཞིན་འདུག།

གཉིས་པ། མཚོ་དཔག་ (Navy, 海军) རྟེན་ ༡༩༩༩ ལོའི་ལྷོ་ ༩ ཆེས་ ༢༩ ཉིན་གསར་དུ་བཅུགས། དེར་ནང་གསེས་རྒྱ་རྒྱལ་
དཔག་གྲའི་དཔག་དཔྱད་དང་། རྒྱ་དཔག་གྲའི་དཔག་དཔྱད་། མཚོ་དཔག་མཁའ་སྒྲོན་དཔག་ མཚོ་དཔག་སྐམ་འཐབ་རྩལ་མཚོ་དཔག་
མཚོ་འགོག་དཔག་དཔྱད་སོགས་དཔག་རིགས་དང་ཆེད་ལས་བུའུ་ (ཡན་ལག་བུའུ་) ཡི་རྩལ་ཁག་བཙས་ཀྱིས་བྱུང་ཅིང་། བསྐྱོར་ལས་མི་
ཉིས་འབུམ་དགུ་ཁྲི་ལྷག་ ༡༩༠༠༠༠ གྱི་དང་། དཔག་གྲ་ ༥༠༠ ལྷག་དང་། གནས་གྲ་ ༢༠༠ ལྷག་བཙས་ཡོད་བ་དང་། དེའི་ནང་དུ་གནས་གྲའི་
གྲ་གཟིངས་ ༩ དང་། གྲ་འཛོག་གྲ་གཟིངས་ ༤ དང་། མཐར་སྒྲོན་དཔག་གྲ་ ༩༩ ། སྤང་སྡེ་ལ་དཔག་གྲ་ ༡༡༠ དང་། རྒྱ་རྒྱལ་དཔག་གྲ་ ༢༤
བཙས་འདུག། མཚོ་དཔག་ནམས་བྱང་རྒྱུད་གཡུལ་འབྱེད་ས་ཁུལ་དང་། ཤར་རྒྱུད་གཡུལ་འབྱེད་ས་ཁུལ། ལྷོ་རྒྱུད་གཡུལ་འབྱེད་ས་ཁུལ་བཙས་
གཡུལ་འབྱེད་ས་ཁུལ་གསུམ་གྱི་ནང་འབྲེམས་འཛོག་བྱས་འདུག། ལུབ་རྒྱུད་དང་དབུས་རྒྱུད་གཡུལ་འབྱེད་ས་ཁུལ་ནི་རྒྱ་མཚོ་དང་བར་ཐག་རིང་
བའི་སྐམ་ས་ཡིན་སྐབས་མཚོ་དཔག་འབྲེམས་འཛོག་བྱས་མི་འདུག།

གསུམ་པ། མཁའ་དཔག་ (Air force, 空军) རྟེན་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལྷོ་ ༡༡ ཆེས་ ༡༡ ཉིན་བཅུགས། ལོ་རྒྱུ་ ༢༠ ལ་ཉེ་བའི་འཛུགས་
སྐྱོད་བརྒྱུད། མིག་སྔར་མཁའ་དཔག་ཏུ་དངོས་ཞབས་དཔག་མི་སུམ་འབུམ་དགུ་ཁྲི་བརྒྱུད་སྒོར་ ༣༩༠༠༠ གྱི་ཙམ་ཡོད་བ་དང་། ཕྱི་ཕྱོགས་སུ་
ཆོད་དཔག་བྱས་པའི་དངོས་ཞབས་གནས་གྲ་ ༥༥༠ ལྷག་ཡོད་ཚུལ་བཤད། (མཆན། དཔག་འཐབ་གནས་གྲ་ཆོད་པའི་གྲངས་འཕོར་ནི་དཔག་དོན་
ཞེས་འཛུགས་ཁུངས་ཀྱིས་ཡོངས་བསྒྲགས་ཀྱི་དབྱེད་ཡིག་ཆ་འཕྲིན་དང་སྤྱད་སྐྱར་གྱི་འདྲ་བར་ལ་གཞིགས་ནས་སྤང་འཛོག་བྱས་ཉེ་ཆོད་ཅིས་བྱས་པ་ལས། བྱང་

གོ་མི་དམངས་བཅའ་ཁྲིམས་དཔལ་གྱི་སྒྲིག་ཁྲིམས་དངོས་སུ་གྲངས་འཛོལ་ཐོག་ཏུ་བསྒྲགས་བྱས་མི་འདུག། དེའི་ནང་དཔལ་གྱི་འཐབ་གནས་ཀྱི་ ༣༠༠༠ ལྷག་དང་། འགྲང་གཏོར་གནས་ཀྱི་ ༤༠༠ ལྷག་ཙམ་། འཐབ་འཛིང་འགྲང་གཏོར་གནས་ཀྱི་ ༤༥༠ ལྷག་ཙམ་། སྤྱི་ལོ་འཕྲོད་གནས་ཀྱི་དང་མཁའ་ཐོག་སྤྱི་ལོ་འཕྲོད་གནས་ཀྱི་ རིགས་སོ་སོའི་སྒྲིག་རྩལ་འཐབ་ཚུལ་ བར་ཐོལ་གྱི་རྩལ་པ་ལྷན་པའི་སྤྱི་དང་བཅས་གནས་ཀྱི་ གྲངས་ཆད་མི་གསལ་རུང་ཡིད་ཆེན་རུང་བའི་རང་བཅོས་མི་མེད་གནས་ཀྱི་སོགས་ཡོད། གཡུལ་ཁུལ་མཁའ་དཔལ་གྱི་མངའ་ཕྱོག་ཏུ་མཁའ་སྤྱོད་དཔལ་གྱི་ཉེན་གཤིས་དང་། ས་ནས་ནམ་མཁའ་འཕེན་མཁའ་གྱི་འཕྱར་མདེལ་ལུའི་ཤོག་ མཐོ་སྒྲིག་ལུའི་ཤོག་ རེག་བརྒྱུའི་ཤོག་ སྒྲིག་རྩལ་འཕྲན་ཐོལ་ལུའི་ཤོག་ དེ་བཞིན་ཆེད་ལས་ཞབས་ཞུའི་དཔལ་དབྱུང་གཞན་དག་བཅས་ཡོད། མཁའ་དཔལ་ལ་ད་དུང་“མཁའ་དཔལ་སྒྲོབ་སྒྲིང་”མང་སོ་ཡོད་ཚུལ་འདུག།

བཞི་པ། མེ་འཁྱགས་འཕྱར་མདའི་དཔལ་ (Rocket Army, 火箭军) ཟླ་ ༡༩༩༩ ལོའི་ཟླ་ ༧ ཚེས་ ༡ ཉིན་བཙུགས་པ་དང་། ཐོག་མའི་མིང་ལ་“ཁྱུང་གོ་མི་དམངས་བཅའ་ཁྲིམས་དཔལ་གྱི་སྒྲིག་ཁྲིམས་དཔལ་གྱི་ཁྲིམས་པ”ཟེས། རྒྱ་དུ་“ཨར་པའོ”ཞེས་བརྗོད། ༢༠༡༥ ལོའི་ ཟླ་ ༡༢ ཚེས་ ༣༡ ཉིན་སྒྲིག་ཁྲིམས་ཀྱི་ཨང་གཉིས་པ་“མེ་འཁྱགས་འཕྱར་མདའི་དཔལ་”ཅེས་བར་མིང་བསྒྱུར།

ཁྱུང་གོའི་མེ་འཁྱགས་འཕྱར་མདའི་དཔལ་དབྱུང་གི་མཆོན་ཆ་གཙོ་བོ་ནི། རྩལ་ཐོན་མདའ་ཅེ་ཅན་གྱི་འཐབ་རྩལ་མདའ་ལས་འཕྱར་མདའ་དང་། དེ་བཞིན་རྒྱ་ནུན་ལྷན་གྱི་མདའ་ལས་འཕྱར་མདའ་དང་སྒྲོར་གཡེང་འཕྱར་མདའ་བཅས་ཡིན། དེ་ཡང་རྒྱ་དུ་དང་། འབྲིང་རིམ་། སྤྱི་དང་མདའ་ལས་འཕྱར་མདའ་དང་རྒྱ་དུ་དང་སྒྲོར་གཡེང་འཕྱར་མདའ་སོགས་མཆོན་ཆ་རིགས་མང་སོ་ཡོད་པ་རེད། མེ་འཁྱགས་འཕྱར་མདའི་དཔལ་དབྱུང་ལ་དཔལ་གྱི་མེ་འཕྱར་གཅིག་དང་ཕྱི་དྲུག་ ༡༥༠༠༠༠ ཡོད། ༢༠༡༩ ལོའི་ཟླ་ ༡༡ བར་རྒྱ་ནུན་དཔལ་གྱི་གྲུང་གཞོན་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་གཞུང་སྒྲིག་མེ་པའོ་འཕྲོད་སྤྱོད་སྤྱི་ཚོགས་ཐོག་སྤྱོད་པའི་གནས་ཚུལ་ལྟར་ན། མེ་འཁྱགས་འཕྱར་མདའི་དཔལ་དབྱུང་ལ་རིགས་འབྲེ་མིན་གྱི་འཕེན་ཐག་ཉེ་བའི་འཕྱར་མདའ་ (ཤར་རྒྱུང་-༡༡ ཤར་རྒྱུང་-༡༥དང་། ཤར་རྒྱུང་-༡༩) ༡༡༥༠ ཡོད་པ་དང་། རིགས་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་འཕེན་ཐག་འབྲིང་ཅན་གྱི་འཕྱར་མདའ་ (ཤར་རྒྱུང་-༢༡ དང་ཤར་རྒྱུང་-༢༩) བཅས་ ༣༠༠ ཡོད། དེ་བཞིན་རིགས་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་འཕེན་ཐག་རིང་བའི་འཕྱར་མདའ་དང་སྤྱི་དང་སྤྱོད་འཕྱར་མདའ་ (ཤར་རྒྱུང་-༤༥དང་། ཤར་རྒྱུང་-༣༡ ཤར་རྒྱུང་-༤༡) ༣༠༠ བཅས་སྤྱི་དྲུག་སྤྱོད་པའི་ཡོད་ཚུལ་བཤད།

མེ་འཁྱགས་འཕྱར་མདའི་དཔལ་དབྱུང་ལ་འཕྱར་མདའི་གནས་གཞི་གཙོ་བོ་ ༩ ཡོད་པ་དང་། དེར་དཔལ་གྱི་དཔོན་མཚོ་ཅང་ (少将) གནས་རིམ་ཅན་རེས་གཙོ་འགན་ཁུར་འདུག། གནས་གཞི་དྲུག་སྟེ། འཕྱར་མདའི་གནས་གཞི་ ༥༡ པ་དང་། ༥༢ པ། ༥༣ པ། ༥༤ པ། ༥༥ པ། ༥༦ པ་བཅས་ཡིན།

འཕྱར་མདའི་གནས་གཞི་ ༥༡ པ་ནི་ལའོ་ཉིན་ཅིན་དབྱང་ (辽宁沈阳) ཡུལ་ཡོད་ཅིང་། GPS སྤྱི་གོ་རྟགས་ཨང་ 41.47'N 123.25'E ཞེས་ཡོད་པ་དང་། གནས་གཞིའི་གསང་བའི་ཨང་གྲངས་ ༩༩༡༠༡ རེད། དེས་བཞུགས་ཁུངས་སྤྱོད་ཡུལ་ལྷ་ཅུ་ཡུལ་དང་། ཉི་ཁྲོད་། ཀོ་རེ་ཡལ། ཨ་རིའི་ཞི་བདེ་རྒྱ་མཆོར་བཅའ་སྤྱོད་བྱས་པའི་དཔལ་དབྱུང་ཁག་ཡིན། གནས་གཞི་ ༥༢ ཡན་ཅུང་ཉོང་ཅན་ (安徽黄山) ཡུལ་ཡོད་ཅིང་། GPS སྤྱི་གོ་རྟགས་ཨང་ 30.06'N 118.10'E ལ་ཞེས་ཡོད་པ་དང་། གནས་གཞིའི་གསང་བའི་ཨང་གྲངས་ ༩༩༡༡༡ རེད། དེས་བཞུགས་ཁུངས་སྤྱོད་ཡུལ་ཐའེ་ཕུན་ཡིན་པ་རེད། གནས་གཞི་ ༥༣ པ་ཡུན་ནན་ཁུངས་མིན་ (云南昆明) ཡུལ་ཡོད་ཅིང་། GPS སྤྱི་གོ་རྟགས་ཨང་ 25.04'N 102.41'E ལ་ཞེས། གནས་གཞིའི་གསང་བའི་ཨང་གྲངས་ ༩༩༢༠༡ རེད། དེས་བཞུགས་ཁུངས་སྤྱོད་ཡུལ་ལྷོ་མཆོ་ཁུལ་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གནས་གཞི་ ༥༤ པ་ཉི་ལྷན་ཡོད་དབྱང་ (河南洛阳) ཡུལ་ཡོད་ཅིང་། GPS སྤྱི་གོ་རྟགས་ཨང་34.41'N 112.28'E ལ་ཞེས། གནས་གཞིའི་གསང་བའི་ཨང་གྲངས་ ༩༩༣༡༡ རེད། དེས་བཞུགས་ཁུངས་སྤྱོད་ཡུལ་ལྷ་ཅུ་ཡུལ་དང་། ཡོ་རོབ་སྤྱི་དྲུག་གི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གནས་གཞི་ ༥༥ པ་ཅུ་ཅུ་ནན་ཉོང་ཅན་ (湖南怀化) ཡུལ་ཡོད་ཅིང་། GPS སྤྱི་གོ་རྟགས་ཨང་ 27.33'N 109.57'E ལ་ཞེས། གནས་གཞིའི་གསང་བའི་ཨང་གྲངས་ ༩༩༣༠༡ རེད། དེས་བཞུགས་ཁུངས་སྤྱོད་ཡུལ་ལང་ལྷ་ཅུ་

འུགས་བསྐྱེམས་འཁོར་མི་གྲངས་ས་ཡ་གཅིག་དང་འབྲུམ་ལྔ་༩༥༠༠༠༠ ་ཡོད་པ་རེད། (༢༠༢༠ལོ།)

༡ ་ བྱེད་སྒྲུབ་དམག་དབུང་། འདིའི་ལས་འགན་གཙོ་བོ་ནི། གཅིག་ནས་གཏན་འཁེལ་གྱི་དམིགས་ཚད་ལས་འགན་སྒྲུབ་དགོས་པ་དང་། མྱོང་ཁེར་གྱི་དྲག་ཆས་སྐྱོར་གཡེང་གི་ལས་འགན་འཁུར་ནས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དམིགས་བསལ་གྱི་གནས་གཤམ་ཆེན་ཁག་གི་བདེ་འཇགས་འགན་ལེན་བྱེད་དགོས་པ། གཉིས་ནས་ཐོལ་བྱུང་གི་དོན་རྒྱ་ཆོག་མཐུན་གཙོ་བོ་དེ་བྱེད་དགོས། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བདེ་འཇགས་དང་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་བརྟན་ལྷིང་སྒྲུབ་སྐྱོབ་བྱེད་པ། གསུམ་ནས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་འཛུགས་སྒྲུབ་ལ་རྒྱུ་རྐྱེད་དང་སྒྲུབ་སྐྱོབ་གོགས་སེལ་གྱི་ལས་འགན་སྒྲུབ་པ། ༢༠༡༧ ལོའི་བསྐྱར་བཅོས་མ་གྲུས་གོང་དྲག་ཆས་ཉེན་རྟོག་ནང་སྒྲུབ་དབུང་སྟེ་ནི་ཞིང་ཆེན་རིམ་པ་ཁག་གི་སྤྱི་ཁྱབ་རྒྱ་ཁག་དང་ཞིན་ཅང་དབུང་ཆོགས་བཞོད་འདོམས་བྱུ་ལེས་བྱུ་བ་རེད། དྲག་ཆས་ཉེན་རྟོག་ནང་སྒྲུབ་དམག་དབུང་ལ་དམག་མི་དྲུག་འབྲུམ་ལྔ་ཁྲི་སྟོང་མེད་བཞི་བརྒྱ་༩༥༠༠༠༠ ་ཡོད་པ་དང་། འདི་ཉེན་རྟོག་དམག་གི་ནང་གསེས་དབུང་སྟེ་གསུམ་གྱི་ནང་དམག་གྲངས་མང་ཤོས་ཡིན་ཞིང་། སྤྱིའི་དམག་གྲངས་ཀྱི་ ༤༣.༣% ལྷག་ཟེན་འདུག

༢ ་ གར་གཏོང་དམག་དབུང་། ༢༠༡༧ ལོའི་བསྐྱར་བཅོས་མ་གྲུས་གོང་དྲག་ཆས་ཉེན་རྟོག་ནང་སྒྲུབ་དམག་དབུང་དང་གར་གཏོང་དམག་དབུང་ནི་ ༡༩༩༤ ལོར་གྲུབ་དབུང་དམག་ཁྱད་གྱིས་སྐྱམས་དམག་གི་ནང་གསེས་རྒྱུ་རྐྱེད་ལ་ནས་བཅོས་སྤྱིག་བྱས་པ་དེ་ཡིན། དེ་དག་ནི་བྱེ་བྲག་རྒྱ་དབུང་སྟེ་ ༡༤༡༠ དང་། (མིའོ་ཉེན་མན་ཅིན་ཅི་ཤོག་ ༡༡༧ པ་ཡིན།) དབུང་སྟེ་ ༡༤༢༠ པ། (མིའོ་ཉེན་ཞིན་ཞིང་གི་ཅི་ཤོག་ ༡༢༠ པ་ཡིན།) དབུང་སྟེ་ ༡༤༣༠ པ། (ཐེན་ཅིན་གྱི་ཅི་ཤོག་ ༡༡ པ་ཡིན།) དབུང་སྟེ་ ༡༤༤༠ པ། (རྟོ་ཐེན་ཉིན་ཤོ་ལེ་ཡི་ཅི་ཤོག་ ༡༡༤ པ་ཡིན།) དབུང་སྟེ་ ༡༤༥༠ པ། (ཅན་ཞིའི་ཡུས་ཆེ་ཡི་ཅི་ཤོག་ ༡༤༧ པ་ཡིན།) དབུང་སྟེ་ ༡༤༦༠ པ། (ཞིན་ཅང་དབྱི་མིའི་ཅི་ཤོག་ ༧ པ་ཡིན།) དབུང་སྟེ་ ༡༤༧༠ པ། (ཀན་སྤུ་མེད་མེད་གི་ཅི་ཤོག་ ༤༣ པ་ཡིན།) དབུང་སྟེ་ ༡༤༨༠ པ། (རྟོ་ཐེན་ཀྱང་དབྱི་ཅི་ཤོག་ ༡༢༤ པ་ཡིན།) དབུང་སྟེ་ ༡༤༩༠ པ། (ཅང་སྤུ་ལྷ་ཞིན་ཅི་ཤོག་ ༢ པ་ཡིན།) དབུང་སྟེ་ ༡༥༠༠ པ། (རྒྱུ་ཅན་ལྷ་ལྷ་ཐེན་ཅི་ཤོག་ ༤༣ པ་ཡིན།) དབུང་སྟེ་ ༡༥༡༠ པ། (ཅང་སྤུ་ལྷ་ལྷ་ཞི་ཡི་ཅི་ཤོག་ ༡༤༡ པ་ཡིན།) དབུང་སྟེ་ ༡༥༢༠ པ། (རྒྱུ་ཅན་ལེ་དབུང་གི་ཅི་ཤོག་ ༡༢༤ པ་ཡིན།) དབུང་སྟེ་ ༡༥༣༠ པ། (སི་ཁོན་ཅན་ཁུང་གི་ཅི་ཤོག་ ༣༤ པ་ཡིན།) དབུང་སྟེ་ ༡༥༤༠ པ། (ཡུན་ཅན་མེད་ཅི་ཡི་ཅི་ཤོག་ ༤༡ པ་ཡིན།) དབུང་སྟེ་འདི་ནམས་ལ་དྲག་ཆས་ཉེན་རྟོག་སྤྱི་ཁྱབ་བཞོད་འདོམས་བྱུ་ལེས་ཐད་ཀར་བཞོད་འདོམས་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད། དབུང་སྟེ་འདིས་ཀྱང་རྒྱལ་ཡོངས་སམ་ས་ཁུལ་ཁ་ཤས་སུ་རྩ་བའི་གཞི་གནས་སུ་གྱུར་སྐབས་དྲག་པོའི་ཐིང་འཁྲུག་དང་གཞི་ཁྲོན་ཆེ་བའི་ཐིང་ཆར་དྲག་གཞོན་བྱ་རྒྱུའི་ལས་འགན་སྒྲུབ་ཀྱིན་ཡོད། དྲག་ཆས་ཉེན་རྟོག་གར་གཏོང་དབུང་སྟེ་ལ་དམག་མི་སུམ་འབྲུམ་དགུ་ཁྲི་ལྔ་སྟོང་ཆེག་བརྒྱ་༩༥༠༠༠ ་ཡོད།

༣ ་ མཆོ་ཐོག་ཉེན་རྟོག་དབུང་སྟེ་ནི་ ༢༠༡༣ ལོར་བཅུགས། སྐབས་དེར་རྒྱལ་ཁབ་རྒྱ་མཆོ་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་ཤིང་། གྲུབ་གོའི་མཆོ་ཐོག་ཉེན་རྟོག་ཅུས་ཀྱིས་བཞོད་འདོམས་བྱས། དེ་ཕྱོགས་སུ་“གྲུབ་གོའི་མཆོ་ཐོག་ཉེན་རྟོག་པའི་”མིང་ཐོག་ནས་མཆོ་ཐོག་གི་དྲག་པོའི་ཁྲིམས་འཛིན་བྱས།

༢༠༡༧ ལོའི་བཅོས་བསྐྱར་མ་གྲུས་གོང་དྲག་གོའི་མཆོ་ཐོག་ཉེན་རྟོག་ཅུས་ནི་མཆོ་རྒྱུད་ཡན་ལག་ཅུས་ཁག་ (མེ་རྩེ་ཡན་ལག་ཅུས་དང་། རྒྱུ་རྩེ་ཡན་ལག་ཅུས་) དང་། ཞིང་ཆེན་རིམ་པའི་སྤྱི་ཁྱབ་རྒྱ་ཁག་ (མིའོ་ཉིང་དང་། ཐེན་ཅིན་ རྟོ་ཤེ། ཅན་རྒྱུ། ཅང་སྤུ། ཅང་རྩེ། གྱེ་ཅང་། རྒྱུ་ཅན། ཀོང་རྒྱུ། ཀོང་ཤེས། རྩེ་ཅན་བཅས་) ལས་བྱུག ༢༠༡༤ ལོའི་ཆེ་ ༧ ཆེས་ ༡ ཉེན་ནས་བཟུང་མཆོ་ཐོག་ཉེན་རྟོག་པའི་དབུང་ཁག་ཅིལ་པོ་གྲུབ་གོའི་མི་དམངས་དྲག་ཆས་ཉེན་རྟོག་དབུང་སྟེ་ཁོངས་སུ་བཅུག མཆོ་ཐོག་ཉེན་རྟོག་སྤྱི་ཁྱབ་རྒྱ་ཁག་ལེགས་སྤྱིག་བྱས་ནས་སྤྱིག་འཛུགས་བྱས་ཏེ་གྲུབ་གོའི་མཆོ་ཐོག་ཉེན་རྟོག་ཅུས་ཞེས་འཛིན་ཀྱི་ཡོད། དམག་དབུང་འདིས་མཆོ་ཐོག་གི་ཁེ་དབང་སྒྲུབ་སྐྱོབ་ཀྱི་ཁྲིམས་འཛིན་འགན་འཁུག་གཅིག་གྱུར་ཐོག་སྒྲུབ་ཀྱིན་ཡོད་ཟེད། དྲག་ཆས་ཉེན་རྟོག་མཆོ་ཐོག་ཉེན་རྟོག་དབུང་སྟེ་ལ་དམག་མི་བཞི་འབྲུམ་ལྔ་ཁྲི་བཞི་སྟོང་

མཇུག་བསྟོམས།

འོན་ཀྱང་རྒྱ་ནག་གི་དམག་དོན་ཐད་ཞན་ཆད་མེད་པའི་དམག་སྡོད་གང་མང་སྟག་བསྟན་ཡོད། དཔེར་ན་སྤར་འཆར་སྟན་བཅའི་
 མིང་བྱས་ལག་བསྟར་ཡུན་རིང་བྱས་པས། རྒྱ་ནག་གི་མི་གངས་འཕོར་ཆེན་མར་ཆག་དམག་དམག་མི་ཡོང་ཁྲུངས་ལ་དཀའ་ངལ་འབྱུང་ཡོད་པ་
 དང་། ལོ་ཆད་མེད་པའི་གཞོན་ནུའི་གཞི་གངས་ནད་དེ་མར་ཆག་པ་དེས་དམག་མིའི་ཡོང་ཁྲུངས་ལ་ཁྱོན་ཡོངས་རང་བཞིན་གྱི་ཤྱགས་རྒྱུན་
 ཆེན་པོ་ཐེབས་པ་མ་ཟད། དམག་ཞབས་ཁྱ་བཞིན་པའི་དམག་མིའི་ནང་ ༩༠% ལུ་སྟག་ཁེར་སྐྱེས་དམག་མི་（独生子女兵， only
 child soldier） ཆགས་བསྟན་ཡོད་པ་རེད། དམག་མི་ཡོང་ཁྲུངས་ལ་དཀའ་ངལ་འབྱུང་པའི་རྒྱུ་ལྡན་གྱིས་ རྒྱ་ནག་གིས་ལོ་རེའི་ནང་དམག་
 མི་གསར་པ་འབྱུང་གཅིག་སྟག་བསྟན་ལེན་ཀྱང་བཞིན་ཡོད་པ་དེའི་ཆད་གཞི་ཡང་ཐེ་དམའ་ལུ་བཏང་། དེ་ཡང་གཙོ་མོ་གཟུགས་ཀྱི་རིང་ཆད།
 མྱིང་ཆད། མིག་གི་མཐོང་ཤེད། ཡོན་ཆད་བཅས་སྟོན་ལས་མར་བབས་པ་རེད། གལ་ཏེ་དམག་འཁྲུག་གི་དུས་སྐབས་སུ་སྐྱེས་པའི་དམག་
 དམག་མིའི་གཞི་སྟུས་དང་དམག་དབྱུང་གི་ཁོངས་མིའི་ ༩༠% ཁེར་སྐྱེས་དམག་མི་ཡིན་པས། ཁོ་ཆོར་བྱིས་ཆད་དང་མི་སྐྱེར་གྱི་བསམ་པའི་
 གཞོན་ཤྱགས་ཏུ་ཅང་ཆེན་པོ་ཐེབས་ངེས་ཡིན། དམག་མིའི་གཞི་སྟུས་དང་མེས་ཁམས་ཀྱི་གཞོན་ཤྱགས་དེ་རིགས་ཀྱིས་དམག་འཁྲུག་གི་
 གནས་ཚུལ་ལ་འདར་ཤྱགས་རྒྱུན་ཅི་ལྟ་བུ་ཞིག་ཐེབས་རྒྱ་ཡིན་པ་ཆོད་དཔག་ཀྱང་དགཤ།

ད་དུང་ཡང་གཅིག་པ་འདྲ་ན། རྒྱ་ནག་གི་དཔག་དམར་ཁྱིད་དངོས་ཞབས་དཔག་མི་ ༩༠% ཁེར་སྐྱེས་དཔག་མི་ཡིན་པ་དེས། དཔག་འཐབ་དང་བཀོད་འདོམས་པ་ཅས་ཀྱི་རྣམ་པ་འདི་ཐད་ཀྱང་ཤོད་མི་དཔངས་པ་ཅིངས་འགྲོལ་དཔག་པ་སྟོན་ཆ་ཆེན་པོ་ཐེབས་ངེས། ཞི་ཅིན་ཕིང་གིས་དཔར་ཤོག་དཔག་དམར་གི་འགོ་ཁྲིད་པའི་འགན་ཁུར་ཆེས་ཐེངས་མང་པོར་སྟོན་ཆ་དེའི་སྟོར་སྐྱེད་པ་དང་། བཅིངས་འགྲོལ་དཔག་གིས་དེར་རབས་

དེ་མིན་ད་དུང་རྒྱ་ནག་གི་དཔལ་དང་ཤིན་པར་གྱི་འབྲེལ་ལ། དཔལ་དང་དཔའ་ངས་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་བཅས་ཕྱོད་དང་བརྒྱུར་ན་ཕྱི་རྒྱལ་ཙམ་ལས་
དོན་དངོས་ཐོག་རྒྱུག་རྒྱུ་ཞེ་ཞེན་དུ་འགྲོ་བ་ཞིན་པ་ཡིན། གང་ལྟར་གོང་རྒྱས་ཀྱི་རྒྱ་ནག་གི་དཔལ་དོན་ཐད་འབྲང་པའི་འབྲན་སྒོར་འདི་དག་དོན་
དངོས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ཡིན་ལ། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་ཀྱང་ཁས་ལེན་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད།

1. མའི་ཕྱོད་ཅན་ཙང་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་རྒྱ་ནག་སྐྱམ་ས་ཞིབ་འཇུག་སྡེ་ཆོད་གྱི་ཡིག་ཆ།
2. སློབ་དཔོན་ཀྱང་ལུ་ལུ་ཤུའི་སོགས་ཀྱིས་བཅུམས་པའི་《རྒྱ་ནག་སྐྱམ་ས་ཆེན་མོའི་ཞིབ་འཇུག》དེབ་ཟེང་གཉིས་པ།
3. 《དེང་དུས་ཀྱང་གོའི་རིག་གནས་སྐྱ་རྩལ་གྱི་བསམ་པའི་རྒྱལ་སྐྱོན་དགས་བཤད་》   ལུ་ལུ་ཤུའི་རྒྱ་དང་མང་ཞན་པེ་གཉིས་ཀྱིས་ཚུམ་སླིག་གཙོ་ལག་ན་བཞུགས། ཀྱང་གོ་མི་དམངས་སློབ་གྲྭ་ཆེན་མོ་ནས་དཔར་སྐྱུན་བྱས།
4. 《དཔལ་འབྱོར་འཛམ་གླིང་རང་བཞིན་ཅན་དང་འཕེལ་རྒྱས་འབྱོར་བཞིན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་》   བན་ཏི་ཀྱང་དང་ཅང་ཏི་ཞུའི་སོགས་ཀྱིས་ཚུམ་སླིག་བྱས།   ༢༠༠༩་ལོར་པེ་ཅིང་གྱི་ཆོགས་ཆེན་རིག་ཆ་དང་ལྷན་ཡིག་ཆ་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་ནས་པར་སྐྱུན་བྱས།
5. www.google.com   དུ་བནས་རྒྱ་ནག་གི་དམག་དོན་སློར་གྱི་གནས་ཚུལ་འཆོལ་སྟུང།   http://www.360doc.com/content/10/1227/23/4740398_81893498.shtml
6. གྲུང་ཏུ་རྒྱལ་དམངས་སྲིད་གཞུང་གི་ ༢༠༠༩ ལོའི་རྒྱལ་སྐྱེད་ཞུ་ཡིག་
7. www.blog.sina.com.cn/u/1461076462
8. www.81.cn 中国军网
9. www.chinamil.com.cn
10.   http://www.siwapu.com/etagid5345b0/#:~:text=
11.   留园网   https://club.6parkbbs.com/other/index.php?app=forum&act=thread-view&tid=13027506
12.   https://www.bbc.com/zhongwen/simp/chinese-news
13.   http://www.siwapu.com/etagid5345b0/#:~:text=
14.   Civilian and Military Development in Tibet By: Suyashi Desai, Takshashila Discussion Document, 6 Dec 2021
15.   https://baike.baidu.com/item/中国人民解放军/458031
16.   https://baike.baidu.com/item解放军
17.   新时代中国国防
18.   马孝定，冯和平主编．《军校学员手册》．北京：蓝天出版社

ཀླུང་གོའི་མི་དེ་གས་ཀྱི་གནད་དོན་དང་མི་དེ་གས་མིང་བྱས།

ཉམས་ཞིབ་པ་བ་དེ་ལྷ་བ་ཆེ་རིང་།

ཉམས་ཞིབ་པ་རིག་སྒྲིན་ཆེ་རིང་བསམ་བླུང་གྲིས་བསྒྲུབ།

དང་པོ། མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ཐད་ལ་འཛིན་པའི་སྲིད་བྱས།

གཅིག་རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོས་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ལ་འཛིན་པའི་སྲིད་བྱུས་བཞི།

[illegible]

(9) “མི་རིགས་རང་ཐག་རང་གཅོད་”ལ་བརྟེན་ནས་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་སེལ་བ།

སྤྱིར་བཏང་དུ། མི་རིགས་རང་ཐག་རང་གཙོད་ཀྱི་ཤོག་ཁག་ཐེར་བཞི་དུས་རབས་བཙོ་བསྐྱད་པའི་ནང་ཨ་རིའི་རང་བཙོན་གསར་བཞེ་དང་ཐ་
རན་མིའི་གསར་བཞེ་ཆེན་མོའི་ཤུགས་རྒྱུན་ཐེབས་པ་ལས་བྱུང་བར་འདོད་ཅིང། དུས་རབས་ཉི་ཤུ་པར་བསྐྱེདས་མེས། ཨ་རྒྱ་འཛུགས་མིའི་ལེ་ཉིན་དང་
ཨ་རིའི་སྤྱད་འཛིན་ཐེར་སྲུང་རྣམས་གཉིས་ཀྱིས་དར་སྤེལ་བཏང་བས་མི་རིགས་རང་ཐག་རང་གཙོད་ཀྱི་ཆ་བ་སྤྱད་ཀྱི་ཅ་དོན་ཞིག་ཏུ་སྒྱུར། འཛམ་
གླིང་དཔལ་གཞུང་གཉིས་པའི་ཕྱིས་སུ་«སྤྱི་དམངས་ཀྱི་ཁེ་དབང་དང་ཆ་བ་སྤྱད་ཀྱི་དབང་ཆའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཆིངས་»དང། དེ་མིན་«དཔལ་འབྱོར་
དང། སྤྱི་ཚོགས། རིག་གནས་བཅས་ཀྱི་ཁེ་དབང་གི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཆིངས་»ཞེས་པའི་འཛམ་གླིང་གི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་ཡིག་ཆ་གསུམ་ཆེན་
མོ་འདི་གཉིས་ཀྱི་ནང་དུ་ཡང་མི་རིགས་རང་ཐག་རང་གཙོད་ཀྱི་ཅ་དོན་དེ་དོན་ཆུང་དང་པོའི་ཁོངས་སུ་གསལ་པོར་འཕྲོད་ཡོད།

(7) ལྷ་མང་ལ་བཅི་འདྲིལ་དང་“འདྲ་མཉམ་དུ་གནས་པ་”ཡོང་ཐབས་ལྷུང་ནས་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་སེལ་བ།

རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོས་ཡོངས་བྱུང་ཏུ་སྒྲིམ་ང་ལ་བཅི་འཛོག་བྱེད་པ་དང་འབྲེལ་མཉམ་དུ་གནས་ཐབས་ལག་ལེན་བྱས་ནས་མི་རིགས་སོ་སོར་གནས་ཡོད་པ་ངོས་ལེན་བྱས་ཏེ། མང་གཞི་འདིའི་སྐྱེད་“དབང་ཆ་བཞོ་བཤའ་རྒྱལ་པའི་” (權利分配, Distribution of Powers)ནང་གི་བྱུང་རྒྱུན་གསལ་དང་འཇུགས་བྱས་ཡོད་ལ། རྒྱལ་སྐོན་མཉམ་འབྲེལ་དང་རང་སྐྱོར་སོགས་ཀྱི་རིགས་འདིའི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་ཡིན།

བཅོད་ཀྱི་དུས་སྐབས་སུ། ཁོངས་གཏོགས་ཀྱི་ཁབ་ཀྱིས་རྟེན་དངོས་འབྲུལ་བ་སོགས་ལ་བརྟེན་ནས་ཁོངས་གཏོགས་ཀྱི་ཕྱེས་བ་གཏན་
ཁེལ་བྱེད་ཅིང་། དུས་མཆུངས་སུ་ནང་ཁུལ་རང་སྐྱོད་བྱེད་པའི་དབང་ཆའི་ལམ་ལུགས་ཀྱང་ཡོད་མོད། རོན་ཀྱང་དེའི་མང་གཞི་ནི་མི་རིགས་
གཞིར་བཟུང་བ་མ་ཡིན་པར་རྟོགས་ཐུགས་ལ་དམིགས་པ་ཡིན། ཡང་དེའི་ཕྱིས་སུ་ཀྱུ་ལ་པོའི་དབང་ཆའི་དུས་སྐབས་སུ་མི་རིགས་རིང་ལུགས་
དང་ཀྱུས་བྱུང་བས་ད་གཞོད་མི་རིགས་དེ་ཀྱུ་ཁབ་ལམ་ལུགས་ཀྱི་མང་གཞིར་པོ་ནོན་མགོ་བཙུགས་ཡོད། དེ་ལྟར་བྱུང་བས་ཀྱུ་ལ་ཁབ་ཆང་མ་
མི་རིགས་ཀྱིས་ངོས་ལེན་བྱེད་པ་དང་ཀྱུ་ལ་ཁབ་ཀྱིས་ངོས་ལེན་བྱེད་པའི་བར་ཀྱི་འགལ་རྒྱུན་ལ་འབྲུད་ཡོད་སྟབས། ཀྱུ་ལ་ཁབ་མང་པོ་ཞིག་གིས་
མི་རིགས་སོ་སོར་གནས་པ་དང་མི་རིགས་དེ་ཆང་མང་དབང་ཆ་འདྲ་མཆུངས་ཡོད་པ་ངོས་ལེན་བྱེད་པ་དང་། དེ་དང་ཆབས་ཅིག་ཉུ་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་

ས་མཆོམས་མང་གཞིར་བཟུང་སྟེ་མི་རིགས་སོ་སོའི་ཐུན་མོང་གི་ཐོབ་ཐང་དོས་ལེན་གྱི་རྒྱ་དེ་གསར་འཛུགས་བྱེད་པའི་ཐབས་ཤེས་བརྟོན་ཡོད། དཔེར་ན། སྤྱད་སི་པ་དང་། ཟླེལ་ལྷེམ་པ། སྤུ་ལེན་པ། རྒྱ་གར་པ་སོགས་ལྟ་བུར་མཆོན་ན་ཡང་། དོས་ལེན་དེ་འདྲ་གསར་འཛུགས་བྱུང་བའི་གྲུབ་འབྲས་ཡིན་ཞེས་བརྗོད་ཆོག་པ་ཡིན།

(༡) “མི་རིགས་གཅིག་མཚུངས་སུ་བསྐྱར་བ་”ལག་བསྟར་བྱས་ནས་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ།

མི་རིགས་མཚུངས་བསྐྱར་བྱེད་པ་ནི་མི་རིགས་གང་དེ་གནས་ཡོད་པ་དོས་ལེན་བྱས་པ་ཡིན་མོད། འོན་ཀྱང་དམིགས་བསལ་གྱི་རང་སྤྱོད་སོགས་ཀྱི་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་གོ་གནས་ཅ་བ་ཉིད་ནས་མི་སྤྱོད་ཅིང་། ཐ་ན་བཅོན་སྐྱལ་དང་ཡང་ན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཐོན་ཁུངས་དང་མིན་འཛིན་གྱི་བྱེད་ཐབས་སོགས་ལ་བརྟེན་ནས་མི་རིགས་གཞན་ལ་རང་གི་པ་སྐྱད་དང་མི་རིགས་དོས་ལེན་བྱེད་པ་དེ་བཅོན་ཤུགས་ཀྱིས་དོར་དུ་བཅུག་སྟེ། མི་རིགས་གཞན་དེ་གཙོ་རྒྱུ་འཛིན་པའི་མི་རིགས་ནང་བསྐྱར་བའི་ཐབས་ཤེས་བརྟོན་པའང་དེའི་ཁོངས་སུ་འདུས་ཡོད། འཛམ་གླིང་དམག་ཆེན་གཉིས་པའི་ཐོན་ལ་རྒྱ་རན་སི་དང་ཨི་ར་ལི་གཉིས་ཀྱིས་མི་རིགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་འཛུགས་སྐྱོན་བྱས་པའི་བརྒྱུད་རིམ་ནང་འདི་ལྟ་བུའི་མི་རིགས་གཅིག་མཚུངས་སུ་བསྐྱར་བའི་མིན་བྱས་སྤྱད་པའང་ལམ་སྟོང་བྱུང་ཡོད།

འཛམ་གླིང་དམག་ཆེན་གཉིས་པའི་བྱིས་སྟུ། མི་རིགས་རང་ཐག་རང་གཅོད་བྱེད་པའི་ཅ་དོན་དང་མི་རིགས་བཅའ་ཁྲིམས་འགྲུལ་སྤྱོན་ནག་འཁྲིག་གས་པ་ལྟར་བྱུང་བའི་གནས་བབ་འོག་མིན་བྱས་འདི་ཡོངས་གྲགས་སུ་ཁྲབ་སྟེལ་གཏོང་བའི་རྒྱལ་ཁབ་མང་པོ་མེད་ནའང་། འོན་ཀྱང་ཡོ་རོབ་ཤར་མའི་སྤར་གྲུང་ཁྲན་ཡིན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་གྲུང་ཁྲན་བྱེ་མའི་དུས་སྐབས་སུ་མཁའ་ཁོངས་ནང་ཁྲལ་གྱི་གངས་ཉུང་མི་རིགས་ལ་ཡོངས་ཁྲབ་དུ་བཅོད་སྟོན་བྱེད་མི་ཐུབ་པར་ཟུར་དུ་བྱུང་བའམ་ཡང་ན་བཅོན་ཤུགས་ཀྱིས་གཅིག་འདྲར་བསྐྱར་བའི་སྤར་ཚུལ་མངོན་ཡོད།

(༢) “གནད་ནས་དོས་ལེན་མི་བྱེད་པའི་”ཐག་ནས་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ལ་གདོང་ལེན་བྱེད་པ།

གངས་ཉུང་མི་རིགས་ཡོད་པ་ཅ་བ་ཉིད་ནས་དོས་ལེན་མི་བྱེད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱང་མཆིས་ཏེ། འདི་ལྟ་བུའི་དོས་ལེན་མི་བྱེད་པ་དེ་བྱེད་ཐབས་གསུམ་པ་(མི་རིགས་གཅིག་འདྲར་བསྐྱར་བ་ལ་ཟེར་)སྤྱད་ནས་དོས་ལེན་དུ་གྱུར་བཅུག་ཡོད་པ་ནི། དཔེར་ན། རྩོམ་ཁེ་(The Republic of Turkey, 土耳其)ཡིས་ཁོར་ལོ་མི་རིགས་ལ་བྱེད་ཐབས་འདི་བཟུང་བ་ལྟ་བུ་ཡིན།

གཉིས། རྒྱ་ནག་གིས་མི་རིགས་གནད་དོན་ཐད་ལ་འཛིན་པའི་མིན་བྱས།

རྒྱ་ནག་དམར་འོག་གི་མི་རིགས་མིན་བྱས་ནི་ཆབ་སྲིད་ཐོག་ནས་དབང་སྐྱར་བྱེད་པའི་དབང་ཆ་ལ་ཐུག་ཡོད་སྟབས། དུས་སྐབས་མི་འདྲ་བའི་ནང་མི་རིགས་མིན་བྱས་ཀྱང་མི་འདྲ་བ་སྤྱད་ཡོད་དེ། རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་དང་ཐོག་“མི་རིགས་རང་ཐག་རང་གཅོད་”ལ་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱས་ཡོད་མོད། དེའི་བྱིས་སྟུ་“མི་རིགས་མངའ་ཁོངས་རང་སྤྱོད་”ཞེས་པར་བསྐྱར་ནས་དར་སྟེལ་བཏང་སྟེ། མི་རིགས་རང་ཐག་རང་གཅོད་བྱེད་པ་དེ་རྒྱལ་ཁབ་ཁྲལ་གྱི་ནག་ཉེས་བྱ་སྟོན་དུ་བཅིས་ཡོད། དོས་ལེན་ཁོང་མི་རིགས་སོ་སོ་རྒྱ་མི་རིགས་རང་གི་“མི་རིགས་གཅིག་འདྲར་བསྐྱར་བའི་”མིན་བྱས་སྤྱད་ནས། མི་རིགས་ལ་མཐོང་ཚུང་བྱེད་པ་དང་མི་སེར་གཅིག་འདྲར་བསྐྱར་བ་ཟུང་འབྲེལ་བྱས་པའི་རྒྱ་ནག་གི་“མི་རིགས་མིན་བྱས་གསར་བ་”ཁྲབ་སྟེལ་བཏང་ཡོད།

(༣) མིན་དབང་ལ་བསྟན་ནས་འཕྲོ་འཐུར་བྱུང་བའི་རྒྱ་ནག་གི་མི་རིགས་མིན་བྱས།

རྒྱ་ནག་དམར་འོག་གི་མི་རིགས་མིན་བྱས་ནི་ཆབ་སྲིད་ཐོག་གི་དབང་སྐྱར་ལ་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱང་། དོན་དངོས་སུ་དུས་སྐབས་མི་འདྲ་བའི་དམར་འོག་གི་མི་རིགས་མིན་བྱས་ཁོང་ལས་གོང་དུ་བཅོད་པའི་མི་རིགས་མིན་བྱས་རྣམས་པ་བཞི་པོ་དེ་ཆང་མས་ཀྱང་དེ་དང་འབྲེལ་བའི་རྒྱབ་སྐྱོར་

བྱས་ཚུལ་གྱི་དཔེ་མཆོད་རྟེན་ལྟར། དཔམར་ཤོག་གིས་དང་ཐོག་སྤིང་དབང་ལེན་ལུ་མེད་པར་སྤུ་ཡིན་ལ་ལང་རྫོས་བྱས་ཏེ་མི་རིགས་རང་
ཐག་རང་གཅོད་ལ་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱ་རྒྱུ་(རྣམ་པ་དང་པོ་ཡིན།)མཛོད་གསལ་ཏུ་བཤད་ཡོད།(ཀྲ་རྩམ་ ༣༠༡༣)¹ དེ་ལྟར་བསྐྱབས་ནས་སྤིང་དབང་འཕྲོག་
ལེན་བྱས་ཤིང་། མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྐྱོང་དར་སྤེལ་གཏོར་རྒྱར་བསྐྱར་ནས་མི་རིགས་རང་ཐག་རང་གཅོད་ཁྲེད་པ་དེ་རྒྱལ་ཁབ་ཁ་བྱལ་གྱི་
ནག་ཉེས་སྤྱོད་ལས་ཏུ་བཅིས་ཡོད། མིག་སྨར་རྒྱ་ནག་དཔམར་ཤོག་གིས་བྱལ་སྤེལ་གཏོར་བཞིན་པ་དེ་ཕྱི་རྒྱལ་ནས་མི་རིགས་མངའ་ཁོངས་རང་
སྐྱོང་(རྣམ་པ་གཉིས་པ་ཡིན།) ¹ལལ་བསྐྱར་ཁྲེད་བཞིན་ཡོད་ཀྱང་། རོན་དངོས་སུ་མི་རིགས་གཅིག་འདྲར་བསྐྱར་བའི་(རྣམ་པ་གསུམ་པ་ཡིན།)སྤིང་
བྱས་(ICT, ༣༠༡༣)སྤེལ་བཞིན་ཡོད། མི་རིགས་གཅིག་འདྲར་བསྐྱར་བའི་སྤིང་བྱས་དེ་སྨར་བས་ཀྱང་ཡོངས་སུ་མཐིམ་ཕྱིན་པ་ཞིག་ཁྲབ་སྤེལ་
གཏོར་ལུབ་ཆེད། རྒྱ་ནག་དཔམར་ཤོག་གི་དཔོན་རིགས་དང་མཁས་པ་དེ་རྒྱང་གིས་ཀྱང་དོན་དོ་མར་ཀྱངས་ཅུང་མི་རིགས་ཡོད་པ་ངོས་ལེན་མི་
ཁྲེད་པའི་སྤིང་བྱས་(རྣམ་པ་བཞི་པ།) ¹ཁྲབ་སྤེལ་གཏོར་བའི་མཛོད་འདོད་བཏོན་ཡོད།

(༡) རོ་སྒོག་མི་མཐུན་པའི་རྒྱ་ནག་གི་མི་རིགས་སྲིད་བྱུས།

[illegible][illegible]

1 རྒྱ་ནག་དམར་འོག་གི་ས་མིག་གྲུང་མི་རིགས་ཀྱི་མངའ་ཁོངས་རང་སྐྱོང་ལམ་ལུགས་ལག་བསྟར་བྱེད་བཞིན་པའི་མིང་ཁྲིའདྲིང་ཅིང་། ལོ་རྒྱུས་སྤེང་ཡང་རྒྱལ་ཁྲན་མཉམ་འབྲེལ་
ལམ་ལུགས་ལག་བསྟར་བྱེད་པའི་མངོན་འདྲིང་བཏོན་སྤྱོད་ཡོད། རྒྱ་ནག་དམར་འོག་གི་རྒྱལ་ཡོངས་འབྲུག་མི་ཚོགས་ཆེན་མེད་ས་གཉིས་པའི་བསྐྱུགས་གཏན་ལམ་གྲང་། “ལོག་
པོ་དང་། བོད་། གར་ཉར་གི་སི་ཐན་ལོགས་ཡོད་པའི་དོས་ནས་པོ་དང་མིན། ས་ཁུལ་འདི་དག་ཏུ་ལོ་རྒྱུས་སྤེང་མདད་ཀྱི་རིགས་དུས་ལུན་རིང་པོར་དུས་སྤོང་བྲལ་སྤྱོད་པར་མ་
ཟད། དཔལ་འབྱོར་གྱི་ཁྱོགས་ནས་གྲང་རྒྱ་ནག་རང་ཁོངས་ཀྱི་ཁྲིང་ཆེན་ལོ་སོ་དང་ཟད་དེ་མི་འདྲ། དེའི་རྒྱུན་པས་རྒྱ་ནག་མི་དམངས་ཀྱིས་བཅད་བརྒྱུད་རང་བཞིན་གྱི་མཉམ་
འབྲེལ་ཁྲིང་ཆེན་རང་སྐྱོང་དང་དག་ལུགས་ཀྱིས་གཅིག་གྱུར་བྲལ་ཏེ་དབང་ཆ་སྤེར་འཛིན་བྱེད་པ་ལ་འོ་ཞོལ་བྱེད་དགོས། མོག་མར་དཔག་ཤིང་ཅན་ཡོད་ཆད་ཅལ་རྟོགས་བྲལ་
ནས་རྒྱ་ནག་མི་རང་ཁོངས་དེ་མི་དམངས་རང་གིས་གཅིག་གྱུར་བྲལ་ཏེ་དམངས་གཙོ་དང་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་དོ་མ་ཞིག་གསར་འཛུགས་བྱེད་གོས་པ་དང་། དུས་མཚུངས་སུ་
དཔལ་འབྱོར་མི་འདྲ་པའི་ཅ་དོན་གཞིར་བརྒྱུད་སྟེ་ཁྱོགས་གཅིག་ནས་དཔག་ཤིང་ཅན་གྱི་སྟོབས་ལུགས་རྒྱ་སྤྱོད་མི་ཡོད་པར་བྱེད་པ་དང་། ཁྱོགས་ཅིག་ཤོས་ནས་གྲང་མཐའ་
མཆོམས་མི་རིགས་ཀྱི་རང་དབང་ལ་བརྟེན་འགྲུར་བྱ་དགོས་ཀྱིར། ལོག་པོ་དང་། བོད་། གར་ཉར་གི་སི་ཐན་བཅས་ཀྱི་རང་སྐྱོང་རྒྱལ་ཁྲན་ལ་བརྟེན་ནས་མཉམ་འབྲེལ་བྲལ་ཏེ་གྲང་ན་
མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཁྲན་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཆགས་ན། དེའི་དམངས་གཙོ་རིང་ལུགས་ཀྱི་གཅིག་གྱུར་དོ་མ་དེ་ཡིན་ཞེས་པའི་མངོན་འདྲིང་འདི་བཏོན་ཡོད།

[illegible]

གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་མི་འཕྲོད་ཁྲིད་ལས་མི་གྲངས་ལྗོངས་ཐོག་ཐོན་པའི་ཤོར་རིགས་དང་། ཁ་ཆེ། བན་ཐུ། ཤར་ཉིར་གི་སི་ཐན་བཅས་
ཡིན་ལ། མི་འཕྲོད་གྲངས་ཀྱི་ཆོ་རྒྱ་བརྒྱུད་ཡན་བརྒྱལ་བའི་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ལ་མིའོ་རིགས་དང་། བོད་རིགས། སོག་རིགས། དབྱི་རིགས།
ཨོར་རིགས་སོགས་མཆིས། (རྒྱ་མིག་དང་པོ།)

ཡུང་པ་ཕྱི་ཤིང་གི་འབྲུག་པ་	མི་འབྲུག་གི་ཡུང་པ་གྲུ་གྲུ་	རང་ཕྱི་ཤིང་གི་འབྲུག་པ་
ཕྱི་ཤིང་གི་འབྲུག་པ་	༡༩. ༡༩༩. ༩༩༩	ཞིང་ཆེན་རིམ་པའི་རང་ཕྱི་ཤིང་གི་འབྲུག་པ་
ལ་ཆེ།	༡༠. ༥༩༩. ༠༩༩	ཞིང་ཆེན་རིམ་པའི་རང་ཕྱི་ཤིང་གི་འབྲུག་པ་
མཉམ་ཆུ།	༡༠. ༩༩༩. ༡༩༩	
འབྲུག་པ་གི་མི་ཐུག་པ་	༡༠. ༠༩༩. ༩༩༩	ཞིང་ཆེན་རིམ་པའི་རང་ཕྱི་ཤིང་གི་འབྲུག་པ་
ཕྱི་ཤིང་གི་འབྲུག་པ་	༡. ༩༩༩. ༠༠༩	
དཔྱི་འབྲུག་པ་	༩. ༩༩༩. ༩༩༩	
ཕྱི་ཤིང་གི་འབྲུག་པ་	༩. ༩༩༩. ༡༩༩	
ཕྱི་ཤིང་གི་འབྲུག་པ་	༩. ༩༩༩. ༡༩༩	ཞིང་ཆེན་རིམ་པའི་རང་ཕྱི་ཤིང་གི་འབྲུག་པ་
ཕྱི་ཤིང་གི་འབྲུག་པ་	༩. ༡༩༩. ༩༩༩	ཞིང་ཆེན་རིམ་པའི་རང་ཕྱི་ཤིང་གི་འབྲུག་པ་

གངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་མི་འབོར་བསྐྱམས་ཆེས་རེའུ་མིག་དང་པོ།

[illegible]

སྐུ་ལ་ཀེར་མཆོག་ནི། སྤྱི་ལོ་བཞི་པའི་མི་དེ་ལས་ཀྱི་ཡུ་མོ་ལྟེན་ཅི་མཉམ་ཕྱེར་ཆེན་སྤྲུལ་ཏུ་ཁྱེད་བཞིན་པའི་རྒྱལ་བའི་ས་པ་

7 དེའི་རིགས་དང་གྲོང་རིགས་ལ་ཡི་གེ་ཡོད་ན་པར། འོན་ཀྱང་ཉེར་སྤྱོད་བྱས་ཚུལ་ཁྲབ་མི་ཆེ་སྟེ་ཕྱག་པར་དུ་རྒྱ་ནག་དཔར་ཤོག་གིས་ཡོར་བས་ལྷ་བརྩེའོན་ནང་གངས་ཅུང་མི་རིགས་ལ་ཡི་གེ་གསར་མཚོ་སྤྱོད་པའི་“རོགས་རམ་”་བྱས་པ་མ་ཡི་གེའི་དང་རྒྱ་ཆ་དང་དུ་བརྟག་ཡོང། སྐབས་དེར་རྒྱ་ནག་དཔར་ཤོག་གིས་སྤར་ཡོད་པའི་ཤར་ཉར་གི་མི་ཐན་གྱི་ཡི་གེ་དང་། གྲོང་ཡིག དེའི་ཡིག་སོགས་སྤར་ཡོད་ཡི་གེ་དག་འོར་ནས། ཉ་ལས་རྒྱའི་སྤྱི་སྤྱོད་ཡི་གེ་དང་འདྲ་བོ་ཡོད་པའི་ཡི་གེ་གསར་པ་ཟེར་བ་དེ་གསར་དུ་བཅོས་ཚུལ་བསྐྱབས་ཡོད་ཀྱང་། འོན་དངོས་སུ་མིང་འོན་མ་ཚུངས་པའི་སྤོ་ནས་ཡི་གེ་གསར་པ་དང་སྤེལ་བ་ཉར་བ་ཞིག་གཏན་ནས་མ་ཡིན་པར། ཡི་གེ་གསར་པ་བཞེས་སྤྱོད་ཀྱི་དེད་པའི་མིང་ཁྲིར་ནས་འོར་ཆེག་བརྒྱའི་འོ་རྒྱས་ལྟ་ཞིང་། ཐན་འོར་སྤོར་ཐག་ཡན་གྱི་འོ་རྒྱས་ལྟ་བུའི་ཡི་གེ་ཆེད་མ་དེ་ཤེད་སྤྱོད་གཏོར་མི་ཆོག་པ་བཅོས་ཡོད་ཅིང་། དུས་མ་ཚུངས་སུ་ཡི་གེ་གསར་པ་སྤོར་མི་ཐུབ་པའི་གནས་བབ་ཀྱང་ཆགས་ཡོད། རིག་གནས་གསར་བཟེང་གིས་སྟ། ད་གཞི་དང་སྤར་ཡོད་པའི་ཡི་གེ་སྤར་གཤེ་བྱས་ནས་ཤེད་སྤྱོད་གཏོར་ཆོག་གི་ཡོད། འོན་ཀྱང་གྲོང་ཡིག་ལྷ་བྱར་མཚོ་ན་ན་ཡང་ཡང་སྤར་གཤེ་ཤེད་ཐབས་ཤེད་པ་ཆགས་ཡོད། གྲོང་ཡིག་ཀྱང་སོག་ཡིག་དང་། ཤར་ཉར་གི་མི་ཐན་ཡི་གེ། བོད་ཡིག་བཅས་དང་མཉམ་དུ་དཔར་མས་སྤོར་གྱི་རྒྱ་བརྩིས་སུ་དཔར་ཡོད་ཀྱང་། མཐོན་སུམ་གྱི་ཆ་ནས་གྲོང་ཡིག་བཞེས་སྤོར་བྱས་ཚུལ་ཉ་ལས་མཛད། དེའི་ཡིག་འི་ཡང་ནས་བསྐྱར་དུ་རྒྱ་ཆ་དང་མེད་པར་“ལོགས་བཅོས་”་བ་ཉར་ཡོད་པ་དང་། ཆད་གཞི་དང་མ་རྒྱུན་པའི་ཡི་གེ་ལ་བར་གཞི་མི་འདྲ་བའང་ཡོད་ཀྱང་ཤེད་སྤྱོད་གཏོར་མ་དུ་དང་ཆད་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན། གཞན་ཉེར་རིགས་དང་། བྱང་ཁོར་པའི་མི་རིགས། ལྷ་ཁུ་མི་རིགས་སོགས་ཀྱི་མི་འཤོར་ཅུང་ཟད་ཅུང་ཤོད་ འོན་ཀྱང་ཡི་གེ་ཡོད་པ་རྩམས་རྒྱ་བའིངས་ལས་བསྐལ་ཡོད་དོ།

སྤྲེལ་མང་ལ་བཅི་འཛོག་བྱེད་པ་དང་འབྲེལ་མཉམ་གྱིས་གནས་པར་བྱེད་པ་དེ་ཡིན། རྒྱ་ནག་གིས་མི་རིགས་ལས་བརྒལ་བའི་ཆབ་སྲིད་ཅིག་དར་སྤེལ་བྱེད་ཡོད་པ་ནི་མི་རིགས་དོན་ལེན་ཞེས་པ་སྟེ། “ཁྱེད་ཀྱི་མི་རིགས་”གིས་དོན་ལེན་བྱེད་པ་དེ་ཡིན། རོན་རོམ་དེ་ནི་རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་གིས་ལུད་བསྟོད་ཁོ་ན་བྱས་པའི་སྤིང་བྱས་ཤིག་ཡིན་ཞིང་། ཡང་ན་དེ་ནི་བྱི་ངོས་ཀྱི་སྤང་ཚུལ་འབའ་ཞིག་སྟེ་དངོས་ཡོད་ཀྱི་གནས་སྐབས་དང་ཉེ་བཅའ་ཆེན་པོ་ཡོད།

གཉིས་པ། རྒྱ་ནག་གི་དུས་སྡེ་མའི་མི་རིགས་སྤིང་བྱས་ལ་དབྱེ་ཞིབ།

རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་གིས་སྤིང་དབང་ཐོག་མར་བཅུགས་སྐབས། ལུས་ཤུགས་འདོན་སྤྲོད་པ་ཡོད་ཆད་ཆོད་ལེན་བྱས་ཏེ་སྤིང་དབང་འཛོག་པའི་དམིགས་ཡུལ་འབྲུབ་པར་བྱེད་པ་ལ་གྲོས་མཐུན་བྱུང་ཡོད། དེའི་ཕྱིར་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ཐད་ལ་ལའེ་ཉིན་གྱི་“མི་རིགས་རང་ཐག་རང་གཅོད་”ཀྱི་བསམ་སྒྲོལ་གཞིར་བཟུང་སྟེ། དམར་ཤོག་གི་རྒྱལ་ཡོངས་འཕུས་མི་ཚོགས་ཆེན་གྱི་གྲོས་ཆོད་ཡིག་ཆགས་ཐངས་འགའི་ནང་མི་རིགས་རང་ཐག་རང་གཅོད་ལ་རྒྱུ་རྐྱེད་བྱ་རྒྱུ་དེ་གསལ་པོར་བརྗོད་ཡོད་པར་མ་ཟད། ཐན་བོད་ལྗོངས་དང་མཚོ་སྔོན་གྱི་མི་རིགས་རང་ཐག་རང་གཅོད་དང་། ཐན་རྒྱལ་ཁབ་རང་བཅོན་བྱེད་པར་རྒྱུ་རྐྱེད་བྱ་རྒྱུ་དེ་བས་ཀྱང་ནན་གྱིས་བསྟན་ཡོད།

རོན་དངོས་སུ་སྐབས་དེར་རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་གིས་ཁ་ནས་དེ་ལྟར་ལབ་པ་ཅུ་མ་ཟད། འདོད་ཚུལ་ཁ་གསལ་གྱི་བསྟན་ཡང་བྱས་སྤྱོད་ཡོད། ༡༩༣༤ ལོར། དམར་ཤོག་གི་དམར་དམག་“རྒྱུ་རྐྱེད་”སྐབས་དེར་གོ་མིན་ཏང་གིས་དབང་སྒྱུར་བྱས་ཡོད་པའི་བོད་མདོ་སྟོད་དུ་སྤེལ་སྐབས། བོད་མའི་རྒྱལ་སྤྱིར་ཐོབ་ཆེད་གཙོ་བོ་བྱས་ཏེ་“བོད་པ་”མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་བཅུགས་ཤིང་། རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་གིས་ཐེས་པའི་བོད་པ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཚུགས་པའི་བསྐྱགས་གཏམ་ནང་དུ་འདུགས་པོར་བསྟན་ཡོད་དེ། “ང་ཚོའི་བོད་པ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འཕུས་མི་ཚོགས་ཆེན་ཐངས་དང་པོ་འཚོགས་ཐེན་ཞིང་། ཚོགས་ཆེན་སྟེང་དངོས་སུ་ཞུགས་པ་ལ་སྡེ་དགེ་དང་། དཀར་མཛེས། ཉུལ། བྲག་མགོ། ཐའེ་ཉིན། རྒྱལ་མོང་། ཉལ་ཆུ། ལི་ཐང་། དཔལ་ཡུལ། ཉིན་ཅན། སེར་ལུལ། གདོང་ཕྱ། ཅིན་ཁོན་ཆེ་ཆུང་གཉིས་ཀ་བཅས་རྩོག་ཁག་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་འཕུས་མི་ཉལ་མ་བདུན་བརྒྱ་ལྷག་ཞུགས་ཡོད། བོད་པའི་བརྗོད་ཉམས་ལྡན་པའི་རྒྱལ་དར་བཅུགས་ཏེ། ང་ཚོས་འཛམ་གླིང་ཡོངས་དང་ཁྱེད་གོའི་རྒྱལ་ཡོངས་ལ་བོད་པ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ ༡༩༣༤ལོའི་ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡ ཉིན་དངོས་སུ་ཚུགས་པ་ཁབ་བསྐྱགས་བྱ་རྒྱུ་ཡིན། མདོ་དབྱས་ཁམས་གསུམ་གྱི་མངའ་ཁོངས་ཡོངས་རྫོགས་ནས་ཡང་བོད་པ་རང་གིས་འདིན་སྟོར་བྱ་དགོས་པ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༤ ལོ་ནས་བཟུང་ཁྱིའོ་ཡང་བོད་པ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྤིང་ལོར་བསྐྱར་རྒྱ་གཏན་འཁེབས་བྱས་ཡོད། ཚོགས་ཆེན་སྟེང་ཁྱེད་གོའི་རི་འཕྲོག་དམར་དམག་གིས་བོད་པ་རང་བཅོན་བྱེད་པའི་ཡིད་འཐད་རོགས་སྟོར་བྱས་པའི་ལྷག་བསམ་ལ་སྟོོ་སེམས་འཁོལ་བའི་དགའ་བསུ་ཞུས་ཏེ་སྤྱོད་པ་གཉིས་བར་རྒྱུན་རིང་གི་མནའ་མཐུན་བཞག་ཡོད་ཅིང་། བོད་པ་མི་དམངས་རང་བཅོན་བྱེད་པར་ཡིད་མཐུན་རོགས་སྟོར་དང་གདུང་སེམས་བསྐྱེད་མཁན་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་དང་མི་རིགས། ཡང་ན་སྤིང་གཞུང་དང་། དམག་དབུང་སོགས་ཡོད་ཆད་བོད་པ་མི་དམངས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་པོ་ཡིན་པས། དེས་པར་དུ་བོད་པ་མི་དམངས་ལ་མངའ་བཅེ་ལྷན་པའི་མནའ་མཐུན་བཞག་སྟེ་འབྲེལ་མཉམ་གཉིས་པན་གྱི་ཆེད་ལོག་སྟེ་ཚོགས་འཛོག་དགོས་པ་ཁབ་བསྐྱགས་བྱས་ཡོད། འབྲེལ་མཉམ་གྱི་གོ་གནས་དང་ང་ཚོ་བོད་པ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ལ་རྒྱལ་ཁབ་རང་གྱི་འཕེལ་བ་འཛུགས་འདོད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཀྱང་རྒྱལ་ཁབ་ལ་མན་འགྱུར་ཡོང་བའི་སྤྱོད་པ་སྟེ་ཕ་མེད་དུ་འགྱུར་མི་འདོད་པའི་བོད་པ་ནམས། ཡར་ཡོངས་ཤིག་ ང་ཚོ་དེས་པར་དུ་ཡར་ཡངས་ཏེ། ང་ཚོའི་སྔོན་ཕྱོད་མེས་པ་གོང་མ་ཚོས་ང་ཚོར་བཞག་པའི་རི་ཁྱུང་སྔོན་མ་ཐམས་ཅད་སྤྱར་གསོ་བྱ་དགོས་ལ། རང་དབང་རང་བཅོན་བྱས་ཏེ། འཛམ་གླིང་སྟེང་དུས་ནས་ཡང་རང་བཅོན་རྒྱལ་ཁབ་ཡིན་པའི་མི་དམངས་དང་རང་དབང་ཡོད་པའི་མི་དམངས་ཤིག་ཏུ་འགྱུར་དགོས།” (བོད་པ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་རྒྱལ་ཡོངས་འཕུས་མི་ཚོགས་ཆེན་ ༡༩༣༤ ལོ།)

གོང་གི་བརྗོད་དོན་དེ་ལས་རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་གིས་བོད་ལ་བཟུང་བའི་ཡངས་སྤྱོད་པ་གཉིས་མཚོན་ཡོད་དེ། ཐོག་མར་དམར་ཤོག་གིས་བོད་ནི་རང་བཅོན་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཏུ་ངོས་བཟུང་ཡོད། སྐབས་དེའི་རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་ལ་མཚོན་ན། འབྲུགས་སྟོགས་བཞེས་སྟོམ་གྱིས་མནར་བའི་ཁྲིང་དུ་

ལྷུང་ཡོད་ན་པར་དམར་ཤོག་གི་བྱ་སྤྱོད་དེ་སྐྱབས་བསྐྱུན་གྱི་བྱེད་ཐབས་ཤིག་གཏན་ནས་མིན་པར། རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་གི་འབྲུས་མི་ཚོགས་ཆེན་
སྤྲེལ་སྤྱད་བའི་བསྐྱབས་གཏམ་གྱི་དགོངས་པ་དང་ཡང་ཡོངས་སུ་མ་སྐྱུན་ནོ། །དེར་མ་ཟད་མཐོ་ཙུང་གིས་ཡན་ཞན་གྲོང་ཁྱེར་དུ་ཨ་རིའི་
གསར་འགོད་པ་སི་ནོའི་བཅར་འཁྲིད་ལེན་བགྱིས་སྐྱབས་ཀྱང་། གྲུང་ཁྲན་ཏང་གི་“རྒྱང་སྤྱོད་”ཁྱོད་བོད་མིའི་བཟའ་འབྲུ་བཅན་འཕྲོག་བྱས་པ་
ནི་“དམར་དམག་གི་ཕྱི་འཁྲུག་གཅིག་གྱུ་དེ་ཡིན་”ཞེས་བརྗོད་ཡོད། (ཀོ་ཡན། ༢༠༠༧)

དེའི་འཕྲོད། “མདོ་དབྱུས་ཁམས་གསུམ་གྱི་མངའ་ཁོངས་ཡོངས་རྫོགས་ནས་ཡང་བོད་པ་རང་གིས་འཛིན་སྐྱོར་བྱ་དགོས་”ཞེས་པ་དེ་ཡིས། རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་གིས་བོད་མིས་བོད་རང་གི་བྱུང་ཁོངས་ངོས་ཟིན་པ་དང་རང་གི་བྱུང་ཁོངས་ལ་འཛིན་པའི་འདོད་ཚུལ་ཏེ། མདོར་ན་བོད་མི་ཚོས་ “མདོ་དབྱུས་ཁམས་གསུམ་”སོགས་“བོད་མི་གཞིས་སྡོད་བྱེད་པའི་མངའ་བྱུང་”ཆང་མ་“བོད་”དང་གཅིག་པུ་ཡིན་ཚུལ་ངོས་ཟིན་པ་དེ་དང་མཉམ་བུས་པ་ར་འཕྲོད་ཡོད།

དེའི་ཕྱིས་སུ་བོད་མི་འབད་བ་ཕུན་ཚོགས་དབང་རྒྱལ་གྱིས་“བོད་ལྗོངས་གྲང་ཁམ་ཉང་”ཞེས་པ་བརྒྱགས། (༡༩༣༩ལོ།) དེ་ཡང་བོད་གཅིག་གྲང་གྲང་བསམ་པ་ཡིན། དེ་ནི་གྲང་ཁམ་རིང་ལུགས་ལ་དང་འདྲན་ཆེ་བའི་ཕུན་ཚོགས་དབང་རྒྱལ་ལགས་ནས་རྒྱ་ནག་གྲང་ཁམ་ཉང་གིས་ལལ་ཆེར་བོད་ལ་མི་རིགས་རང་ཐག་རང་གཙོད་གྲང་པ་དེ་མ་ཐོན་འཁྲུང་ཡོང་བར་འཇུག་པ་དང་། ཉུང་མཐར་ཡང་“སུ་འདྲ་ལེན་རྣམ་པ་”ཡི་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ནང་ཞུགས་པའི་ལམ་ལུགས་མང་པོ་ལག་བསྟར་མི་གྲང་བསམ་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་། རྒྱ་ནག་དམར་འགྲོག་གིས་མི་གྲང་དབང་འཕྲོག་ལེན་བྱས་ཤིང་། འོན་ཏེ་མང་ལག་བསྟར་གྲང་བཞིན་པ་ནི་གྲང་ཁམ་ཉང་ཁོ་ནའི་མགོ་ཁྲིད་འོག་གི་མི་རིགས་མངའ་ཁོངས་རང་སྤྱོད་ཞེས་པའི་ལམ་ལུགས་དེ་ཡིན་ཞིང་། གངས་ཉུང་མི་རིགས་ལ་རང་སྤྱོད་གི་ཐོབ་ཐང་རྒྱུ་ཟད་ཡོངས་ཁུབ་ཆེ་བ་ཞིག་སྤྱོད་པའི་འདོད་མོས་ཙམ་བཞིན་ནས་མེད། ཡིན་ནའང་ཡ་མཚན་པ་ཞིག་ལ། འབད་བ་ཕུན་ཚོགས་དབང་རྒྱལ་(བོད་ལྗོངས་གྲང་ཁམ་ཉང་གསར་འཛུགས་གྲང་མཁན་ཡིན།)ནི་རྒྱ་དམར་གྱིས་བཙོན་དུ་བརྒྱག་པའི་བོད་ཀྱི་མགོ་ཁྲིད་ཐོག་མ་དེ་ཡིན་ཞིང་། རྫོང་ར་མི་འོང་བ་ཞིག་ལ་ཁོང་གི་ཉེས་མིང་ནི་“ལའེ་ཉིན་གྱི་»མི་རིགས་རང་ཐག་རང་གཙོད་ཀྱི་རྣམ་པ་ཤད་»ཅེས་པའི་དཔེ་དེ་བ་དེ་ནས་རྒྱལ་ལག་ཏུ་ཁྲིར་ཡོད་པ་དང་། དེ་མིན་ ༡༩༥༥ ལོར་ཆིན་ཉའོ་ཁྲོང་ཁྲིར་དུ་བསྐྱས་པའི་མི་རིགས་བྱ་བའི་ཕྱོས་ཚོགས་སྤྱི་འབྲི་རྒྱའི་ཤར་ཁོས་ནས་སྤེད་གཤེས་ཁུལ་དེ་བོད་ཀྱི་མངའ་ཁོངས་སུ་བརྟེན་པར་རྒྱལ་སྤྱོད་བྱས་པ་དེ་ཡིན།

(གངས་ལྗོངས་རིག་མཛོད། ༢༠༡༣)

དེའི་ཕྱི་སྒྲུ། བོད་དུ་“མི་རིགས་རང་ཐག་རང་གཙོད་”ཁོ་ན་ཙམ་མ་ཡིན་པར། ཐ་ན་“བོད་གཅིག་གླུར་”ཤེད་པ་དེ་ཡང་“གསར་བརྗེ་རང་ལོག་པ་”དང་ཡང་ན་“རྒྱལ་ཁབ་ཁ་བཤལ་”ཀྱི་ནག་ཉེས་ཆོབས་ཆེན་དུ་གླུར་ཡོད།

གསུམ་པ། རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་ཁོ་ནའི་འོག་གི་མི་རིགས་མངའ་ཁོངས་རང་སྤྱོད་ལམ་ལུགས།

མདོན་སྤྱི་མཐུན་གྱི་ཆ་ནས། རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་གི་མི་རིགས་མངའ་ཁོངས་དང་སྤྱི་ལོ་ལྟ་ལོ་ལྟ་གསལ་གྱི་ཉུང་ལམ་མིང་གི་རྒྱ་ལ་ཅན་ཡིན།
དེར་མ་ཐད་དམར་ཤོག་གི་སྤོལ་རྒྱུ་རིག་གནས་དང་རིན་ཐང་ལྟ་ཆུང་ལྟེ་ཕུགས་རྒྱུན་ཤོག་དམར་ཤོག་གི་མི་རིགས་མིང་ལྟ་སྤྱི་མཐུན་མཐུན་མཐུན་ལ་
སྤྱི་གསལ་ས་དེ་ཡང་དུས་ཚོགས་མཐུན་པར་གསུམ་དུ་མི་རིགས་སོ་སོ་རྒྱུ་མི་རིགས་དང་གཅིག་པུ་བསྐྱར་རྒྱུ་དེ་ལ་དམིགས་ཡོད། རྒྱ་ནག་གིས་
མི་རིགས་ལས་བརྒྱལ་བའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་མི་རིགས་ངོས་ལེན་ལྟེ་དཔ་ཞིག་དར་སྤེལ་བཏང་ཡོད་པ་དེ་ནི་“སྤྱི་ལོ་ལྟ་ལོ་ལྟ་གསལ་”ངོས་ལེན་བྱ་རྒྱུ་དེ་
ཡིན་ནོ། རྒྱུ་རྒྱུ་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་དེ་ཆོས་སྤྱི་གསལ་རིག་གནས་སོགས་ཀྱི་ཁྲུ་ཁོངས་ནང་ལྷན་ལས་མདོན་གསལ་དུ་མཆོག་ཡོད།

ལྷ་ནག་ཏུ། «ཅིམས་»ནང་ཡང་ཉ་མམ་འཁོད་(ཁང་ཉེ་དབྱང་། ༣༠༡༩) གེམ་དེ། ཉུང་མཐར་ཡང་ལྷ་ནག་གི་«ཅིམས་»ནང་གཏན་འཁེབས་

ཉ ཡུལ་ཆོག་གསུམ་དབང་རྒྱལ་། ཉང་ཞུགས་མོ་ཡུལ་དང་ལས་ཞུགས་མོ་ཡུལ་མོ་བདུན་ཙུམ་གཤིན་ལ། མོ་རབས་བཞི་བརྒྱའི་ནང་མོ་དང་དཔར་མོ་གཙང་ཡུལ་གྱི་ལག་ཁྲམ་གཙོ་མོ་ཡིན། གྱི་རྒྱལ་བ་ཡི་གསར་ལམ་ཁག་ཉེ་རྒྱལ་མོ་ལ་བཞི་དཔར་ཞུགས་ཀྱི་མོ་དམི་ཞེས་བྲག་མ། ༡༩༦༠ མོ་རབས་ཉེ་རྒྱལ་མོ་ལ་མོ་བརྒྱུད་དང་ས།

[illegible]

བྱས་པའི་མི་རིགས་རང་སྐྱོར་ས་ཁུལ་གྱི་འབྲེལ་ཡོད་ཅེ་ཁྱིམ་ས་དང་མི་རིགས་གྱི་སྐད་ཡིག་ཤེད་སྐྱོད་གཏོར་བའི་ཐོབ་ཐང་སོགས་གྱི་ཕྱོགས་ནས་
ལག་ལེན་གཏན་ནས་བྱས་སྐྱོར་མེད་པ་ཡང་ན་དངོས་སུ་ལག་ལེན་བྱས་པའང་མེད། དེར་མ་ཟད་ཐོབ་ཐང་འདི་དག་དོན་གཉེར་བྱས་ན་དེ་ཡང་
ལལ་ཆེར་དག་གཞོན་ལ་འཕྲད་འོང་གི་དུ། (ཉེ་ལོ། ༢༠༡༣)¹

དོན་དངོས་ལྟ་བུ་ནི་ཁྱེད་ཀྱི་ཆ་ཁྲིམས་ཀྱི་འགྲེལ་བུ་ལྟར་འཇུག་པར་བཞི་བཀུར་བྱེད་པ་མཆོག་པ་དང་མི་རིགས་དང་སྤོང་གི་ཐོབ་ཐང་
ལག་ལེན་བྱེད་པའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་འཁྲབ་སྟོན་ཡོ་བྱེད་འབད་ཞིག་ཏུ་སྒྱུར་ཡོད།

དེ་མཚུངས་སུ་《ཅེ་ཏོན་》དང་། ཡང་ན་《མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྐྱོང་ས་བཅའ་ཁྲིམས་》སོགས་ཀྱི་འབྲེལ་ཡོད་ནང་དོན་ནས་ཡང་ན་ཐོབ་ཐང་
དེ་ཡང་། རྒྱ་ནག་དམར་འོག་གཅིག་ཤུའི་མགོ་ཁྲིད་ཅིག་“བག་ལེབ་རི་མོར་གྱིས་ནས་རང་གི་ཐོབ་རྒྱལ་ས་ཐབས་བྱེད་པའི་”དཔེ་ཅམ་ལས་དོན་
དངོས་ཀྱི་སྙིང་པོ་གང་དང་གང་ཡང་མེད་ཅིང་། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དབང་ཆའི་ཕྱོགས་ནས་རང་སྐྱོང་ས་ས་ཁུལ་ཞེས་འཛོད་པ་དེ་ནི་རྒྱ་ནག་གི་ཞིང་ཆེན་
གཞན་དང་དོན་དངོས་ཀྱི་ཁྱད་པར་གང་ཡང་མེད། དེར་མ་ཟད་རྒྱ་ནག་དམར་འོག་སྲིད་གཞུང་གིས་ཞིང་ཆེན་གཞན་དག་ལས་ཀྱང་དོ་དམ་ནན་
པོ་དང་ཐད་ཀར་ཆོད་འཛིན་བྱས་ཡོད། ⁷¹

པའི་སྒྲུ་མའི་སྒྲུ་ཆ་བ་དང་ཕྱི་ས་མོ་ལ་ཤེད་མ་ཁན་ཡིན། ཁོང་གི་ས་ཀྱ་ནག་ཏང་གི་སློབ་ཤར་གྲུ་ཀ་ལ་བཤད་གནང་སྐབས། འདྲེས་བཤམ་གང་ཡང་མེད་པར་《ཆ་ཁྲིམས་》ནང་གསལ་བའི་མི་རིགས་ཀྱི་དོན་ཆེན་སློབ་ཀྱི་ཁབ་བཤད་ཅུ་མེན་པར་འདོད། གྲང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་གྱི་དགེ་སྐྱོན་ཆེན་མོ་དང་གྲང་པོའི་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ཞིབ་འཇུག་ལྟེ་གནས་ཀྱི་འགན་འཛིན་གྲུ་ཉེ་དབྱང་གི་སློབ་བཞུད་ལྟེ་གནས་ཀྱི་འགན་ཁུར་ཅིང་སློབ་མཁུན་ཆོག་གི་ལྟ་བུར་བཅུས་ཏེ། ཅིན་ཐང་ནང་རང་འདོད་ལྟར་སློབ་ཀྱི་རྒྱ་ནག་སྒྲུག་པ་དང་། ལྷགས་དང་མི་མཁུན་བའི་བཤུག་རིལ་（哨子）འབྱུང་བ་ལོགས། རང་སྤྱང་གང་བྱ་གྱིས་བྱུང་བྱེད་ལྟེ་སྒྲུག་པ་ཁབ་གཞན་གྱི་ཆ་ཁྲིམས་ནང་གི་མི་རིགས་ཀྱི་དབང་ཆ་ཆང་མ་ནི་“ཁབ་བཤད་ཆུ་ཡི་སྒྲུ་བ་ཅུ་མེན་ཀོ། །”ཞེས་དང་། ཡང་འདྲེས་བཤམ་སྒྲུ་ཅུ་མི་ཤེད་པར་མངོན་གསལ་སློབ་དཔོན་གནས་མཛན་པའི་དབང་ཆ་ལ་མཐའ་མེད་པར་ཆ་ཁྲིམས་ལ་སློབ་འདྲིན་སྒྲུབ་ཚུལ་གྱི་ཆོས་ལོག་གི་བཤད་ཡམས་བརྒྱུད་འཛོུད་བྱས་པ། འདྲེས་བཤམ་མེད་པར་ཡོངས་བསྐྱོད་གསུ་སྒྲུག་ལ་དབྱང་མེད་འདྲིན་སློབ་ནས་ལག་ཏུ་《ཆ་ཁྲིམས་》ལ་བརྒྱུད་ནས་ཆུ་རྒྱ་ལས་དུ་འདས་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དོ་ཆ་ཡོད་པ་དེ་ཡང་སྤྱིང་ཡོད། དེ་ལྟ་བུའི་ཤེས་རྟོགས་པའི་དོན་མེད་ཀྱི་དབང་དང་ཆེད་བསྐྱེད་དང་བསམ་ཚུལ་ཐལ་དྲགས་པ་དེ་ཡིས་གྲང་པོའི་མི་རིགས་ཀྱི་ཁབ་ཁོངས་དེ་སྤྱང་རིགས་ཀྱི་དབང་པ་བཞེ་ཤེད་པའི་དཔལ་ཆོས་ནང་བྱུང་བ་བརྒྱག་ཅིང་། ༢༠༡༠ ལོའི་རྒྱ་ནག་གི་ ༡༩༥༠-༦༠ ལོ་རབས་ཀྱི་ཨ་རི་དང་རྒྱ་བས་ཆེ་མཆུང་ས་སྤྱུག་”

[illegible]

ཡཤོང་ས་རྒྱལ་ཡི་བླ་མ་དང་བཅན་གྱིས་བོད་གཞུང་གིས་རྒྱ་གཞུང་ལ་ཞེ་མོལ་བཟིམ་པའི་བརྒྱུད་རིམ་ནང་། ཡཤོང་ས་ཡར་ལའི་བླ་མའི་སྐུ་ཚབ་ཀྱིས་དགོས་འདུན་བཏོན་པ་ནི་
 རྟོན་དངོས་སུ་གྱུར་གྱིའི་《ཆ་ཁེམས་》དང་ཡང་ན་《སྐུ་ཚོང་གི་ཆ་འཛིན་》ནང་གཞན་འཕེབས་བྱས་པའི་མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྐྱོང་གི་ཐོབ་ཐང་དང་མི་རིགས་འདྲ་མཉམས་ཀྱི་
 དཔེ་རིམ་དོན་ཏེ། མིང་དོན་མཚུངས་པའི་མི་རིགས་མངའ་ཁོངས་རང་སྐྱོང་ཡོང་ཆ་རྒྱ་ཁེམ་པ་དེ་ཡིན། ཅི་མི་སྐུ་མ་ཞེག་ལ་རྒྱ་ནག་དཔལ་ཤོག་གིས་རང་གི་མངོན་འདོད་འབྲུག་
 པར་བྱ་བྱ་དེ་གྲོས་མོལ་གྱི་དཔེ་ཆ་ཆུན་དུ་བཅུས་ཡོད་དོ། །ཞིབ་དུ་བོད་ཀྱི་སྐུ་ཚབ་ཆོག་མས་པས་ཞེ་བའི་གྲོས་མོལ་ནང་དངོས་སུ་བཏོན་པའི་《བོད་རིགས་ཡོངས་ལ་མིང་དོན་
 མཚུངས་པའི་རང་སྐྱོང་ཡོང་ཐབས་སྐོར་གྱི་བསམ་འཆར་》ཞེས་པར་གཟིགས། གཞན་ཡང་རྒྱ་ནག་དཔལ་ཤོག་གི་《མི་རིགས་མངའ་ཁོངས་རང་སྐྱོང་》(རྒྱལ་འདུལ་རྩི་)
 མོགས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་གསུང་དུ་འདེམ་མི་རིགས་མངའ་ཁོངས་རང་སྐྱོང་དང་། ཆོས་ལུགས་དད་མོས་རང་དབང་། མི་རིགས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་བརྒྱུད་དང་འཕེལ་རྒྱས་པ་གོང་པའི་
 ཐོབ་ཐང་མོགས་ཀྱི་ནང་དོན་ལག་གི་དོན་ཆན་དག་པགས་སྟེ། རྒྱ་ནག་གིས་མི་རིགས་འདྲ་མཉམས་ཀྱི་ཁེད་བར་ལ་བཅི་བཟུར་གྱི་དུ་ཆུལ་མོགས་མངོན་པར་མཆོད་ཡོད། ཡིག་ཆ་
 འདི་དག་གིས་དངོས་སུ་ལག་ལེན་བྱས་ཡོད་མེད་ཀྱི་གནད་དོན་གཅིག་ལུ་དེ་ཉ་ལམ་ཁྱོད་ལ་གཞན་ནས་བརྗོད་མི་མིན་དོ། །

१) དཔེར་ན། ལས་ཁུངས་ཀྱི་ལས་ཁྱེད་དཔེ་མི་དོན་ལ་མཚོན་ནས་བཤད་ན། བོད་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་ནས་བོད་མི་རག་སྤེམ་ནི་ ༡༩༤༡ ལོའི་ཟླ་ ༡༠ བར་གྲུང་ཁུན་ཏང་ཡོན་ཏང་
 ཞུགས་པ་ཡིན་ཞིང། ༡༩༥༥ ལོར་སྐབས་དུས་བོད་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་ཀྱི་རྒྱུ་ཅི་དང་པོ་(སྐབས་དེར་རྒྱུ་ཅི་དང་པོ་བཅུགས་ཡོད་ལ། ཏང་ལཱའི་རྒྱུ་ཅི་གཞིན་པ་དང་མཚུངས།)
 ཚགས་ཟིན་ཡོད། སྐབས་དེའི་ཀྲུང་ཅིན་ལུང་ནི་འོ་ཁྲིན་ཞིང་ཆེན་གྲུང་ཆོང་གི་ལུས་རྩལ་ལྷན་ཁང་གི་སྤྱོད་ཁྲིད་དགོ་ཆེན་འབབ་ཞིག་ཡིན་ལ། ཐན་གྲུང་ཁུན་ཏང་ཡོན་གྲང་
 མིན། དོན་གྲང་དེའི་ཇེས་ནས་བརྒྱུད་ཀྲུང་ཅིན་ལུང་དང་རག་སྤེམ་གཉིས་མི་རིགས་ཀྱི་ཆོས་ཐང་མི་འདྲ་བའི་དབང་གིས་འབྲུང་འབྲུར་ཡང་མི་འདྲ་བ་ཞིག་ཏུ་མཛད་ཡོད། རག་སྤེམ་
 བོ་སྐབས་དེ་ནས་བརྒྱུད་མཛད་གནས་སུ་གོ་མེད་བརྒྱུད་ཡོད་ཀྱང་། ཀྲུང་ཅིན་ལུང་ནི་ལོ་གཅིག་གི་ཇེས་སུ་སྟེ་ ༡༩༥༤ ལོར་མ་གཏོགས་གྲུང་ཁུན་ཏང་ཡོན་དུ་གྲུར་མེད་ནའང་
 དཔོན་ལས་ལས་སྐུ་ཞིང་སྤྱོད་འབབ་བ་ཞིག་བྱུང་ཡོད་དེ། ༡༩༤༩-༡༩༥༩ ལོའི་པོ་གནས་མཐོ་དུ་འཕར་ཏེ་འོ་ཁྲིན་ཞིང་ཆེན་ལྷན་ཁང་གི་རྒྱུན་ལས་དང་རྒྱུན་ལས་ཀྱི་
 གྲུཅ་ཞི་གཞིན་པར་བསྐྱོས། ༡༩༤༩ ལོར་ལས་གནས་འཕོ་འབྲུར་བཏང་སྟེ་བོད་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་ཀྱི་ཏང་ལཱའི་རྒྱུ་ཅི་གཞིན་པར་བསྐྱོས། སྐབས་དེར་རག་སྤེམ་གྱིས་བོད་རང་
 སྤྱོད་ལྗོངས་ཏང་ལཱའི་རྒྱུ་ཅིའི་ལས་འགན་ཁུངས་ལོ་བཅོམ་བརྒྱུད་བཞག་ཡོད། ཀྲུང་ཅིན་ལུང་ལ་ཞིང་ཆེན་རིས་པའི་རྒྱུ་ཅི་གཞིན་པ་ཁུངས་ལོ་གཅིག་ལོན་པའི་བསྐྱབ་པ་
 (ཞུགས་ཡོན་)མ་གཏོགས་མེད་མོད། དོན་གྲང་༡༩༠༠ལོར་བསྐྱབ་པ་ནས་སྐབས་དེའི་ཏང་ལཱའི་རྒྱུ་ཅི་ཞིན་ཁུངས་ལོན་སྤྱོད་རྒྱུ་དང་བོད་ལྗོངས་ནས་ལས་གནས་སྤོས་དུས། ལས་
 འགན་གསར་དུ་འཁུར་མཐའ་ནི་(ཞུགས་ལུན་རིང་ལ་)ཏང་ལཱའི་རྒྱུ་ཅི་གཞིན་པ་དང་བོད་གྲལ་མགོར་མོན་ཡོད་པའི་རག་སྤེམ་གཏང་ནས་མ་ཡིན་པར་(ཞུགས་ལུན་མི་རིང་པའི་

རྒྱ་ནག་གི་“ཉང་མི་སྲིད་བླ་ས་”དེ་བཅའ་ཁྲིམས་སྟེང་མཐུན་ཡོད་པ་ནི་ཀྲུན་གྲིས་མཁུན་གསལ་ལྟར་གྱི་དོན་དངོས་ཤིག་ཡིན། 《མཁུན་ལྟར་གསལ་ལྟར་གྱི་དོན་དངོས་སུ་གཏན་ནས་ལག་ལེན་མི་བྱེད་པ་ཁག་ཅིག་ཡོད་པ་ལས། གཞན་ད་དུང་མི་རིགས་རང་སྤྱོད་ས་ཁུལ་དང་ཞིང་ཆེན་གཞན་བར་གྱི་ཁྲད་བར་ངོ་མ་དེ་ཡང་གཙོ་བོ་སྲིད་བླ་ས་གྱི་དོས་ནས་མཐུན་ཡོད་དེ། དེ་ནི་“མི་རིགས་སྲིད་བླ་ས་”ཟེར་བའི་དོས་ནས་(ཁང་ཉེ་དབྱུང་། ༡༠༡༣)¹ མཐོན་པ་དེ་ཡིན། དེའི་ནང་དུ་རང་སྤྱོད་ས་ཁུལ་གྱི་འཕུས་ཆ་བ་དང་ཡང་ན་དཔོན་རིགས་ཁོང་གྱི་མི་རིགས་གྱི་མི་གྲངས་(འཕགས་པ་ཆེ་རིང་། ༡༠༡༣)² དང་། ལས་བྱེད་པའི་མི་རིགས་གྱི་བཟུང་ཆད། འཆར་ལྷན་ཁུ་སྐྱེས་ཁོང་ལས་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་གྱིས་སྤྱ་གཉེས་གསོ་ཆོག་པ། གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་གྱི་སློབ་མས་སློབ་ཆེན་ལ་ཡིག་རྒྱུགས་སློད་སྐབས་བདམས་ལེན་གྱི་སྐར་གྲངས་ཆད་གཞི་དམའ་ཁུ་གཏོང་བ་(གཙོ་བོ་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་གྱིས་རྒྱ་ཡིག་སློང་བའི་ཆེད་དུ་ཡིད་འགྲུག་པ།)སོགས་ཀྱང་ཆུད་ཡོད། གཞན་ཉེས་ཁྲིམས་གྱི་ཐད་ནས་ཀྱང་། རིག་གནས་གྱི་རྒྱལ་སྤྱོད་ས་མི་འདྲ་བའི་དབང་གིས་བྱུང་བའི་མི་རིགས་གྱི་འཆོ་བའི་གོམས་གཤིས་(དཔེར་ན། མོད་པའི་རྒྱུང་མ་གཅིག་ལ་ཁོ་གམང་པོ་ཡོད་པ་དང་། ཤར་ཉིང་གི་མི་ཐན་གྱི་དུས་སྤུ་མོ་ནས་གཉེན་སྲིག་བྱེད་སྟེ་ལོད་པ་ལྟ་བུ་ཡིན།)ལ་ཤས་ནི་མཐོང་ཡང་མ་མཐོང་བ་ལྟར་བྱེད་པའི་སྲིད་བླ་ས་འཛིན་པ། ¹

གངས་ལུང་མི་རིགས་ལ་གོང་དུ་གསལ་བའི་“སྲིད་བླ་ས་ཀྱི་གཞིགས་སྐྱོང་”ཞེས་བའི་ཡོངས་སྒྲིབ་རྒྱ་ཡོང་གི་དུས་མཚའ་དེ་སྤྱི་ཁྱབ་ཁོངས་གཞན་གྱི་ནང་དུ་ཕར་རྒྱ་གཞུང་གིས་གཞུག་སྡོམ་ནན་པོ་དང་དག་ཁོཅ་སྤར་ལས་མང་པོ་བྱས་ཡོད་དེ། ༢༠༠༩ ལོར་རྒྱ་ནག་གི་རྟོ་མི་ས་ཆར་དུག་རྩས་བསྐྱར་བའི་འོ་ཅཱ་ཀྱི་དོན་རྐྱེན་（三鹿毒奶粉事件）དེ་བྱུང་དུས། སྤྱབས་དེར་མགོ་ཁྲིད་གི་ལག་དབང་ལྷན་ཡོད་པའི་རྒྱ་ནག་དམར་པོ་གི་དཔོན་རིགས་ཏུའུ་ཁྲོན་མུ་（胡春华）ལ་ཆོར་བ་ཞན་པོ་ལས་མ་སྐྱེ་བ་དང་། ལག་མི་འཁྲུང་གི་དོན་རྐྱེན་དེ་མཐོང་བཞིན་དུ་གནས་ཚུལ་རྩི་དོན་རྩི་གི་ཁྲུང་དུ་བསྐྱས་ནས་བསྐྱར་ཚུལ་སོགས་ཀྱི་སྐོར་བརྗོད་ནས་དཔྱད་སྐྱོང་བྱས་ཡོད། འོན་ཀྱང་།

མུ་རེགས་ཀྱི་འོ་ཆེན་ལྷན་ཡོན། ༡༠༠༣ཡི་རྒྱུ་ལས་ཀྱིས་ལགས་ཕྱོད་ཆད་པ་ཀྱན་གཞིགས་པར་ཆེན་སྐྱེ་ཁྲུང་བཅུ་པ་ཆེན་པོས་ལགས་བཞེས་པའི་རྒྱལ་ཡོངས་དངུལ་ཆེན་གྱི་ཕྱ་ཡོན་ཀྱང་གཞིན་པའི་གོ་གནས་སྤོང་པ་དེ་ཁ་སྤོང་བྱེད་པར་མངགས་ཡོད། གོ་གནས་དེ་ཀི་གོ་གནས་ཡོད་ཀྱང་དབང་ཆ་མེད་པ་ཞིག་སྤྱི་ལོ་མེད་མི་ཆོང་ལྷག་ཏུ་བརྟག་པའི་མཆོང་བྱེད་རང་བཞིན་གྱི་གོ་གནས་(ཏང་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་པར་བརྟེན་ཆོག)འབབ་ཞིག་ཡིན་པ་ཀྱན་གྱིས་ཁས་ཁྲུངས་ཡོད་ཅིང་། པ་པར་ཆེན་སྐྱེ་ཁྲུང་བཅུ་པ་ཆེན་པོའི་སྐུ་ཆེ་ལྷན་པོ་གོ་གནས་འདིའི་སྤོང་ནས་བསྐྱུ་བ་པ་ཡིན། (ཞིན་ཏུ་གསལ་དུ་བྱུང་བའི་རྒྱལ་སྤྱི་དང་ཀྱི་འོ་ཆེན་ལྷན་གཞིས་ཀྱི་དོ་སྤྲོད་མཛོད་པ་ལྷན་སུ་གསལ།)

ཡང་ཉེ་དབང་གིས་བསྟན་དོན། ཁཛེས་བསྐྱར་སྟོན་འབྱོར་བྱས་ནས་ལོ་རྒྱུ་ཉུང་ལ་གི་ཡིང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་ཞིང་སྡེ་ལ་ཡིག་ཆ་མང་དང་པོ་བཅུ་ལྷག་དང་ཡང་དབང་ཆེད་འཛེས་ས་
ཁྱིས་ཆོག་གས་ཀྱི་ཁྱིས་རྟོན་ཆོད་ཡིག་གསལ་ཆོད་གསལ་འབྲེལ་གཏོར་བྱས་སྟེང་ཡོད། ཆད་བསྐྱར་བྱས་པོངས་ན། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་ཡངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་མངའ་ཁོངས་ནང་“ཡང་
ཐོན་མ་ཐུན་སྒྲིལ་གྱི་གཞེང་ས་བསྟོད་ཆོག་གས་ཆོད་”གཅིག་བྱ་ལས་འཛོགས་སྟེང་མེད་ཅིང་། “ས་ཁོངས་བྱ་བའི་ཁྱིས་ཆོག་གས་”དང་ཡང་ན་“ས་ཁོངས་འབྲེལ་རྒྱ་ས་བཞུགས་པོལ་
ཆོག་གས་འདུད་”གནད་ཐོན་ཁྱིས་འབྲེལ་གཏོར་བྱས་ས་ཅམ་ལས། ལས་ལུགས་འཇུགས་སྐྱབ་ཤིང་པའི་ཁྱོགས་སྤྱད་ས་པའི་རྒྱ་ས་ཆོད་ཆིལ་པོ་ཞིག་བསྟན་སྟེང་མེད་ལ། མི་རིགས་
མངའ་ཁོངས་ཀྱི་གཡོན་རྒལ་ཆེ་པའི་པས་པའི་རྒྱ་ས་རྒྱན་དང་། རྒྱ་ས་ཆོད་པོ་ཡིང་ལུགས་དང་ཡངས་ཉུང་མི་རིགས་ཆེ་མེད་བཏང་ནས་གཅིག་འདྲར་བསྐྱར་བསྐྱར་པའི་ཉེས་
སྟོན་དེ་ཡང་མཐེལ་ཤིན་པ་ཞིག་ཐེར་འདོན་བྱས་སྟེང་མེད། འདི་ནི་མིག་སྔར་ཡངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་ཁབ་ཁོངས་རི་ལྗང་ལྔ་དང་སྤྱད་སྟེང་བྱས་ན་དེ་ལྔ་དེ་ལྔར་བརྟན་བརྟན་པའི་ཡོང་
བ་དང་། དཔལ་འབྱོར་ཆོག་ཆོག་གས་སྟོར་བྱས་པ་དང་། རིགས་སྟོར་ཐོབ་པ། རིགས་སྟོར་ཤིང་པར་སྐྱལ་པ་བཅས་ཀྱི་ཁྱོགས་གསལ་ཀྱི་ཐད་ནས་པས་ཉེས་པོར་ཚུལ་གྱི་ཉམས་སྤྱད་
ཡང་པའི་རྒྱ་རྒྱུན་མཆིས་དེ་ཡིན།

རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སོ་སོའི་རྒྱུ་ཞིན་ཞི་ཡུལ་དེའི་མི་རྒྱལ་ལག་ལུང་དཔོན་པ་ཞིག་ཡིན་པོད། རྒྱལ་མཚུངས་ལཱ་རྒྱུ་ཞི་འདི་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཀྱི་ཉང་མུའི་རྒྱུ་ཅི་གཞོན་པ་ཡང་
 ཡིན། རང་སྐྱོང་ལྗོངས་སོ་སོའི་ཉང་མུའི་རོ་ས་ནས་བཤད་ན། ལྗོངས་བཀྲ་དུ་ཉང་མུའི་རྒྱུ་ཅི་གཅིག་ལཱ་ལྔ་མི་དང་ཡང་ན་ཡུལ་དེའི་རང་སྐྱོང་གི་མི་རིགས་མ་ཡིན་པའི་མི་རྒྱལ་
 ལུང་ཡོད་པ་ཙམ་མ་ཡིན་པར། ད་དུང་ཉང་མུའི་ཁོངས་མིའི་མི་ལོང་ཡང་ལྗོངས་བཀྲ་དུ་ཡུལ་དེའི་རང་སྐྱོང་མི་རིགས་ཀྱི་མི་རྒྱ་ལུང་ཀ་ལས་མི་བཞུལ་བའི་བཟུང་ཁྲོད་སྤྱད་
 ལྗོངས་ལོད།

[illegible]

༢༠༡༡ ལོའི་ཆུ་༥་བར། རྒྱ་མོག་གི་མོག་མི་འབྲོག་པ་མེད་གན་ཆེ་མཉུ་ཡིས་སོལ་སྤྱུལ་ཐོང་འཁོར་རྩ་སའི་ནང་འཇུ་ལ་བཞུགས་པ་བཀག་འཁོག་
བྱེད་སྐབས་ཐོང་འཁོར་གྱིས་བརྒྱུ་ལ་ཉམས་ཞིབ་ཐོང་སྤྱོད་ཀྱིས་ཆོས་གཞི་ཁྱོད་ཆུང་བའི་ཆོལ་གཏམ་གཏོང་སྐབས་སོག་
པོའི་མི་རིགས་ལ་འབྲེལ་ཡོད་བྱིན། དེ་སྔ་ཆོར་བ་ཞན་པོ་ལས་སྤྱུལ་མ་སོང་ཞེས་སྒྲིན་བརྗོད་བྱས་ཡོད་པའི་རྩ་ཁྱོད་ཀྱི་སྐབས་འདིར་ཆོར་
བ་ལྷགས་ཆེན་པོ་སྤྱུལ་ཏེ། ཁོས་མ་འགྲུངས་པར་དོན་རྒྱུན་དེ་“སོག་པོ་རང་བཅན་པ་”ཞེས་པའི་དོ་བོར་གཏན་ཁེལ་བྱས་ནས་ཐད་ཀར་བཅན་
ཐབས་ཀྱི་དྲག་གཞོན་ལག་བསྟར་བྱས་པའི་འབྲས་བྱུང་། སོག་མི་ཆོས་དོ་ལོག་ལྷགས་ཆེར་བྱེད་པ་ཞིག་བཞོས་ཤིང་། མཐའ་མར་ཅི་མི་སྐྱམ་པ་
ཞིག་ལ་རྒྱ་གཞུང་གིས་དམག་དབུང་ལ་སྤྱུལ་སྤོང་བྱས་ནས་དྲག་གཞོན་བྱས་པས་ད་གཞོད་མཇུག་བསྟར་བྱུང་། (ཀའོ་ཏྲ་ན། ༢༠༡༡)

རྒྱ་ནག་གི་དཔོན་རིགས་རྩ་ཁྱོད་ཀྱི་ཡིས་དོན་རྒྱུན་དེ་གཉིས་ལ་བཟུང་བའི་ཆུ་འགྲུང་དེའི་དོས་ནས། རྒྱ་གཞུང་གིས་གནད་དོན་ལ་གདོང་ལེན་
བྱེད་སྐབས་དེའི་ནང་མི་རིགས་ཀྱི་རྒྱ་ཁྱོད་ནས་བྱུང་ཆ་ལྡན་མིན་དེ་ཡིས་དཔོན་རིགས་ཆོས་ཐབས་རྩ་གཏན་འབེབས་བྱེད་པར་ལྷགས་རྒྱུན་
གལ་ཆེན་པོ་ལྡན་པ་མཛོན་པར་མཆོན་ཡོད། དྲག་རྩས་བསྐྱེད་པའི་དོ་ཅུ་ཀྱིས་སྤྱི་ཆོགས་ལ་གཞོད་འཆེ་བྱས་པ་དེ་ཤིན་ཏུ་མཛོན་གསལ་ཆེ་
མོད། མེད་གན་གྱི་དོན་རྒྱུན་ནི་དམངས་དོན་སྒྲོལ་གྱི་དཔལ་འབྱོར་གྱི་ཆོད་གཞི་འབའ་ཞིག་ཡིན་ཏེ། དེ་ལྟ་བུའི་ཆོད་སྤང་ནི་རྒྱ་ནག་གི་ས་ཁུལ་
གསུམ་གང་དུ་འང་ཉ་ལམ་ཉི་མ་རེ་རེར་འགྱུར་བཞིན་ཡོད། ཡིན་ནའང་དོ་བདག་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་མཁན་དེ་སོག་པོའི་མི་རིགས་ཡིན་བྱིན། དཔའ་
འཛིན་པའི་ཆུ་འགྲུང་ཡང་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་ཐད་དེ་མི་འདྲ་བ་ཞིག་བྱུང་ཡོད་ལ། ཆོ་ཐག་ཆོད་པ་ཅུ་མ་ཡིན་པར། ད་དུང་འཛིན་ཐོན་གཏན་ནས་
མེད་པ་ཞིག་ཆགས་ཡོད། ཤིན་ཏུ་འདྲེན་པའི་ཆོན་མང་པོ་ཡོད་ལ། གལ་ཏེ་དོན་རྒྱུན་དེ་འདྲ་ཞིག་ལྷ་གྲུང་བ་དང་བོད་མི་ཆོའི་དོས་
ནས་བྱུང་བ་མ་ཡིན་པར། རྒྱ་མིའི་དོས་ནས་བྱུང་བ་ཡིན་ཆེ། སྤྱིར་བཏང་དུ་ཅད་གཅོད་བྱེད་འོང་མི་སྲིད།

ཐའེ་ལུན་དུ་དུས་རྒྱུ་བར་རྒྱ་མི་ཆོ་འོངས་ནས་རང་མོས་ཀྱིས་འགྲོ་སྒྲོལ་བྱེད་པ་དང་ཡང་ན་ཆོགས་པ་བྱས་ནས་ལུལ་སྒྲོར་ལ་ཡོང་བའི་གསར་
འགྱུར་མཐོང་རྒྱ་ཡོད། འོན་ཀྱང་། སྤྱིར་བཏང་དུ་བོད་མི་ཆོར་མཆོན་ནས་བཤད་ན། དེ་ནི་ཤེལ་སྒྲོའི་ནང་གི་མོག་མོག་བཞུགས་མིག་གིས་མཐོང་
ཡང་དངོས་སུ་འཛིན་ཐབས་མེད་པ་ཞིག་ཡིན། དེའི་རྒྱ་མཆན་ནི་༢༠༠༩ལོའི་ཟླ་ནས་བཟུང་ཁོ་ཆོས་ཕྱི་སྒྲོད་ལམ་ཡིག་ལེན་རྒྱ་དེ་ཤིན་ཏུ་ནས་
ཀྱང་དཀའ་ཁག་ཆེ་བ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད། (Robert Barnett, ༢༠༡༣) བོད་མི་ཆོ་ནི་ཕྱི་རྒྱལ་དུ་ལུལ་སྒྲོར་དང་མཇུག་སྒྲོར་ལ་འགྲོ་རྒྱ་དཀའ་
བ་ཅུ་མ་ཡིན་པར་དབུས་ཉི་མ་ལྟ་སར་འགྲོ་རྒྱ་དེའང་དཀའ་ཁག་ཆེ་བར་གྱུར་ཡོད། ལྷ་ས་ཞེས་པ་ནི་དག་པའི་ཁོང་གི་དོན་ཡིན་ཏེ། བོད་ཀྱི་སྐད་
གཤམ་ཆེ་བའི་ཆོས་སྲིད་ཀྱི་ལྟེ་བ་ཡིན། འོན་ཀྱང་རྒྱ་ནག་དམར་ལོག་གིས་མིག་སྔར་“མཁར་སྤང་རྒྱ་ལོབས་”ཞེས་འབོད་པ་དེའི་ནང་བོད་མི་མ་
ཡིན་པའི་མི་རྒྱལ་ས་བོད་ལ་ཡོང་ན་ཐོབ་ཐང་ལག་འཁུར་ (身份证) གཅིག་བྱ་ཡོད་པས་ཐོགས་པ་མེད་པར་ཤིང་སྤྱོད་བྱས་ཆོག་གི་ཡོད་ཀྱང་།
བོད་མི་ཞིག་ཡིན་ན། ཁོ་ཆོའི་མེམས་ཁོང་གི་དབུས་གཅོང་དག་པའི་ཁོང་ལ་འགྲོ་འདོད་ན། དེས་པར་དུ་རྒྱ་བ་གཉེར་ཡིག་ཆགས་མི་འདྲ་བ་མང་
པོ་ཞིག་དགོས་ཏེ། ཉ་ལམ་རྒྱ་མི་ཆོ་ཕྱི་རྒྱལ་ལ་འགྲོ་བ་དང་ཡང་ན་རྒྱ་ཁོང་གོང་ལ་བསྒྲོད་པ་ལས་ཀྱང་དཀའ་ཁག་ཆེ་བ་ཞིག་ཆགས་ཡོད།¹

རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་མི་ཆོར་ཨེ་ཟེ་རལ་གྱིས་བའི་སི་ཐན་གྱི་མི་ལ་འཛིན་པའི་མི་རིགས་དབྱེ་འབྲེད་ཀྱི་དེ་འདྲའི་སྲིད་བྱས་ཁྲོམ་བསྐྱགས་ཀྱིས་
དངོས་སུ་ལག་བསྟར་བྱས་ཡོད་པས་མི་ཆད། གཞན་ད་དུང་ལྷ་སའི་བོད་མི་དང་རྒྱ་མི་ཆོ་ཡང་ཉ་ལམ་རང་ཉིད་ཟུར་བཀག་ཏུ་སྒྲོད་པ་ལྟ་བུའི་
ཆུ་མར་གནས་ཡོད། དཔེར་ན། སྔ་ཆོད་ཆོང་རར་བོད་མི་དང་རྒྱ་མིའི་བར་ཆོད་གཞི་བྱུང་བའི་དབང་དུ་བཏང་ནའང་། རྒྱ་མི་མང་པོ་ཞིག་གིས་
རང་ཉིད་ཀྱི་གནས་བབ་ཡག་པའི་ལོ་གནས་སྤྱད་དེ་བོད་མི་ཆོས་ལོག་སྤྱོད་དམ་ཡང་ན་ཁ་བྲལ་གྱི་གཏམ་བརྗོད་བྱས་སོང་ཆུ་ལ་གྱི་ཉེས་སྒྲིན་
བཙུགས་ནས་ཞུ་གཏུག་བྱེད་སྲིད། གནས་ཆུལ་དོན་དངོས་ཡིན་རུང་མིན་རུང་། བོད་མི་ཆོ་ཉན་ཉན་བཀག་སྤྱིལ་བྱེད་སྲིད། དེར་མ་ཐད་པལ་

¹ རྒྱ་ནག་སྲིད་གཞུང་གིས་ལྷ་སར་“མཁར་སྤང་རྒྱ་ལོབས་ཀྱི་འཆར་གཞི”བཙུགས་པ་དེ་ནི་“བོད་ལུལ་མངའ་ཁུལ་ཆེན་པོ་བཞི་”ཡི་བོད་མི་རྒྱལ་སྤྱོད་པའི་ཡང་ཁག་ཏད་ནས་
དམིགས་པའི་བཀག་སྒྲོམ་གྱི་ཐེག་རྒྱ་ཞིག་ཡིན། “མཁར་སྤང་རྒྱ་ལོབས་ཀྱི་འཆར་གཞིའི་”ནང་བོད་རིགས་མ་ཡིན་པའི་རྒྱ་ནག་གི་སྤྱོད་དམངས་ཡོད་ཆད་ཐོབ་ཐང་ལག་འཁུར་
གཅིག་བྱ་བཟུང་ནས་ལྷ་སར་རང་འདོད་ཀྱིས་པར་འགྲོ་རྒྱ་ཆོར་འོང་བྱས་ཆོག་གི་ཡོད། འོན་ཀྱང་བོད་མི་ཡོངས་རྫོགས་ཀྱིས་དེས་པར་དུ་དཔའ་ཡིག་རིགས་བཞུགས་པ་ཞིན་ལྷ་སྤྱོད་འོངས་
ན་མ་གཏོགས་ལྷ་སར་ཡོང་ཆོག་གི་མེད། སྤྱིར་བཏང་དུ་བཤད་ན། དཔའ་ཡིག་དེ་དག་སྤྱུལ་རྒྱ་ནི་རྒྱ་མི་ཆོ་ཕྱི་རྒྱལ་ལ་འགྲོ་བའི་འགྲོ་ལུགས་སྤྱུལ་པ་ལས་ཀྱང་དཀའ་བ་ཆགས་
ཡོད།

ཆེ་ཤོས་ལ་ཆ་འདྲི་བྱེད་དེས། དེ་ལས་ཕྱོགས་ལྟེ་གཤམ་སྤྱི་བོད་མིས་རྒྱ་མིར་དེ་འདྲི་ཉེས་འཇུགས་ལྷན་གྲུབ་བྱེད་པའམ་ཡང་ན་རྒྱ་མིའི་བར་མན་ཚུན་ལ་དེ་འདྲི་སྒྲིན་འདོན་ལྷན་གྲུབ་བྱས་པ་ཡིན་ཆེ་དེ་ལ་ཁ་ཡ་བྱེད་མཁན་ཉ་ལམ་མེད། དེ་ནི་བོད་དང་རྒྱའི་བར་རྒྱ་མཚན་ཅིའི་ཕྱིར་དུ་བྱེད་གྲུས་ཚུལ་ཅམ་ལས་ཉེ་སར་མི་བཅར་བའི་ནམ་འགྲུར་བརྒྱུད་ཡོད་པ་རྟོགས་སྤྲོ་བས་ཡིན། (རྩུ་མེད་། ༢༠༡༣)⁷

བོད་མྱོངས་གྲུང་ཁྲན་ཉར་གསར་འཇུགས་བྱེད་མཁན་འབའ་བ་ཕུན་ཚོགས་དབང་རྒྱལ་གྱིས་མི་རིགས་འདྲ་མཉམ་མིན་པ་སོགས་ཀྱི་དངོས་ཡོད་སྒྲེང་སྐབས། དུས་ནམ་རྒྱུན་དོན་དངོས་ཤིག་བསྟན་ཡོད་དེ། རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་གིས་“རྒྱ་རིགས་ཆེན་པོ་རིང་ལུགས་”དང་“ས་གནས་མི་རིགས་རིང་ལུགས་”ལ་དོ་ཚྭ་བྱེད་པར་ལུང་བསྟོད་བྱས་ཡོད། འོན་ཀྱང་རྒྱ་ནག་དབང་རྒྱུར་འོག་མི་འབོར་གྱི་གངས་ཀ་བརྒྱ་ཆའི་དྲུག་ལས་མེད་པའི་གངས་ཉར་མི་རིགས་ནང་ཤེས་ཡོན་པ་དང་། ས་གནས་འགོ་ཁྲིད། གྲུང་ཁྲན་ཉར་ཡོན་སོགས་མི་རིགས་ཀྱི་མི་ཕྱུལ་བྱུང་ཅན་བོད་མི་ཁྲི་ལྷག་“ས་གནས་མི་རིགས་རིང་ལུགས་”ཀྱི་ཉེས་མིང་འོག་འཐབ་ཅོད་དང་སྤྲིག་ཁྲིམས་ནན་པོ་བཙོས་ཡོད་ཅིང་། དེ་ལྟར་བྱུང་བས་པལ་ཆེ་ཤོས་མི་ཤི་ཁྲིམ་སྟོང་སུ་བྱུར་ཡོད། འོན་ཀྱང་རྒྱ་ནག་དབང་རྒྱུར་འོག་མི་འབོར་གྱི་%༩༩་ཟེན་པའི་རྒྱ་མིའི་ནང་“རྒྱ་རིགས་ཆེན་པོ་རིང་ལུགས་”ཀྱི་དབང་གིས་ཁྲིམས་ཆད་པོག་པ་གཅིག་ཀྱང་མེད། དོན་དངོས་སུ་མི་འབོར་གྱི་བརྒྱ་ཆ་ཡང་མི་ཟེན་པའི་གངས་ཉར་མི་རིགས་ཁྲིད་ལས་མི་ཕྱུལ་བྱུང་ཅན་ཁྲི་སྟོང་མང་པོ་ཞིག་ལ་“ས་གནས་མི་རིགས་རིང་ལུགས་”ཀྱི་ཉེས་སྒྲིན་བཅུགས་ནས་དྲག་གཞོན་བྱས་ཡོད་ཅིང་། མི་འབོར་མང་ཆེ་བ་ཟེན་པའི་རྒྱ་རིགས་ནང་རྒྱ་རིགས་ཆེན་པོ་རིང་ལུགས་ཀྱི་དབང་གིས་ཉེས་ཆད་པོག་སྟོང་པའི་རྒྱ་མི་གང་ཡང་མེད།⁸

བཞི་པ། མི་རིགས་གཅིག་འདྲར་བསྐྱར་བ་དང་རྒྱ་ནག་གི་མི་རིགས་སྤྱི་བྱས།

ལར་རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་གིས་དཔལ་འབྱོར་འཕེལ་རྒྱས་སུ་བྱིན་ཡོད་པ་དང་“བརྟན་བརྩིས་སྤྱོད་པ་”ལ་བརྟེན་པའི་རྒྱས་ཕྱགས་ཡོད་པར་རྒྱ་མི་ཡོད་ཅིང་། རྒྱ་ནག་གི་དཔོན་རིགས་དང་མཁས་ཅན་དག་གིས་དེ་བས་ཀྱང་མི་རིགས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་མི་དགོས་པར་བཙོ་དགོས་པ་དང་། མི་རིགས་ལ་སྤར་རྒྱུ་དང་མི་སེར་སྤེལ་ནས་གཅིག་འདྲར་བསྐྱར་བ་བྱུང་འཕེལ་བྱས་པའི་“མི་རིགས་སྤྱི་བྱས་གསར་བ་”ཞུབ་སྤེལ་གཏོང་དགོས་ཚུལ་གྱི་མདོན་འདོད་ཡོངས་གྲགས་སུ་བཏོན་ཡོད།

རྒྱ་ནག་ཏུ་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་སྟོར་གྱི་གྲོས་བསྐྱར་ནི་ཉ་ལམ་བཀག་སྡོམ་གྱི་གནས་ཡིན་ (ཀྱང་ཉེ་དབྱེད་། ༢༠༡༣)⁹ ཉེ། “མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་”དང་“ཆོས་ལུགས་དད་མོས་རང་དབང་”ལ་ཐུག་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན་ན། མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་དེ་དག་ཐོན་གར་སྤྲེགས་སྤྱོད་གཡེང་བར་བྱེད་པའི་གོ་སྐབས་ཡོད་ཅིང་། ཉར་མཐར་ཡང་གྲོས་བསྐྱར་བྱེད་ས་ཤིག་ཡོད། དེ་ནི་གཙོ་བོ་མི་རིགས་ཀྱི་སྒྲོབ་གསོ་དང་ཆོས་ལུགས་ནི་ཐད་ཀར་མི་རིགས་སོ་སོའི་འཚོ་གནས་ལ་ཐུག་ཡོད་པས་ཡིན་ལ། དེ་མཚུངས་སུ་གྲུང་གོའི་མི་རིགས་སྤྱི་བྱས་ཀྱི་མཐའ་མའི་ཁ་ཕྱོགས་ས་ཉེ་མི་རིགས་སོ་སོ་རྒྱ་མི་རིགས་ལ་བསྐྱར་བ་དང་ཡང་ན་གྲུང་ཏུ་མི་རིགས་ལ་ཐད་ཀར་གདོང་ཐུག་བྱུང་ཡོད་པས་ཡིན། དེར་བརྟེན་མི་རིགས་

⁷ BBC རྒྱ་ཡིག་དྲུག་ ༢༠༡༣ ལོའི་ཟླ་ ༡༢ ཚེས་ ༡༡ ཉིན། <ཤིན་ཅང་ ༤.༩༩ གནས་བྱ་བཅན་ཁྲིད་ཀྱི་ཁྱོད་གཞིའི་མི་གསུམ་ལ་སྤྲེག་ཁྲིམས་བཅད་> དབང་འཛིན་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་ཤར་ཏིར་གྱི་མི་ཐན་པ་གསུམ་གྱིས་གནས་བྱ་བཅན་ཁྲིད་བྱ་ཅིས་བཅུས་པར་གནས་བྱའི་ཐོག་གི་ལས་བྱེད་མི་སྣ་ལས་འགོག་གཞོན་བྱས་པའི་དེ་གོ་རིམ་ཁྲིད་མི་གཉིས་ལ་རྒྱུ་རྒྱུ་བཏང་ནས་བསད་བྱུང་། འོན་ཀྱང་ཤར་ཏིར་གྱི་མི་ཐན་པ་ཆོས་ཡོངས་ཞུབ་ཏུ་དེ་ནི་ཤར་ཏིར་གྱི་མི་ཐན་པ་དང་རྒྱ་མི་ཆོའི་བར་རྒྱ་རྒྱ་གཞན་གྱིས་དབང་གིས་ཅོད་རེས་དང་གཏོང་ཐུག་བྱུང་བ་ཡིན་པར་འདོད། རྒྱ་ནག་གི་བསམ་འཆར་མི་མཐུན་པ་བརྟོད་མཁན་མང་པོ་ཞིག་(དཔེར་ན། རྩུ་མེད་ལྷ་བུ་ཡིན།) གིས་ཀྱང་རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་གི་བཤད་ཚུལ་ལ་བསམ་འཆར་མི་མཐུན་པ་བརྟོད་ཡོད་དེ། གནས་བྱ་བཅན་ཁྲིད་ཀྱི་ཁྱོད་དོན་འདི་དང་ལྷ་སའི་གནས་བབ་གཉིས་ནི་བྱེད་སྤྲེག་མི་གཅིག་ཀྱང་ཐུབ་འབྲས་གཅིག་འདྲེན་ཚུལ་བཤད་ཡོད།

⁸ གྲུང་གོའི་《ཅ་ཁྲིམས་》ཀྱི་སྒྲིང་གཞིའི་ནང་དུའང་། “མི་རིགས་རིང་ལུགས་ཆེན་པོ་ལ་དོ་ཚྭ་བྱེད་དགོས་ཉེ། གཙོ་བོ་རྒྱ་རིགས་རིང་ལུགས་ཆེན་པོ་ཡིན་ལ། ས་གནས་མི་རིགས་རིང་ལུགས་ལ་འབྲེན་དོ་ཚྭ་བྱེད་དགོས་”ཞེས་གཏན་འཁེབས་བྱས་ཡོད།

⁹ ཀྱང་ཉེ་དབྱེད་གིས་བརྟོད་རྒྱུ། “རྒྱ་ནག་གི་ཆབ་སྤྱི་བམ་མཁས་རིགས་དང་སྒྲོབ་གསོའི་ལས་རིགས་ནང་མི་རིགས་ཀྱི་ཞུབ་ཁོངས་དེ་རྟོག་འཛིང་ཆེ་ཞིང་ཆོར་བ་སྐྱེན་པོ་ཡིན་ཚུལ་སྒྲིང་ཁོང་ཕྱིར། སྐབས་རེར་གྲུག་རིམ་འཐབ་ཅོད་སྤྱད་ནས་མི་མདོན་པར་བྱེད་ཅིང་། མཚན་མས་རེར་དོན་སྤྲེག་མ་ཡིན་པས་ལན་རྒྱག་ཞུལ་བྱེད། ཡང་སྐབས་འགར་དཔལ་འབྱོར་གྱི་ཐོག་ནས་མི་དམངས་ཀྱི་འཚོ་བར་བྱི་ཚུལ་ཅམ་གྱིས་ཁ་ཁྲུལ་འཇལ་བ་ལྟར་བྱེད། རེས་འགར་དག་རྒྱར་ལངས་ནས་གནད་དོན་སྒྲིང་བར་བྱེད།”

ཀྱི་གནད་དོན་ཁོ་ཆེས་ཇ་བྲག་ཆེ་ཞིང་རྫོང་ར་ཆེ་བ་ཞིག་ཏུ་མཆོག་པར་བྱས་ཡོད། འདི་ནི་དོན་དངོས་སུ་རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་གི་མཁས་པ་ལྷ་
རོང་དང་དཔོན་རིགས་ཀྱི་ཕྱི་མེ་ཆོན་སོགས་ཀྱིས་རྒྱ་ཆེན་འཆོལ་བའམ་ཡང་ན་རིགས་པའི་གཞུང་ལུགས་སྤྱོད་ཆོག་པའི་མཐུན་པའི་ནས། “མི་རིགས་
འཆམ་པོ་”དང་“མི་རིགས་འདྲ་མཉམ་”སོགས་རྒྱ་མཚན་དུ་བྱས་ཏེ། མི་རིགས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་མེད་པར་བཟོ་དགོས་པའི་མངོན་འདོད་ཡང་ཡང་
བཏོན་པའི་ཆ་བའི་རྒྱ་ཆེན་གྱིས་ཡིན། (ཀྱང་ཏེ་ཡན། ༢༠༡༣)¹ ཞོ་ཆོས་མི་རིགས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་མི་ཆོག་པའི་བསམ་ཚུལ་དེ་
མངོན་གསལ་དུ་བསྟོས་འཛེམ་མེད་པར་འདོན་མི་རུང་བ་ཤེས་ཡོད་པས། མི་རིགས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གསོན་པར་བྱེད་པའི་ཡུལ་འགག་པར་འགྱུར་
བ་དང་། མཐའ་མར་མི་རིགས་གཅིག་འདྲར་བསྐྱར་བའི་ཕྱོགས་དེ་“རྒྱལ་སྤྱིར་མཐུན་པ་”མངོན་འགྱུར་ཡོང་ཆེད། ད་གཞོན་མངོན་འདོད་སྤྱ་རྒྱ་
འཛོམས་པ་དེ་དག་བསམ་སྒྲིལ་ནས་འཁོར་འཁོར་བ་ཡིན།²

མི་དབྱུས་མ་ཞིག་ཡིན་ན། ཨ་རིའི་“མི་རིགས་འཆམ་པོ་”ཞེས་པ་དེ་སྤྱིང་འོངས་ན། བལ་ཆེར་མི་རིགས་སོ་སོའམ་ཡང་ན་སྤྱ་མང་རིག་གནས་
མཉམ་གནས་མཉམ་དར་གྱིས་པན་ཚུན་འཆམ་པོ་ཡོང་བར་ལྷགས་རྒྱུ་ཐེབས་པའི་སྤྱད་ཚུལ་དེ་བྲན་འོང་སྤྱིང་མོད། འོན་ཀྱང་གཞུང་གིས་
བསྐྱལ་མ་བྱས་པ་སྤྱིང་བྱེད་མཁས་ཀྱི་མཁས་པ་དང་དམར་ཤོག་དཔོན་རིགས་ཆོའི་བསམ་པར་“མི་རིགས་འཆམ་པོ་”ཟེར་བ་དེ་ཡང་“མི་
རིགས་མཉམ་འདྲེས་”ཞེས་པ་དང་གཅིག་མཚུངས་ཡིན་པ་ཞིག་ཆགས་ཡོད་ཅིང་། རྒྱ་ནག་ཏུ་“མི་རིགས་མཉམ་འདྲེས་”ཞེས་པ་དེ་ལ་གོ་བ་ལེན་
སྤངས་ཀྱང་རྒྱའི་རིག་གནས་དེ་མི་རིགས་གཞན་གྱི་རིག་གནས་ལ་བསྐྱར་བ་དང་གཅིག་མཚུངས་སུ་བཅེ་བར་བྱེད་དོ། །དེ་ལྟར་ཁང་པའི་གདུང་
མ་བརྒྱས་ནས་ཀ་བར་བརྒྱུས་པའི་དཔེ་བཞིན་གྱི་གཡོ་སྤྱད་བྲན་འོངས་ལ་བརྟེན་ནས་དམངས་གཙོ་སྤྱ་མང་གི་ཨ་རིའི་“མི་རིགས་འཆམ་པོ་”
ཞེས་པ་དེ་འདྲ་ཞོ་ཆོའི་ཆོད་སྤྱིང་ནང་སྤྱིང་དབང་སྤྱིང་གཅོད་ཀྱི་དབང་སྤྱིང་འོག་ཏུ་མི་རིགས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་རིག་གནས་སྤོབ་གཉེར་དང་བཀོལ་
སྤྱོད་བྱེད་པའི་ཡུལ་གྱི་མགོ་གཞོན་པ་དང་། “ཁྱིམས་མཐུན་”ཀྱི་སྤོན་མི་རིགས་ཀྱི་སྐད་དང་ཡི་གེ་ཆ་མེད་གཏོང་བ། མི་རིགས་སོ་སོ་གཅིག་
འདྲར་བསྐྱར་བའི་གནས་ལུགས་ཡིན་མཛོག་ཁ་པོ་རུ་གྱུར་ཡོད། དེ་མཚུངས་སུ་རང་དབང་ཅན་གྱི་སྤྱི་ཆོགས་ནང་“མི་རིགས་འདྲ་མཉམ་”ཞེས་
པས་མངོན་པར་མཆོན་པ་ནི་ཁྱིམས་ཀྱི་མཐུན་ནས་མི་རིགས་ཆང་མ་འདྲ་མཉམ་ཡིན་པ་དང་། མི་རིགས་སོ་སོར་མི་རིགས་རང་ཉིད་ཀྱི་སྐད་དང་
ཡི་གེ་འཕེལ་རྒྱས་སུ་གཏོང་བའི་ཡུལ་ཡོད་པ། ཡང་ན་མི་རིགས་རང་གི་འཆོ་བ་སྤྱེལ་སྤྱད་སུ་རྒྱུ་འབྱུངས་བྱེད་པའི་ཐོབ་ཐང་ཡོད་ཚུལ་དེ་ཡིན།
འོན་ཀྱང་གཞུང་གིས་བསྐྱལ་མ་བྱས་པ་མེད་སྤྱོད་གཏོང་བའི་མཁས་ཅན་དང་དཔོན་རིགས་འདི་དག་གིས་མངོན་འདོད་བཏོན་ཏེ་བྲངས་པའི་རྗེས་
ནས་བཟུང་མ་གཞིའི་གོ་དོན་དེ་ཡོངས་རྫོགས་མེད་པར་གྱུར་ནས། དེ་ལས་ཐོག་སྟེ་ཅི་མི་སྤྱུམ་པར་མི་རིགས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་མེད་པར་བཟོ་བ་དང་
ཁས་མེན་པ་ཞིག་ཏུ་གྱུར། དེར་བརྟེན་དངོས་ཡོད་ཀྱི་ཆ་ནས་འཛིན་སྐབས་གངས་ལུང་མི་རིགས་སོ་སོར་གནས་པ་ཁས་མེན་པའམ་ཅིས་

¹ མི་རིགས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་མེད་པར་བཟོས་པའི་རྒྱ་ཆེན་གྱིས་མི་རིགས་རང་སྤྱིང་པའི་ཡང་ན་མི་རིགས་ཀྱི་སྤོབ་གསོ་ཟེར་བ་ཞིག་ཀྱང་སྤྱིང་ཐབས་མེད་པ་ཆགས་ཡོད་དེ། ཆ་བའི་ཐོག་
ནས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པའི་བྱུང་འབྱས་ཡོང་བའི་ཆོད་ལ་སྤྱོད་པས་ཀྱང་། ཀྱང་ཏེ་དབྱང་གིས་ རྒྱུ་(མེ་ཆོན་)ཡིག་ལས། གངས་ལུང་མི་རིགས་ཉམས་སྤྱོད་བཟུགས་གཅིག་མཚུངས་
བསྐྱར་བར་བྱེད་པའི་བྱེད་ཐབས་ལྷགས་ཆེར་གཏོང་དགོས་པའི་འདོད་ཚུལ་བཏོན་ཡོད། ཞོ་ཆོས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མི་རིགས་དོས་འཛིན་དང་མི་རིགས་རང་སྤྱིང་ས་ཁུལ་འཛུགས་སྤྱོད་
བྱེད་པའི་ཁྱིམས་ལུགས་ཀྱི་ལམ་ཆོན་གཏན་འགོག་བྱ་དགོས་པའི་དམ་བཅའ་བཞག་ཡོད། གངས་ལུང་མི་རིགས་ཀྱི་སྤོབ་སྤྱོད་མི་འཁོར་གྱིས་རང་དབང་སྤོབ་ཆོག་པ་གསུང་
འཛུགས་བྱེད་པའི་དབང་ཆ་མེད་པར་བཟོ་དགོས་པའི་འདོད་ཚུལ་བཏོན་ཡོད། སྤྱིང་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ལག་ཁྲམ་སྟེང་གི་མི་རིགས་དོས་འཛིན་བྱེད་པའི་མཆོན་ཏུགས་མི་མངོན་
པར་བསྐྱེད་དགོས་པའི་བསམ་འཆར་བཏོན་ཡོད། གངས་ལུང་མི་རིགས་ཀྱི་སྤོབ་བྱ་ཁག་ནི་ཁོའི་གལ་ཆེ་བའི་དོགས་ཐོན་བྱ་ཡུལ་ཡིན་ཚུལ་བཤད་ཡོད། མི་རིགས་སྤྱིང་བྱས་ཀྱི་
ཁྱིམས་སྤོབ་ནི་གངས་ལུང་མི་རིགས་ལ་སྤྱོད་པའི་“ཐོང་ཁྲེང་གི་ཡུལ་མི་ལས་ལྷག་པའི་གཞིགས་སྤྱོད་”ཡིན་ཚུལ་གྱི་རན་སྐྱས་བྱས་ཡོད་ཅིང་། ཐན་གཤིན་པོ་རུར་འཛུགས་བྱེད་
པའི་སྤྱོད་ཆའི་བཤད་ཉམས་སྤྱོད་ནས་གངས་ལུང་མི་རིགས་ཀྱི་ཡི་གེ་ཆ་མེད་བཟོས་ཏེ་གཅིག་འདྲར་བསྐྱར་བའི་དང་ཚུལ་བཟོས་ཏེ་སྤྱོད་གཉིས་སྤོབ་གསོའི་སྤྱོད་གཉིས་བཞགས་
པར་བྱས་ཡོད།

² རྒྱུ་ཨན་ཀང་དང་། ལྷ་རོང་སོགས་ལྟར། གཞན་དབྱང་ལུང་ལུང་གིས་བཤད་པ་དེ་ཡང་《གོ་ལའི་དུས་བབ་》རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱིང་སྤྱོད་པས་པར་མའི་སྤྱིང་ཆུ་ཆེས་ཆེན་བཀོད་ཡོད་དེ།
མི་རིགས་ཆང་མ་འདྲ་མཉམ་ཡིན་པའི་དེད་འདིར། “གངས་ལུང་མི་རིགས་”ཞེས་དུས་ནས་རྒྱུ་ཀྱི་འཛོད་སྤྱད་དེ་ཆོད་འོས་ཤིང་རན་པའི་སྤོབ་ནས་ལུང་རུར་བཏང་སྟེ་ཡལ་དུ་
འཛུགས་དགོས། གངས་ལུང་མི་རིགས་ཞེས་པའི་འཛོད་སྤྱད་དེས་དེ་ལས་ཐོག་སྟེ་གངས་ལུང་མི་རིགས་ཀྱི་སྤྱད་རྒྱ་ཆོར་“སྤྱད་ཆུང་དང་ཡང་ན་མཐོང་ཆུང་ཁྱད་གསོད་”ཀྱི་ཆོར་
སྤྱད་ཞིག་བྱིན་ཡོད། འདི་ནི་དོན་ངོ་མར་“གངས་ལུང་མི་རིགས་”ཟེས་པས་ལུང་རུར་གཏོང་བའམ་མཐའ་གཅིག་ཏུ་ཅིས་མེད་བཏང་བ་ཞིག་ཡིན། ལྷགས་ཆེར་གཏོང་དགོས་ཚུལ་
དེ་ཡང་དོན་ལ་རྒྱ་རིགས་ཀྱི་“གྲང་ཏུ་མི་རིགས་”ལ་གོ་བ་ཡིན་ཏེ། ཅི་མི་སྤྱུམ་པ་ཞིག་ལ་དེའི་རྒྱ་མཚན་ནི་“གངས་ལུང་མི་རིགས་”ཞེས་པའི་འཛོད་སྤྱད་དེས་“སྤྱད་ཆུང་དང་
ཡང་ན་མཐོང་ཆུང་ཁྱད་གསོད་”བྱེད་སྤྱིང་ཟེར།

མེད་གཏོང་བ་དང་། ཅ་བའི་ཆ་ནས་ཀྱང་མི་རིགས་རང་སྤོང་དང་གཏན་འབེབས་བཅོས་ཐོན་པའི་མི་རིགས་སློབ་གསོའི་སྤྱི་བུས་སྒྲོར་གྱི་བཅའ་
ཁྲིམས་དང་ཡང་ན་དཔྱད་ཡོད་ཀྱི་སྤང་གཞི་མེད་པར་བཅོ་བཏུབ་ཐོང་ཞིག་ཏུ་བཏང་ཡོད།

གལ་ཏེ་མཁས་ཅན་དང་དཔོན་རིགས་འདི་དག་གིས་ཨ་རིའི་“མི་རིགས་འཆམ་པོ་”དང་ཡང་ན་“མི་རིགས་འབྲེལ་མཉམ་”སོགས་ཀྱི་ཡིན་མདོག་
ཁ་པོ་བྱེད་པའི་གནས་ལུགས་ཀྱི་མཚན་བྲངས་ནས་ལུགས་མཐུན་དུ་བཅིས་ཏེ། མི་རིགས་སོ་སོའི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གནས་ཅ་མེད་དུ་གཏོང་
བ་དང་། མི་རིགས་སོ་སོ་ཀྱི་མེར་བསྐྱར་བའི་མདོན་འདོན་སྐབས། ད་དུང་བཤད་འདོད་ཀྱང་ཁ་མི་བྲགས་པར་སྤྱོད་པ་ཞིག་འདུག་ཀྱང་། དེ་
ཡང་ཡུལ་དངོས་མཐའ་དག་ནས་དེ་འདྲའི་ཀུན་སྤོང་མི་དག་པའི་གཡོ་ཅན་བྱས་ཀྱིས་པ་ཅམ་གཏན་ནས་མིན། ཤེ་ཅིན་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་གྱི་
དགེ་ཆེན་ཆེན་མོ་ལྷ་རྩེ་གིས་སྤུ་ལིན་གྱི་བསྐྱབ་བྱ་དང་ཨ་རིའི་“མི་རིགས་འཆམ་པོ་”སོགས་ཀྱི་བཤད་ཚུལ་ཐད་ནས་ཅོམ་ཡིག་གཅིག་མིན་
གཉིས་མིན་མང་པོ་བྲིས་ཏེ་བརྗོད་སྐབས།¹ དེ་དང་ཆབས་ཅིག་ཏུ་སྤྲོ་ཞིན་གྱི་བཤད་ཚུལ་གྱིས་ཁོའི་མདོན་འདོད་ལུགས་མཐུན་དུ་བསྐྱར་བྱུང་
བརྗོད་མེད་དེ། ཁྱེད་ཁོ་མི་དང་ཞེན་ཀེ་མི་རྣམས་གཉིས་ཀྱིས་མི་རིགས་སོ་སོའི་རིག་གནས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་དང་། སློལ་རྒྱུ། (སྐད་རིགས་དང་། ཆོས་
ལུགས། བསམ་སྒྲུབ་འདུ་ཤེས། ལུས་སློལ་སོགས་ཀྱང་ཆུད།) མི་རིགས་དང་མི་རིགས་བར་གྱི་འབྲེལ་མཉམ་དབང་ཆ་བཅས་ནི་དེ་ཅམ་གཅིག་མེད་
པོར་མཐོང་མེད། དེར་མ་ཟད་ད་དུང་“སྤྱོད་ཐོན་མི་རིགས་”དེ་“སྤྱི་འཕེལ་གྱི་རྒྱུ་ལུགས་བྲལ་བའི་མི་རིགས་”གཅིག་འབྲེལ་བསྐྱར་བ་ནི་ལོ་
རྒྱུས་གོང་འཕེལ་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་པར་འདོད་དོ། “མར་ཁེ་མི་དང་ཞེན་ཁེ་མི་གཉིས་ཀྱིས་ཐ་ན་ཆོགས་སྤྱི་དེ་བྱུང་གིས་མཐའ་གཅིག་ཏུ་རང་གི་
སློལ་རྒྱུ་རིག་གནས་སོར་འདོག་བྱེད་པ་དེ་“ཆིང་ཞེན་བག་འཁུམ་”དང་“ལོག་སྤྱོད་”ཀྱི་མདོན་ཚུལ་ཞིག་ཏུ་མཐོང་ཡོད་དོ། །”(ལྷ་རྩེ་ ༢༠༡༡)

ལྷ་རྩེ་གིས་ད་དུང་རིགས་པས་ཁྱེད་སྤྱི་ལྟེ་གྱིས་བརྗོད་རྒྱུར། ཁིན་ཀེ་མིས་སྤྱ་མ་ནང་བཞེན་མི་རིགས་ཞེས་པ་དེ་“སྤྱི་འཕེལ་གྱི་རྒྱུ་ལུགས་
ལྡན་པ་”དང་“སྤྱི་འཕེལ་གྱི་རྒྱུ་ལུགས་མི་ལྡན་པའི་”བྱུ་ཚུལ་གཉིས་སུ་བྱེ་ཡོད་ཅིང་། སྤྱ་མ་དེ་ལ་བྱེ་མར་ཡོད་པའི་དེ་མཚུངས་ཀྱི་“རང་
རྒྱུ་འཕེར་བའི་སྤྱི་དོན་ཐོག་གི་འཆོ་གནས་ཀྱི་ཐོང་ཐང་”ཡོངས་སུ་སྤྱོད་རྒྱུ་ཡོད་ན་མི་འོས་པར་འདོད། ཡང་འདོད་ཚུལ་ཞིག་ལ། སྤྱ་བྱེ་དེ་
གཉིས་ལའང་“གལ་ཆེད་དོན་སྤྱི་གཅིག་འབྲེལ་ཡིན་པ་”དང་“རང་རྒྱུ་འཕེར་བའི་ཆབ་སྤྱི་དོན་ཐོག་གི་འཆོ་གནས་ཀྱི་ཐོང་ཐང་”འབྲེལ་ཆུངས་ཡོད་
པའི་མི་རིགས་ཀྱི་ཅ་དོན་ལྡན་པར་འདོད། དེ་ནི་རིགས་པའི་གཞུང་ལུགས་ཀྱི་སྤྱི་ཅན་སྤྱི་ཐོང་མེད་འཆལ་གཏན་འབེབ་ཞིག་ཏུ་ཟད་ཅིང་།
ཆབ་སྤྱི་དེ་ལོ་རྒྱུས་ནས་བཤད་ན། ལོག་སྤྱོད་ལ་ཞབས་འདེགས་ཞུ་བའི་ལུ་རུ་སྤྱི་གོང་མའི་སྤྱི་གཅོད་རིང་ལུགས་དང་གཅིག་མཚུངས་ཡིན།
འདིར་རྩེ་ཆོས་ཏུ་ལམ་དུ་ལྷའི་མི་རྣམས་ཀྱིས་ཡོངས་ཁྱབ་ཏུ་དང་ལེན་བྱས་ཡོད་པའི་“མི་རིགས་འབྲེལ་མཉམ་”ཀྱི་ཅ་དོན་ཞིག་མཐོང་རྒྱ་མེད་
པར། དེ་ལས་ལྷོག་སྤྱི་མར་ཁེ་མི་དང་ཞེན་ཀེ་མི་གཉིས་ཀྱི་འདོད་ཚུལ་ལ། “སྤྱི་འཕེལ་གྱི་རྒྱུ་ལུགས་མེད་པ་”དང་། འབྲེལ་ཅོད་བྱས་ནས་
པམ་ཁ་བྱུང་སྟེ་“ལོག་སྤྱོད་མི་རིགས་”ཀྱི་གནས་སུ་བྱུང་བའི་ཆོགས་སྤྱི་དེ་དག་ལ་“མཐའ་གཅིག་ཏུ་འདེགས་སྤྱུལ་རིང་ལུགས་ལག་བསྐྱར་

¹ དོན་དོ་མར་ལྷ་རྩེ་དང་། གཏུ་མེ་ཆོན། གཏུ་ཨ་ཀ་དང་སོགས་ཀྱི་ཡང་ཕྱོགས་ཏུ་ཅན་སྤོང་ཡིན། དེ་ཡང་འདི་ལྟ་ཡིན་ཏེ། མི་རིགས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་དེ་བྱེ་བ་བྱེ་བ་དང་དོས་ལེན་བྱས་
པའི་རྒྱུ་གིས་དེའི་ཁོངས་སུ་ཞུགས་མཁན་ལའང་མི་རིགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་བྱུང་ཡོད་ཅིང་། མི་རིགས་སོ་སོར་རང་གི་ས་ཆར་རང་སྤོང་ལས་ལུགས་ཡོད་པ་དོས་ལེན་བྱས་སྐབས།
མི་རིགས་སོ་སོར་རང་གི་མངའ་ཁོངས་ས་ཆའི་འདུ་ཤེས་སྤྱི་ཡོད། མི་རིགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་དང་རང་གི་ས་ཆའི་བསམ་སྒྲུབ་འདི་ལྟ་ཚུལ་ཡོད་ཅིང་། རྒྱལ་ཁབ་ཁྱེད་ཀྱི་སྤྱོད་ལུགས་
ཕྱོགས་སམ་ཕྱོགས་ལྟར་(འདི་ནི་“རང་རིགས་མིན་ན་བསམ་སྤྱོད་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ལྟར་གཏན་ནས་མི་ཡོང་བ་”ཞེས་པའི་བསམ་སྒྲུབ་འདི་ལྟ་བུ་བྱུང་བའི་ལྟ་སྤྱངས་ཀྱི་དཔེ་མཚོན་གསལ་
པོ་ཞིག་ཡིན།)སྤྱི་ཡོང་བ་དེ་ཡང་ལྷོག་ཏུ་མེད་པ་ཆགས་ཡོད། ད་དུང་ཁོ་ཆོད་འདོད་ཚུལ་ལ། གུང་གོའི་མི་རིགས་ས་ཁོངས་ཀྱི་རང་སྤོང་གི་བསམ་སྒྲུབ་འདི་འདྲུ་ཤེས་དེ་ནི་སྤུ་ལིན་
ནས་སྤངས་འོངས་པ་ཡིན་ཞིང་། ད་ལྟ་སྤུ་ལིན་ཁ་ཐོར་བྱུང་ཐོན་པས་པས་ཉེས་བྱུང་བའི་ཉེས་མཚན་ཞིག་ཏུ་བྱུར་ཡོད། དེའི་ཕྱིར་ཀྱང་གོས་ཀྱང་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ངོས་
ནས་ལུགས་སྐྱར་ཐབས་སྐྱར་བྱས་ཏེ། ཨ་རིའི་“མི་རིགས་འཆམ་པོ་”ཞེས་པར་དཔེ་ལྟ་དགོས་པར་སྤྱུར་ཡོད། དེ་ནི་མི་རིགས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ཁས་མི་ལེན་པ་དང་། མི་རིགས་ས་
ཁོངས་རང་སྤོང་མེད་པར་བཅོ་བ། ཨ་རི་ལ་དེ་བྱིན་སྤྱོད་གཅིག་ལུ་མ་གཏོགས་མེད་པ་ནང་བཞེན་རྒྱ་ནག་ལའང་རྒྱ་ཡིག་གི་སློབ་གསོ་གཅིག་ལུ་ལས་ཡོད་མི་འོས་ཞེས་པ་དེ་ཡིན་
ནོ། །གཞན་ཡང་གཏུ་ལེན་ཏོ་དང་གཏུ་ཨ་ཀ་དང་གཉིས་ཀྱིས་ད་དུང་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱིས་གཅིག་མཚུངས་སུ་གཉེན་སྤྱི་བྱ་དགོས་ཚུལ་ལག་བསྐྱར་བྱེད་པའི་བསམ་སྤྱུལ་
བཏོན་པ་དང་། གཏུ་མེ་ཆོན་གྱིས་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་སྤྱི་དམངས་ཀྱི་དབང་ཆར་ཆད་འཛིན་བྱ་དགོས་ཚུལ་མདོན་སྤྱོད་པ་ལག་བསྐྱར་བྱེད་པར་བསྐྱགས་པ། གཏུ་མེ་ཆོན་གྱིས་
ད་དུང་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་མེད་པར་བཅོས་པའི་སློབ་གསོ་དེ་ནི་མི་རིགས་འབྲེལ་མཉམ་མདོན་པར་མཚོན་པ་ཞིག་ཡིན་ཚུལ་སོགས་བསྐྱགས་ཡོད། མདོད་ན་ཁོ་
ཆོས་བྱེད་ཐབས་དེ་དག་གི་སྤྱི་ལ་བརྟན་བརྩིང་སྤང་སྤོང་བྱེད་པའི་བཅན་གཤོན་གྱི་ཁོར་ལུག་བསྐྱར་ཏེ། དུས་ལུན་བྱུང་བའི་ནང་དཀའ་བ་སྤྱོད་ཐེངས་གཅིག་ལ་གཏན་བཞེད་འཛོམ་
པར་བྱེད་པ་ལྟ་བུའི་སྤོང་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་གཅིག་མཚུངས་སུ་བསྐྱར་བ་དང་ཅ་མེད་པོར་མཐའ་མའི་དམིགས་ཡུལ་དེ་གོས་མཐུན་ཡོང་བའི་བ་བཅངས་ཡོད་དོ། །

ལྷ་པ། གྲུང་གོའི་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་གྱི་འབྲུང་ཆ་སྟེ་གྲུང་གོའི་དྲ་དུའི་ལྷ་པ་དང་མི་རིགས་མཚུངས་སྐྱར་གྱི་སྤྱི་དབྱུས།

ཆུ་ནག་གི་སྐོལ་རྒྱུན་རིག་གནས་ཁོང་“དྲ་དུའི་ཆོད་པ་”（華夷之辯）ཟེར་བ་ནི་དུས་ཐོག་མཐའ་བར་གསུམ་ཀུན་ཏུ་གྲུང་གོའི་རིག་གནས་སུ་ཡང་ན་མི་རིགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་བྱུང་ཆ་གཙོ་བོ་གསུམ་ལོག་ཏེ། “དྲ་”¹ བྱེ་མཚོག་དང་“དུའི་”² བྱེ་དམན་（“華”貴“夷”賤）ཞེས་པ་དེ་“དྲ་དུའི་ཆོད་པ་”འདིའི་བྱུང་དོན་གཙོ་བོ་དེ་ཆགས་ཡོད། “དྲ་”ལ་ཁྲག་རྒྱུན་དང་རིགས་རྒྱུན་གྱི་དོན་སྤྱིར་ལྟན་ཞིང་།³ དུས་སྐབས་ཐོག་མའི་ནང་སྐར་ལས་ནན་གྱིས་བཞོད་བཞེན་པ་ནི་སྐད་དང་། ཡི་གེ། གནའ་བོའི་གཟབ་གོས། དུས་སྐབས་བཅས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་ཡིན་ཏེ།⁴ རིག་གནས་མི་རིགས་རིང་ལུགས་ལྷགས་ཆེར་མཚོན་ཡོད་པ་ནི། དཔེར་ན། ཁྲང་ཅི་ཡིས་《ཁྱུ་ཆེ་ལུ》（春秋）ནང་། “དུའི་ཏི་”དཔུས་རྒྱུན་སྐུལ་ལ་བསྐྱེད་པས་དྲ་ཞེས་རིག་གནས་ལུ་སྐོལ་རྒྱུན་དུ་སྤྱོད་པས་དྲ་ཞེས་རིགས་སུ་གྲུབ། གལ་ཏེ་དྲ་ཞེས་རིགས་མཐའ་འཁོབ་ས་ཁྲུང་ནང་འཇུག་ནས་དུའི་རིག་གནས་ལུ་སྐོལ་རྒྱུན་དུ་སྤྱོད་པར་གྲུབ་ན། ཁོ་ཆོ་ཡང་དུའི་ཏི་དུ་འགྱུར་ངེས་”（夷狄入中國，則中國之；中國入夷狄，則夷狄之）ཞེས་གསུངས་པ་བཞིན། རིགས་རྒྱུན་དང་ཁྲུང་ནང་གང་ཞེས་ཡིན་ཅུང་། རྒྱུང་གོའི་རིག་གནས་ལ་ཁྲུང་ཆེ་རྒྱ་ནག་པ་ཡིན། དེ་ལས་ཐོག་དུའི་པ་ཡིན་ཞེས་པ་དེ་ལོ། རྒྱ་ནག་གི་གུས་ལུགས་ཀྱི་གཟབ་གོས་ནི་ཆེས་མཛུས་ལོང་ཡིད་དུ་འོང་བ་ཞིག་ཏུ་མངོན་པར་མཚོན་ཡོད་ཤིང་།⁵ “དུའི་”ཡིས་ངེས་པར་དུ་“ཞ་”ཡི་བསམ་སྟེའི་ལྷ་པ་བཅི་དགོས་པར་འདོད། 《ཁྱུ་ཆེ་ལུ》ལས། “ནང་རང་རྒྱལ་མི་རིགས་ཡིན། རྒྱ་མི་རིགས་ཐ་དང་པ་ཡིན་”（內諸夏而外夷狄）ཞེས་དང་། “རྒྱ་ཡིས་དུའི་ཏི་བཀའ་བཅི་མི་དགོས་ལ། དེ་བཞིན་དུ་དུའི་ཏི་ཡིས་ཀྲང་རྒྱུང་དབང་འཛིན་པར་མི་བྱུང་། “（不以中國從夷狄，不與夷狄之執中國也）ཞེས་གྲགས་སོ། ཁྲང་ཅི་ཡིས་སྐར་ལས་ལྷག་པའི་སྐོན་སྐྱེས་ཁྲང་ཅིའི་མི་རིགས་ཀྱི་དུའི་བ་ཕྱེ་བའི་ལྷ་པ་དེ་གོང་འཕེལ་བཏང་ཡོད་ཅིང་། “དྲ་ཡིས་དུའི་བསྐྱར་བ་”ནན་གྱིས་བསྐྱར་ཡོད་པ་དང་། “དུའི་ཡིས་དྲ་བསྐྱར་བ་”ལ་ངོ་ཚོལ་བྱས་ཡོད།⁶ དེ་ནི་དྲ་ཞེས་མི་རིགས་ཀྱིས་དུའི་བཞིའི་རིག་གནས་ལ་བསྐྱར་བཅོས་གཏོང་རྒྱ་སྟེ་“དུའི་”ནི་“དྲ་”ལ་བསྐྱར་རྒྱ་དེ་ཡིན་ཞིང་། རྒྱ་ནག་གི་རིག་གནས་པེད་སྤྱོད་བཏང་ནས་མི་རིགས་གཞན་རྣམས་གཅིག་འདྲར་བསྐྱར་རྒྱ་དང་། དུས་མཚུངས་སུ་རྒྱ་ནག་པས་མི་རིགས་གཞན་གྱི་རིག་གནས་དང་ལེན་ཤིང་པར་ངོ་ཚོལ་ཤིང་པའི་མངོན་འདོད་བཏོན་པ་ཡིན་ཞེས་བཞོད་ཀྱང་ཆོག་གོ།⁷ རྒྱ་ནག་གི་ལམ་ལུགས་དང་། ཡི་གེ། མི་ཆོས་དང་བཅས་པ་དང་ལེན་མི་ཤིང་།

¹ འདིར་“དྲ་”ནི་དུའི་ཀྲང་དྲ་ཞེས་པའི་དོན་དང་གཅིག་འདྲ་ཡིན་ཏེ། རྒྱ་ནག་གི་མིང་དུ་འབོད་དོ། ཁོད་འགྱུར་གྱི་མཚན།

² དུའི་ཏི་ཡམ་དུའི་ཞེས་པ་ནི་གནའ་བོའི་དུས་སུ་རྒྱ་ནག་གིས་མི་རིགས་ཐ་དང་པའི་མིང་ལ་འབོད་སྐྱེས་ལོག་ཡིན། ཁོད་འགྱུར་གྱི་མཚན།

³ 《ཆོས་བཤད་》ལས། “ཞེ་རྒྱ་ནག་དང་རྒྱ་མི་ལ་ཟེར་”ཞེས་འབྲེལ་ཡོད་དོ། །《ཁྱུ་ཆེ་ལུ་ཙོ་ཁོང་ཁོང་ལས་ཆེ་ཀོན་གྲུང་ན་ལེ། ལུ་བ་རོང་བྱང་ཁའི་འཕར་སྐྱར་འདྲ། འདོད་རྩལ་ཆོག་ཤེས་ཡོད་མི་སྤྱི། ཞེ་ཡི་རྒྱལ་ལྷན་རྣམས་ནི་སྐྱེ་རྒྱུ་ཡིན། རང་འདོད་ཅི་དགའ་ཅུང་གིས་འདོད་མི་ཅུང་།”

⁴ 《ཉན་ཡིག་》ལས། “དུའི་ཏི་མི་རྣམས་ནི་འདོད་རྩལ་ཆེ་ཞིང་ཁོར་ལ་སྤྱེ། སྤྱི་འཛིན་པའི་ཡེགས་ལ་ཆས་གོས་ཀྱི་ཐུ་བཀའ་ལོན་དུ་ཕྱེ། གཏུམ་ཞིང་གཏུག་རྒྱུ་ཆེ་ལ་ཡང་བག་ཆ་མེད་པ་གཙན་གཟན་དང་མཚུངས། མི་རིགས་དེའི་གཟབ་གོས་རྒྱ་དང་མི་མཚུངས། དུས་སྐབས་ཐ་དང་ཅིང་། བཟའ་བཏང་མི་འདྲ། སྐད་བཟུ་མི་མཐུན། དུས་མཐའ་འཁོབ་ཐེལ་ནག་འབབ་པའི་ཐང་ཆོད་དུ་གནའ་བཅའ་བར་ཤིང་དོ། །” ཞེས་དང་། ལང་ཆེ་ཀྲའི་ཡིས་ཀྱང་《ཁྱུ་ཆེ་ལུ་གྲུང་གོའི་དུའི་ཆོད་པ་ཡི་སྟེང་གཞི་》ལས་བཞོད་རྒྱུ། “《ཁྱུ་ཆེ་ལུ》ལས་དུའི་ཏི་ཞེས་འབོད་ཅིང་། མི་རབས་ཕྱི་མ་དང་མི་འདྲ། མི་རབས་ཕྱི་མར་དུའི་ཏི་ཞེས་འབོད་པ་ནི་མི་རིགས་དེའི་ལུ་དང་རིགས་རྒྱུན་ལ་འབོད་དོ། །《ཁྱུ་ཆེ་ལུ》ལས་དུའི་ཏི་ཞེས་འབོད་ཅིང་། མི་རིགས་དེའི་ཆབ་སྤྱད་དང་ལུ་སྐོལ་མི་རིགས་དེའི་སྤྱོད་ལམ་ལ་ཟེར་རོ། །”ཞེས་འབྲུང་། དེ་མཚུངས་སུ་དེར་རབས་ཀྱི་རྒྱ་མི་རིགས་ཀྱིས་ཀྱང་རིག་གནས་ཁོ་ན་ཉིད་ཁྲུང་ཆོས་སུ་འཛིན་པ་ནི་མ་ཡིན་པར། དེའི་ནང་ཁྲག་འབྲེལ་《དཔེར་ན། སྐར་ཀྱང་ཉན་གྱིས་མན་ཆེར་སྤྱི་གཞུང་མགོ་རྟོང་བསྐྱོགས་རྩེས་མེད་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་གོང་མའི་བར་སོ་དང་མེས་སོ་ཡན་དང་ཉོང་གི་རྒྱུད་པ་ལ་མཇུག་ལུ་གྱི་བཤད་རྒྱུ་སོགས།》དང་ངོས་ལེན་གཞན་ཡང་འདུས་ཡོད།

⁵ 《ཁྱུ་ཆེ་ལུ》ལས། “རྒྱ་ནག་ལ་གུས་སྐོལ་མཛད་སྟེ་ཆེན་པོ་ཡོད་དེ། གནས་བོའི་དུས་སུ་ཞེས་འབོད་ཅིང་། མཛུས་ལོང་ཡིད་དུ་འོང་བའི་གཟབ་གོས་ཡོད་པ་ལ་དྲ་ཞེས་གྲགས་སོ། །དེ་ལྷ་པའི་རང་གི་མི་རིགས་ཀྱི་རིག་གནས་ནི་ཆེས་སྐྱབས་ཆེ་བར་འདོད་པའི་བསམ་པའི་རྣམ་འགྱུར་འཛིན་ཆུང་དེ་མི་རིགས་པས་ཆེ་ཤོས་གཅིག་འདྲ་ཡིན། དཔེར་ན། རྒྱུ་མི་རིགས་ཀྱིས་རང་ཉིད་ནི་འཛིན་ཆེན་གྱི་ཤིང་པོ་ལས་ལྷའི་དབང་པོས་བདམས་པའི་མི་དམངས་ཡིན་པ་དང་། རྒྱ་གར་པས་རང་ཉིད་ནི་ལྷ་ཆོངས་པས་བསྐྱར་པར་འདོད། ཁོད་མི་རིགས་ཀྱིས་ཀྱང་ཁོད་ཀྱི་ལུ་དང་ཁོད་མི་རྣམས་ནི་འཕགས་པ་སྐྱེན་རས་གཟིགས་ཀྱིས་ཕྱིན་གྱིས་སྐྱབས་པའི་ཞིང་དང་གཏུལ་གྱི་ཡིན་པར་འདོད་པས། དུས་ཆེས་ལེགས་པ་དང་མི་རིགས་ཆེས་ཕུལ་དུ་བྱུང་བ་དེ་ཡིན་པར་འདོད་པ་ལྟ་བུ་ལོ། །”

⁶ 《མིང་ཅི་》ལས། “དྲ་ཡིས་མི་རིགས་ཐ་དང་པ་བསྐྱར་རྒྱལ་ཐོས་སྟོང་། མི་རིགས་ཐ་དང་པ་འགྱུར་རྒྱལ་ཐོས་སྟོང་མེད།”

⁷ རྒྱ་ནག་གི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་དང་། རྒྱ་ནག་གི་རིག་གནས་ཀྱིས་མི་རིགས་གཞན་གཅིག་འདྲར་བསྐྱར་བ་དེ་གཟེ་བཞིན་ཅིག་ཏུ་བཅིས་ཡོད་པར་མ་ཟད། རྒྱ་ནག་ཆོས་ལ་པལ་མཁན་གྱི་ཕྱིའི་མི་རིགས་ཀྱི་དབང་རྒྱུར་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་གནས་ཐོག་གཞན་ཁེལ་བྱས་པ་དང་ལོ་རྒྱུས་ལ་དབྱེད་འདོག་བྱས་ཆུང་དེ་ནི་དབང་རྒྱུར་པ་དེ་དག་གིས་རྒྱུང་ལྷུ་གྱི་སྤྱི་ཆོགས་

པའི་མི་རིགས་ཤིག་ཡིན་ན། མི་རིགས་དེ་དག་ལ་རིས་སྤོར་བའམ་ཟུར་དུ་ཟུང་པའི་རྣམ་འགྱུར་བ་ཟུང་ཡོད་དེ། 《ཙུ་ཁོན་》ལས། “བང་རིགས་མིན་ན་བསམ་སྒྲུངས་གཅིག་མཐུན་གཏུན་ནས་མི་ཡོང་”（非我族類，其心必異）ཞེས་བརྗོད་པ་དེ་བཞིན་གྱོ།

དེར་བཞེན་“སྲ་དང་མི་རིགས་ཐ་དང་པའི་ཚོད་པ་”དང་། “སྲ་ནི་མཆོག་དང་མི་རིགས་ཐ་དང་པ་ནི་དམན་” “སྲ་ཡིས་མི་རིགས་ཐ་དང་པ་བསྐྱར་
པ་”བཅས་ཀྱི་བསམ་སྒྲུབ་ལོག་སྒྲ་ནག་གི་འཕགས་པའི་སྒྲ་པ་ཁབ་ཀྱི་དཔེ་ཆ་མ་ནི་“འཁོར་ལོའི་བཞོད་ལམ་གཅིག་གྱུར་”དང་། “ཡི་གེ་
འདི་སྒོལ་གཅིག་གྱུར་” “མི་ཆོས་གཅིག་གྱུར་”ཞེས་པ་དེ་ཡིན། འདིར་“ཡི་གེ་”ཞེས་པ་ནི་རྒྱའི་ཡིག་ལ་གོ་ཡི་ཡོད་པ་སྒྲིམ་མ་དགོས་པ་
དང་། “མི་ཆོས་”ཞེས་པ་ནི་རྒྱ་ནག་གི་རྩ་བུ་འཕགས་ཀྱི་མི་ཆོས་ལྟ་བུ་པ་ལོ་སྟེ། ཡང་ན་རྒྱའི་རྒྱ་ཡིག་གིས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མངའ་ཁོངས་ཡོད་
ཆད་གཡོགས་འགོ་བས་བྱས་ཏེ་མི་རིགས་གཞན་ནམས་རྒྱ་སྐད་བྱས་པ་དེ་ནི་སྔོན་སྔོན་(རྒྱའི་རིག་གནས་)ཀྱིས་རྗེས་ལུས་ཐེབས་པའི་ཤེས་རིག་
དར་མེད་པའི་སྐྱོ་སྐྱེའི་མི་རིགས་ནམས་སྒོ་བ་གསོས་སྒོ་བ་ཀྱུག་པ་ཡིན་པར་འདོད་ཅེས་བརྗོད་ཀྱང་རུང་ལ། དེ་ལྟར་ཡིན་དགོས་པ་ནི་མཐའ་གཅིག་
ཏུ་འདོད་པ་ཅམ་དུ་མ་ཟད། ཐ་ན་རྒྱ་ནག་རིག་གནས་ཀྱི་ལས་འགན་ཞིག་ཏུ་འདྲ་བསམ་ཡོད་དོ། །སྤྱིར་བཏིན་མ་ཁི་མའི་“སྔོན་སྔོན་གྱི་འཕུས་
ཆ་པ་བྱེད་མཁན་”ཀྱི་ཆད་གཞི་གསུམ་ལ་མཆོན་ཉིད་བཞག་པ་དང་འདྲ་བར། དེར་རབས་རྒྱ་ནག་པས་ཀྱང་རྒྱ་ནག་གི་རིག་གནས་ལ་མི་རིགས་
ཐ་དང་པ་གཅིག་འདྲར་བསྐྱར་བའི་ནུས་འཕགས་འཆར་ཅན་ལས་བསྐལ་པ་ཡོད་པར་དུས་རྒྱུན་པར་རང་སྒྲོམ་ཆེ་བའི་ནུས་འཕྱར་མངོན་ཡོད་ཤིང་།

དེའི་ཕྱིས་སུ་རྒྱ་ནག་ལ་ཕྱིའི་མི་རིགས་ཀྱིས་བཅོན་འཛུལ་དང་མངའ་འོག་ཏུ་ཆས་ལ་པལ་བྱིང་། རྒྱ་ནག་གི་མི་རིགས་རིང་ལུགས་ཀྱིས་ཀྱང་ཁྱབ་
 ཆེད་ཀྱན་གོའི་དུས་སྐབས་（春秋戰國時代）ནས་བརྒྱུད་རིག་གནས་དབྱེ་འབྱེད་ཀྱི་བསམ་སྒྲུའི་འདུ་ཤེས་ནན་ཀྱིས་བསྟན་ཏེ། རིགས་
 ཚྷགས་（族裔、ethnicity）དང་ཡང་ན་ཁྱམ་འབྲེལ་གྱི་དབྱེ་བ་འབྱེད་པའི་ཕྱོགས་སུ་གོང་འཕེལ་བཏང་ཡོད། མེད་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ཡིག་ཅི་
 ཡིས། “དབྱེ་ཏེ་ཡིས་གནའ་མ་མོ་ནས་རྒྱ་མི་དབང་སྐྱུར་བྱས་ཐོང་མེད། ཡོན་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དུས་སུ་དབྱེ་རིགས་¹ནམས་ཏུ་ཁར་འཛུལ་ཁྱེད་
 མོ་རོ་བརྒྱ་ལྷག་རིང་ནས་དམར་བྱི་འབྲུལ་པའི་ཡུལ་སྟོལ་དེ་ལ་རང་བཞིན་གྱིས་སུན་སྐར་བྱུང་”²ཞེས་དང་། གཤམ་ཡོན་ཀྱང་གི་“དབྱེ་ལུའུ་（
 胡虜）”³ མཐར་ཐྱོད་བཏང་ནས་ཀྱང་ཏུ་སྐར་གསོ་བྱ་དགོས་”ཞེས་དང་། ད་དུང་སྐར་ཀྱང་ལྷན་གྱི་“ཏུ་ལུའུ་（韃虜）”⁴ མཐར་ཐྱོད་བཏང་
 བས་ཀྱང་ཏུ་སྐར་གསོ་བྱ་དགོས་”སྟགས་ཡོད་དོ། །དེར་རབས་ཀྱི་བསམ་སྒྲུའི་འདུ་ཤེས་ངོས་ནས་བཟོད་ན། སྐར་ལས་མང་དུ་མངོན་པར་མཚོན་
 ཡོད་པ་ནི་“རིགས་ཚྷགས་མི་རིགས་རིང་ལུགས་”ཡིན་པ་ལས་“རིག་གནས་མི་རིགས་རིང་ལུགས་”ནི་མ་ཡིན་ནོ། །དེའི་རྒྱ་མཚན་ནི་སྟག་
 བོས་རྒྱ་ནག་རིག་གནས་གཅིག་ལུང་བཅི་བཀྱར་བྱེད་པ་ཞིག་ཆགས་མེད་ནའང་། རྒྱ་ནག་རིག་གནས་ལ་བཅོན་གཞོན་ཡང་བྱས་མེད་པར་རྒྱ་
 ལག་གི་ཡོན་རྒྱལ་རབས་དུས་ཀྱི་རྫོས་གར་ནི་སྟག་གོའི་དབང་སྐྱུར་འོག་དེ་བས་ཀྱང་གོང་འཕེལ་བྱུང་བ་ཞིག་ཆགས་ཡོད། ཡིན་ཡང་མན་ཆིང་
 （滿清）ནི་མད་དེ་རྒྱ་ནག་རིག་གནས་ནང་མཉམ་དུ་འདྲེས་པར་གྱུར་སྟབས། མན་ཆིང་མིད་གཞུང་ཅ་ཐོར་བྱུང་རྗེས་མན་ཏུ་བ་རྒྱམས་རྒྱ་མི་
 དང་ཁ་འབྲལ་ཐབས་མེད་པ་ཞིག་བཟོས་ཡོད། རྒྱ་ནག་གི་བྱགས་ཆེ་པའི་མི་རིགས་ཀྱི་དཔལ་ཚོད་ཡུའི་རྗེའི་“དཔལ་སེམས་ཆེན་པོས་དབྱེ་ལུའུ་
 ཐོས་སུ་སྟོང་། །བཞད་གད་སྟོང་ནས་ཞུང་”⁵ཞམ་སྟེམ་དུ་སྟོང་། “ཞེས་འབྱུང་བ་དེ་ནི་རྒྱ་ནག་ཏུ་མི་ཀྱན་གྱིས་ཤེས་གསལ་སྐར་ཡིན་པར་མ་ཟད།

བདག་སྤོང་ཁྱེད་ཉེན་སྐྱབས་ཀྱི་མིལ་གནས་པ་སྤུ་ལོན་གྱིས་པ་དང་རྒྱའི་ལམ་ལུགས་པ་ཐུང་བའི་ཆོད་གཞི་རྒྱར་རྒྱར་གཞིར་པ་ཐུང་ཡོད། མདོར་ན་ཁྱིའི་མིལ་ས་ཤི་དབང་རྒྱུར་པ་
དེད་དག་གི་རྒྱ་རྒྱུར་གྱིས་པའི་ཆོད་དེ་ལེགས་ཤེས་དགེ་སྤེལ་པ་པ་སྤུར་ཞིབ་ཁྱེད་པའི་ཆོད་གཞིར་བརྩིས་ཡོད་ཅིང་། བདེ་དང་དུས་མ་ཚད་ས་སྤུ་ལོ་རྒྱས་སྤེད་ནས་དབྱང་འཛོག་
ཁྱེད་སྐྱབས་ཀྱིས་ཐན་ཆེད་གིས་རྒྱ་མིའི་གས་ཤི་མཁོ་འཛུ་སྤྱད་ཁྱེད་པ་དང་ཆས་གོས་ཆ་ལུགས་བཞེ་བ་མེགས་ཁྱིའི་མིའི་གས་ཤི་མིལ་གནས་རྒྱ་ལུམ་རང་གི་ནང་དུ་དར་ནས་
འོངས་པའི་དུས་སྤུ་འཆོག་པ་ཐ་བ་དང་ལི་མ་རང་བམ་ཆོན་པར་གྱིས་ཡོད་པ་སྤུ་གཏོ།

[illegible]

༡ 《ལེང་མེ་ཏུ་ཡི་དང་སྤྱད་ཆེ་མོ་》 ལེ་ཤ་ས་པམ་མོ་པ་རྒྱ་དཔ། ཡོང་ཏུ་ཁྱི་མོ་ཤ་ཏུ་པའི་རྒྱ་དཔ་ཤ།

[illegible]

ལ བཅའ་གོང་མ་དང་མཚུངས།

⁴ ཁྱད་ཀྱི་འཁྱུག་པ་འདི་དེ་དུས་སུ་ཨོ་ཤི་ཡའི་སྐུམ་མ་མཆེད་པའི་བྱང་རྒྱུད་དུ་འཛོལ་ཞིང་འགྲོག་ལས་གཞིར་བའི་རྒྱལ་མཚན་ཅིག་སྟེ་མེས་པོ་གོང་མ་རྣམས་ནི་སོག་པོ་ལས་མཆེད་པར་

ཚུལ་དེ་ནས་ཡང་མཆོམས་འདྲིལ་བྱས་ཐོང་མེད། གནས་སྐབས་ཙམ་གྱི་རིང་ལ་མངོན་འགྱུར་འབྱུང་ཐབས་མེད་པར་སྐབས་བསྟན་རང་བཞིན་གྱི་བཀོད་སྲིད་འགྲུལ་ཡང་མཆོམས་ཏེ། དཔེར་ན། དུལ་དཔོན་ནས་ཡུལ་གྱི་རྒྱལ་པོའི་ལམ་ལུགས་དང་། དེ་ནས་ས་སྔོན་ལམ་ལུགས་འཛེན་ནས་གཞུང་དཔོན་གཏོང་བ་སོགས་བཀོད་སྲིད་འདི་དག་གི་ཁ་གཏད་སའི་དམིགས་ཡུལ་ནི་ཉ་ལམ་སྤར་བཞིན་རྒྱ་སྤྱོད་བྱས་པའི་ཁྱད་གོ་ཞིག་གསར་འཛུགས་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཡིན། (རྟོག་ཞུ་ཐོག་ ༢༠༡༡)

མི་མེར་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དུས་སྐབས་སུ་བསྐྱེད་པས་དུས་ཁྱད་གོའི་རྒྱ་མི་རིགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་བསམ་པའི་འདུ་ཤེས་དེ་སྤར་བྱུང་མ་སྔོན་བའི་ཆད་མཐོ་རུ་འཕར་ཞིང་། དུས་མཚུངས་སུ་ཆེས་ཐོག་མར་“ཏུ་ཡུལ་པ་མཐར་བསྐྱེད་ནས་ཁྱད་ཀྱི་སྤྱོད་གསོ་བྱ་དགོས་”ཞེས་པའི་སྐར་བཅོ་བརྒྱད་ཀྱི་དར་ཆ་(十八星旗)ནས་“རིགས་ལྗེ་སྤྱི་མཐུན་”ཀྱི་ཁ་དོག་སྤྱི་ལོ་དར་ཆ། དེ་ནས་“ཁྱད་ཀྱི་མི་རིགས་”ཀྱིས་རྒྱལ་ཁབ་གཅིག་གྱུར་བཅོས་པའི་གནས་སྤྱོད་དཀར་དར་ཆའི་(青天白日旗)བར་དུ་རྒྱ་ཁག་གི་མི་རིགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་མི་རིགས་ཐ་དད་པས་དབང་སྒྱུར་བྱེད་པ་བྱུང་བ་ནས་མཁྱེད་གས་སྤྱོད་ཀྱིས་མི་རིགས་གཞན་མང་འཕྲོག་ཏུ་ཆམ་ལ་པལ་བ་དང་དབང་སྒྱུར་བྱེད་པར་བསྒྱུར་ཅིང་། ཐ་ན་མི་རིགས་འདི་དག་གནས་པ་དོས་ལེན་མི་བྱེད་པར་ཁྱོད་ཡོངས་ནས་གཅིག་འདྲར་བསྒྱུར་ཐབས་དོན་དུ་གཉེར་ནས་གོང་འཕེལ་བྱེད་ཡོད། དེ་ལྟ་བུའི་ལང་སྤྱོད་ཀྱི་འཕོ་འགྱུར་ཆེན་པོ་ནི་དུས་ཡུན་ཉ་ཅང་སྤྱི་ལོ་ནང་ལུགས་མཐུན་རིམ་ལྡན་གྱིས་བྱུང་ཡོད། སྐབས་དེར་སྐད་གསལ་ཆེ་བའི་རྒྱ་ཁག་གི་མི་རིགས་རིག་པ་སྤྱི་བརྗོད་མི་ཉིད་གིས་“ཁྱད་ཀྱི་མི་རིགས་ཀྱི་མི་རིགས་ཁ་ཅིག་ལ་དབྱེ་ཞིབ་བྱས་ན། མི་རིགས་དེའི་ཁ་བྲལ་གྱི་ནད་གཞི་ཉན་ཉན་སྤོང་བྱུང་”ཆུལ་བཏོན་ཞིང་། ཁོས་ལང་ཆོ་དུང་སྤྱི་ལོ་མེད་པའི་ཆོག་སྤྱི་ལོ་ཐོབ་ཐང་གིས་འཛིན་པའི་འདུ་ཤེས་ནང་གི་“མི་རིགས་ཐ་དད་པའི་”མི་ཆོག་གི་རྒྱ་ཁག་གི་“མི་རིགས་”ཞེས་པ་སོགས་ཀྱི་ཆོག་འདི་དག་ཉུང་དུ་སྒྲིལ་དགོས་པ་དང་། “དེས་པར་དུ་དུས་ཡུན་སྤྱི་ལོ་ནང་མི་རིགས་དེའི་རྒྱ་མི་རིགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་མཐེལ་བྱིན་པར་ལག་བསྟར་བྱ་དགོས་”པའི་མངོན་འདོད་བཏོན་ཡོད་པའི་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བ་ཀྱུ་ཅེ་ཀང་གིས་དེ་བས་ཁྱད་གསལ་པོར་བརྒྱུད་ཡོད་དེ། “ཁྱད་གོའི་ནང་ཁུལ་དུ་མི་རིགས་ཆེ་བ་ལྟ་དང་མི་རིགས་ཆུང་བ་མང་པོ་ཟེར་བ་ཞིག་གཏན་ནས་མེད། རྒྱ་ཁག་པས་རིགས་རྒྱུད་ཁ་ཅིག་ཏུ་དབྱེ་བ་བྱེ་བའི་དགོས་དེས་ཀྱང་མི་འདུག་”ཅེས་དང་། “ང་ཆོས་ད་བྱིན་ཆད་ནས་བསྐྱེད་“མི་རིགས་”ཞེས་པའི་ཡིག་འབྲུ་དེ་གཉིས་དོ་གལ་ཆེན་པོས་མེད་སྤྱོད་གཏོང་དགོས། ང་ཆོས་ནང་ཁུལ་དུ་མི་རིགས་ཟེར་བ་ཞིག་དབྱེ་བ་བྱེ་རྒྱུ་མེད་ལ། དེ་སྤྱོད་ཀྱིས་སྤྱང་ཁྱད་ཀྱི་མི་རིགས་གཅིག་ཁོ་ན་ཉིད་ལས་བརྒྱུད་རྒྱུ་མེད་”ཅེས་ཟེར་དོ། ཁོ་ཆོས་སེམས་ཁུལ་བྱེད་བཞིན་པ་ནི་ནས་ཞིག་མི་རིགས་ལ་“དབྱེ་ཞིབ་”དང་“མཆོན་ཉིད་”བཞག་ན། མི་རིགས་དེ་ཡིས་པལ་ཆེར་“རྒྱལ་ཁབ་ལ་འཕེལ་བྱུང་བ་”སྤོང་བར་བྱེད་པ་དེ་ཡིན། (རྟོག་ཞུ་ཐོག་ ༢༠༡༡)

གོང་དུ་གསལ་པའི་གོ་མིན་ཉང་གི་མཁས་ཅན་ཆོའི་བཤད་ཆུལ་དང་དེ་ནས་རྒྱ་དམར་གཞུང་གི་མཁས་ཅན་ཆོའི་ཟེར་སྒྲོས་དང་བསྟར་ན་རྟོགས་ཐུབ་པར། ལྷ་རྩེ་དང་ཡང་ན་ཡུལ་མེ་ཆོན་སོགས་ཀྱིས་དེང་རབས་རིགས་པའི་གཞུང་ལུགས་ཀྱི་དོན་སྤྱི་ལམ་ཆོག་སྒྲོས་མང་པོ་མེད་སྤྱོད་བྱེད་ནས་བྱེ་ཐེམ་རྒྱག་པ་ལྟ་བུའི་རྒྱལ་སྤྱོད་འཆོར་པོ་བྱས་ཡོད་མོད། འོན་ཀྱང་ཁོ་ཆོའི་བསམ་སྒྲུབ་འདུ་ཤེས་དེ་ནི་དོན་དོ་མར་སུ་ལུ་ལེན་ཁ་བྲལ་བའི་རྗེས་སུ་བྱུང་བའི་ཉམས་སྤོང་ལས་རང་སྤྱོད་བཅོལ་ནས་བཟྭ་ཞིབ་བྱས་པའི་བྱུང་འབྲས་ཞིག་གཏན་ནས་མ་ཡིན་ལ། ཨ་རིའི་“མི་རིགས་མཉམ་འདྲེས་”(大熔爐, Melting pot) ཞེས་པ་དེ་རྒྱ་ཁག་ཏུ་ལག་ལེན་བྱས་པ་ནི་དེ་བས་ཀྱང་མ་ཡིན་པར། ཨ་རིའི་“མི་རིགས་གི་ཁྱད་གོའི་“ཀྱད་བྱེད་ཅོད་པ་”དང་“ཀྱ་ཡིས་དབྱེ་ལ་བསྐྱུར་བ་”ཡི་བསམ་སྤྱོད་རྒྱ་སྤྱོད་བྱེད་པ་ཞིག་ཡིན། དེར་མ་ཟད་དེང་རབས་ཀྱི་ལྷ་རྩེ་དང་། ཡུལ་མེ་ཆོན། རྩུ་ཨན་ཀང་བཅས་ཡིན་ནའང་འདྲ། ཡང་ན་དུས་རབས་སྤོན་མའི་རྗེ་མི་ཉིད་དང་། ཀྱུ་ཅེ་ཀང་ཡིན་ནའང་འདྲ། ཁོ་ཆོའི་ནང་སེམས་གཏོང་རིམ་གྱི་“ཀྱ་ཡིས་དབྱེ་ལ་བསྐྱུར་བ་”དང་“རང་རིགས་མིན་ན་བསམ་ཆུལ་གཅིག་མཐུན་གཏན་ནས་མི་ཡོང་”པའི་བསམ་

1 ལྷ་རྩེ་གིས་ཀྱང་མི་རིགས་སོ་སོར་མི་རིགས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ལྡན་པ་དོས་ལེན་བྱེད་པ་དེ་ལ་རྩོད་བྱས་ཡོད་ཅིང་། “ཆོག་སྤྱི་ལོ་འདི་དག་“མི་རིགས་”(Nation ཡང་ན་ Nationality)ཞིག་ཏུ་དོས་ལེན་བྱས་ཆེ། སྤྱོད་ལམ་དང་པོ་དང་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་སྤྱོད་ནས་ཀྱང་མི་མངོན་པའི་སྤོན་མི་རིགས་དེ་དག་ལ་ཆབ་སྤྱོད་ཐོག་ནས་རང་བཅོན་བྱེད་པའི་དབང་ཆ་ཡོད་པ་དོས་ལེན་བྱས་ཡོད་”པར་འདོད་དོ།

ཡིན་ནའང་“རྩ་རང་གིས་རྒྱུ་ཞོར་གར་རང་གིས་འཁུབ་”པའི་དཔེ་བཞིན་སྲིད་གཞུང་གཅིག་ལྷན་པ་ལས་མྱོས་བསྐྱར་རོམ་ཞིག་བྱས་
ཆོག་གི་མེད། དེར་མ་ཟད་མིག་སྒར་ཆུ་ནག་དམར་ཤོག་གིས་བོད་དུ་དགོན་པ་དང་སློབ་གྲྭ་ཁག་ལ་སྐྱེས་འཛིན་ནན་པོ་བྱེད་པ་སོགས་ཀྱི་བྱ་
སྤྱོད་དེ་ལས་“དཔེ་ཆ་བའི་མོལ་སྒྲེང་”འདི་དག་ཆུ་ནག་སྲིད་གཞུང་གིས་དངོས་སུ་ལག་བསྟར་བྱེད་བཞིན་པའི་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་དུ་
གྱུར་བཞིན་ཡོད།¹

གོང་དུ་སྟོན་པ་བསྟུན་ཀྱིས་བརྗོད་པ་དེ་ལས་ཙོག་ས་ལྟར་བར་གྱུར་གྱི་གོའི་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་འབྱུང་པའི་ཙུ་བ་ནི་ཆུ་ནག་གི་སྒར་སློབ་ཀྱི་ཏུ་
དབྱི་ལྷ་བྱུང་དང་མི་རིགས་གཅིག་འདྲར་བསྐྱར་བའི་སྲིད་བྱུས་དེ་ཡིན།

བྱག་པ། མཐུག་བསྐྱེམས།

ཆུ་ནག་དམར་ཤོག་གིས་ཕྱི་ཚུལ་ནས་སྤྱད་མེན་དང་ཡང་ན་གྲུང་ཁྲའི་འཕྲུག་སྲིད་ཀྱི་“མི་རིགས་འབྲེལ་མཉམ་”ཀྱི་གཞུང་ལྟགས་ལྟར་ལག་བསྟར་
བྱས་ཏེ། “མི་རིགས་མངའ་ཁོངས་རང་སློང་”གི་ལམ་ལུགས་བཅུགས་ཡོད་ནའང་། འོན་ཀྱང་ལྷག་ས་ལག་ལོའི་གསར་བརྗེའི་ཕྱིས་སུ་ནས་བརྒྱུ་
“རིགས་ཆོག་མི་རིགས་རིང་ལུགས་”དེ་སྒར་སློབ་ཀྱི་“ཆུ་ནག་ཅན་དུ་འགྱུར་བའི་དབྱི་བཞི”དང་མཉམ་དུ་སླེལ་ནས། སྒར་ནས་སྤྱོད་པའི་མི་
རིགས་ཀྱི་སྤྱི་ཆོག་ལམ་ལུགས་དང་། སྐད་དང་ཡི་གེ། ཆོས་ལུགས་དང་མོས་བཅས་ཙུ་མེད་དུ་གཏོང་བྱུ་ནི་ཡུན་རིང་གི་ཚན་ནས་དང་རབས་
གྱུར་གྱི་ཚན་པའི་ལྷགས་བསམ་དུ་བསྐྱར་བའི་སྤྱི་ཆོག་ཀྱི་དགོས་དེས་ཆེ་བའི་བྱེད་ཐབས་ཤིག་ཡིན་པར་འདོད་དེ། སྐབས་ཐོག་ས་ཤིག་གི་
རིང་ལ་སྐབས་བསྐྱར་རང་བཞིན་གྱི་བྱེད་ཐབས་འདོན་ཆུ་དེ་ཙུ་བ་ནས་མངོན་འབྱུར་འབྱུར་ཐབས་མེད་ནའང་། འོན་ཀྱང་སྒར་གྱི་“ཡུལ་དཔོན་
ལམ་ལུགས་”（土司制度）ཞེས་འབོད་པ་དེ་དང་ཡང་ན་ད་ལྟའི་མི་རིགས་མངའ་ཁོངས་རང་སློང་ཟེར་བ་གང་དང་གང་ཡིན་རུང་། བཀོད་
སྤྱོད་འདི་དག་གི་མཐའ་མའི་ཁ་གཏད་པའི་དམིགས་ལུལ་ནི་“བདེ་དེ་ཆུ་སྐྱར་བྱས་པ་”ཡི་ཆུ་ནག་ཅིག་འཕྲུགས་སྐྱེན་བྱེད་ཆུ་དེ་ཡིན། དེའི་ཚུན་
ཀྱིས་མི་རིགས་ཀྱི་འགྲུལ་བ་རྩ་བྱ་ཏུ་མངོན་པ་ཤོས་ཆེ་བ་དེ་ཡང་བོད་དང་། ཤར་ཉིར་གི་སི་ཐན། བར་སོག་སོགས་མི་རིགས་རང་ལ་སྐད་དང་།
ཡི་གེ། ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཆོས་ལུགས་དང་མོས་ལྷན་པའི་མི་རིགས་དག་ཡིན།

བོད་ལ་ཆ་མཆོན་ནས་བཤད་ན། འདས་པའི་མོ་ལོ་དུག་ཏུ་ཕྱི་མིག་ཅིག་བལྟས་ན་བོད་མིའི་རོ་ཁྱོལ་དང་ཆུ་ནག་དམར་ཤོག་གི་བྲག་གཞོན་
སོགས་དོན་དངོས་མང་པོ་ཞིག་གནད་འདི་ལ་དམིགས་ནས་བྱུང་བ་ཡིན། འོན་ཀྱང་ཆུ་ནག་དམར་ཤོག་གིས་དོན་དངོས་འདི་ལས་གཡོལ་ཅི་
སྟུང་གང་ལྟར་བྱས་ཡོད། མཐུག་འབྲས་དེ་ནི་མི་རིགས་དབང་དུ་བསྐྱེད་པ་དང་བཅན་པོས་གཉིས་ཆུང་ལ་མནར་གཅོད་བཏང་བའི་དམག་འཐབ་
ཅིག་ཡིན་པ་གསལ་པོ་གསལ་ཆུང་ཡིན་ལ། བོད་མི་དམངས་ཀྱིས་པ་གཞིས་སྤྱད་སློབ་བྱེད་པའི་ཆེད་དུ་སྟོན་དང་བསྐྱོར་ནས་འགོག་ཁྱོལ་བྱས་
ཚུལ་ཡིན་པའང་གསལ་ཐག་ཆོད་ཀྱང་། ཅི་མི་སྐྱུལ་པ་ཞིག་ལ་ཆུ་གཞུང་གིས་གྲུལ་རིམ་གྱི་འགོག་ཁྱོལ་ཡིན་ཚུལ་དང་ཡང་ན་ཨ་རི་དང་དབྱིན་
པཅན་རྒྱལ་རིང་ལུགས་ཀྱིས་གཏོར་བརྒྱག་གཏོར་བར་དན་སྐུལ་བྱས་པ་ཡིན་ཚུལ་ཞིག་ཏུ་བཅོག་པར་བསྐྱར་ཡོད།²

དུས་ཐོག་མཐའ་བར་གསུམ་ཀྱང་ཏུ་ཆུ་དམར་གྱིས་བོད་ནས་དག་རྒྱ་མང་པོ་ཞིག་རྒྱན་བཅོ་བྱས་ཡོད་ཀྱིར། བོད་དུ་བྱུང་སྟེ་ལ་བཏང་བའི་མི་སེར་
སྟེལ་བའི་དབང་སྐྱར་དང་མི་རིགས་ཀྱི་རིག་གནས་ཙུ་མེད་བཅོས་པའི་སྤྱོད་ཚུལ་དེ་སྐྱོ་སྟོའམ་ཤེས་རིག་དར་མེད་པའི་རྗེས་ལྷན་ཀྱི་སྤྱི་ཆོག་ས་
བཅེངས་འགོལ་བྱས་པ་ཞིག་ཏུ་བརྗོད་ཡོད་ཅིང་། ཆུ་ནག་དམར་ཤོག་གི་མི་སེར་སྟེལ་བའི་དབང་སྐྱར་ལ་རོ་ཁྱོལ་དང་། མི་རིགས་རོས་ལེན་དང་

¹ གང་ཉེ་དབྱུང་། “སྐྱ་གཉིས་ཏུ་ཕྱི་གཉིས་ཀྱི་ཕྱི་གཉིས་ཆོང་མས་“ཆབ་སྲིད་འདོར་བ་”སྤྱད་ནས་མི་རིགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་རིམ་པས་མེད་པར་འགྱུར་བར་བྱེད་པའི་བསམ་ཚུལ་བཏོན་
ཡོད་ཅིང་། ཆུ་ནག་གི་“མོ་ལུ་ཆོན་བཅུ་གཉིས་པའི་འཆར་གཞི”དེ་ཡིས་གང་མངའ་ཁོངས་མང་དུ་སྐྱེ་བ་ལས་མི་རིགས་ཀྱི་འགྲུལ་སྤྱོད་མི་སྒྲིང་བ་བྱས་ཏེ། “མི་རིགས་འདོར་བ་”
ཡི་གོང་འཕེལ་གྱི་ལྷ་བྱུང་མངོན་པར་མཆོན་ཡོད། འདི་ནི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཅ་དོན་དང་མི་རིགས་མངའ་ཁོངས་རང་སློང་ལ་ལམ་མཐུན་ནས་བཅོས་ཉེ་དབྱུང་རྒྱལ་ནས་དངས་པའི་དཔེ་
ལས་མ་འདས་ཏེ། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་མི་ཆོས་དང་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་དགོངས་དོན་དན་རུ་ལ་དུ་གྱུར་བའི་མངོན་ཚུལ་ཞིག་ཡིན།

² རིག་གནས་གསར་བརྗེའི་ཕྱིས་སུ་གྲུལ་རིམ་འཐབ་ཅོད་ཀྱི་རྒྱལ་པ་ཡལ་བར་གྱུར་སྐབས། ཨ་རི་དང་དབྱིན་ཇི་སོགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་དག་གྱུང་ཆུ་ནག་དམར་ཤོག་དང་མཛེས་
མཐུན་དུ་གྱུར་དེ་ནས་ཆུ་དམར་ལ་བོད་དུ་དག་རྒྱ་བྱུང་བ་དེ་“རྒྱལ་སྤྱིའི་ཆུ་ནག་ལ་ཁྱོལ་བའི་སྟོབས་ལུགས་”དང་ཡང་ན་“རྒྱ་ལའི་རུ་ཆོག་ས་”སུ་གྱུར་བ་ཡིན།

འདྲ་བའ་གི་སྐྱོད་ལམ་སྤྱང་སྐྱོད་བྱེད་པ་དེ་ཕྱོག་ཐོག་འཕེལ་རྒྱ་ས་ཤི་ལྟ་བུ་དང་རྙིང་ཞེན་གྱི་པས་མ་སློ་རྩེས་ལུས་ཐེབས་པའི་ཆབ་སྲིད་གྱི་འཐབ་
ཚད་ཅིག་ཡིན་ཆུང་པ་འབྲེག་པ་བཤད་བྱས་ཡོད། དེར་བརྟེན་པོད་མི་རིགས་དང་པོད་མི་ཚོས་འདྲ་བའ་པཅོན་ལེན་དང་མི་སེར་སླེལ་པའི་དབང་
སྤྱར་ལ་ངོ་ཚྏ་ལུང་པའི་འཐབ་གཞུགས་ལྟ་བུ་དང་ངོ་མོད་དངོས་མེད་ཐོན་སྐྱོར་དུ་བསྐྱར་ཡོད། རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་གིས་པོད་དུ་བྲག་གཞོན་
བྱས་པ་ནི་པོད་མི་རིགས་ཅམ་མ་ཡིན་པར་ལུན་རིང་གི་ཚུན་ནས་ཨ་དབྱིན་ (ཨ་རི་དང་དབྱིན་རིའི་བསྐྱེད་མིང་།)པཅོན་རྒྱལ་རིང་ལུགས་དང་།
གལ་ཏེ་མ་འདྲ་པའི་དབྲུ་པོ་འཕུ་“ཁ་བྲལ་རིང་ལུགས་པར་”ཞུག་འདོན་དམར་འཛིང་བྱས་པ་ཞིག་ཡིན་པ་འདྲ།

འོན་ཀྱང་རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་གིས་རི་ལྷོང་བཤད་ཀྱང་རུང་། ཡང་ན་རི་ལྷོང་འབྲུང་ཡང་རུང་སྟེ་འབྲུང་དུ་མེད་པ་ནི་རྒྱ་དམར་གྱིས་ཤོད་གྱི་
 རིག་གནས་ཉམས་དམས་སུ་གཏོང་བ་དང་ཤོད་གྱི་སྐད་ཡིག་བཞོལ་སྟོང་དང་ཁྲབ་སྟེལ་གཏོང་བ་བཀག་སྡོམ་བྱ་རྒྱ་དུས་ནས་ཡང་མཆོམས་
 འཛིག་བྱས་སྟེང་མེད་པ་དེ་ཡིན། འདས་པའི་ཡོ་འགའི་ནང་རང་ལུས་མེར་སྲེག་གཏོང་མཁན་བརྒྱ་ལྷག་བྱུང་བ་དེ་དག་གི་ཁ་ཆེམས་ལས་ཀྱང་
 གནད་འདི་རྟོགས་སྤྲོ་ལོ་ཡོད་དེ། “ཤོད་ལ་རང་དབང་དགོས་”ཞེས་དང་། “རྒྱལ་བ་རིན་པོ་ཆེ་ཕྱིར་ཤོད་ལ་ལོག་དུ་འཇུག་དགོས་”ཞེས་པ་ལྟར།
 གཞན་རང་ལུས་མེར་སྲེག་གཏོང་མཁན་གྱིས་རེ་འདུན་ཞུ་གཏུག་ཞུས་པའི་ནང་ཡོངས་ཁྲབ་དུ་བཀོད་ཡོད་པ་ནི་ཤོད་མི་ཆོར་“ཤོད་སྐད་ཤོད་”
 ”དུ་འཇུག་དགོས་པ་དེ་ཡིན། “ཤོད་མིས་ཤོད་སྐད་བཤད་དགོས་”པ་དེ་ནི་མ་གཞིན་ས་ལུགས་མ་ཐུན་བསྟོན་དུ་མེད་པའི་གནས་ཚུལ་ཞིག་
 ཡིན་ཡང་། འོན་ཀྱང་ཤོད་དུ་ཤོད་མི་ཆོས་རང་ལུས་མེར་སྲེག་གཏོང་བའི་རིན་དོད་ལུལ་ན་མ་གཏོགས་དགོས་འདུན་འདི་མཆོན་པར་བྱེད་པའི་
 གོ་སྐབས་མེད་ཅིང་། དེ་ལྷོང་བྱས་ན་ད་གཞོད་ཕྱིའི་ཡུལ་གྱ་ཁག་ལ་ཤོད་མི་དང་ཤོད་སྐད་ཀྱི་མིག་སྒྲེའི་དཀའ་སྡུག་ཆེ་བའི་གནས་བབ་དེ་ཤེས་སུ་
 འཇུག་ཐུག།

རྒྱ་ནག་གི་《ཆ་ཁྱིམ་ས་》ནང་གཏན་འཁེབས་བྱས་པའི་རང་སྤྱོད་དེ་མཛོན་སྤྲུལ་གྱི་ཆ་ནས་ཅུ་བ་ནས་དོན་ལ་མི་གནས་ཏེ། དེ་ཉིད་གནད་དོན་
 ཞིག་ཏུ་འདར་ཡུར་སྤྱོད་མེད། མི་རིགས་གནད་དོན་གྱི་མཛོན་མཚོན་དེ་གཙོ་མོ་ཆོས་ལུགས་དང་སོས་རང་དབང་དང་མི་རིགས་གྱི་སྐད་དང་ཡི་
 གཤམ་ལེན་སྤྱོད་གཏོང་བ་སོགས་གྱི་བྱེད་ཁུངས་ནང་གཅིག་བསྐྱུས་བྱས་ཡོད། མི་རིགས་སོ་སོས་རྒྱ་ནག་འཁྲུངས་བྱས་པའི་དབང་གིས་མི་རིགས་
 གྱི་སྐད་དང་ཡི་གཤམ་གསལ་དེ་ཡོད་ལ་མེད་ཀྱི་ཚུལ་དང་། ཡང་ན་རེས་འགའ་ཆད་ཅིང་སྐབས་རེར་རྒྱ་ནག་སྤྱད་པའི་གནས་སྤངས་ཁྲིད་ལྟར་
 ཡོད། རྒྱ་ནག་གི་དཔོན་རིགས་དང་མཁས་ཅན་ལ་ཤས་གྱིས་ཅི་མི་སྤྲུལ་བར་འདི་ལྟ་བུའི་ཆོས་ལུགས་དང་སྐབས་རེར་ཡོད་ལ་རེས་འགའ་མེད་
 པའི་མོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སློབ་གསོ་རྒྱ་ནག་སྤྱོད་ལུགས་ལ་དེ་བྱངས་ཏུང་མི་རིགས་ལ་ཐལ་བྱས་པའི་ཤེད་སློམ་བྱས་པ་ཞིག་ཏུ་མཐོང་ཡོད་ཅིང་། སློམ་
 ལུ་ཉེ་བའི་མོ་ཤས་རིང་ནས་ཡུང་གོའི་དབས་འཁྲུང་འཕེལ་རྒྱས་སུ་ཕྱིན་སྤྲེལ་ཡུང་གོའི་རྒྱ་མི་རིགས་ཀྱི་“རྩ་ས་རིགས་ཀྱི་རབས་མི་རིགས་རིང་
 ལུགས་”དེ་རྩེ་ནས་རྩེ་བས་ཡུང་ཁབ་སྤྱོད་ཆེ་བར་ཡུར་ཡོད་ལ། ཏུ་ལམས་མིག་ལམས་ཏུ་གང་ཡང་མི་འཛོམས་པ་ཞིག་ཆགས་ཡོད།

ཁོ་ཚོས་རྒྱལ་ཁབ་མི་རིགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་ཕྱི་བོས་འོག་“བརྟན་མིང་སྤང་སྤྱོད་”གིས་བཅན་ཤིང་དང་དག་གཞོན་ལྟེང་པེད་རྒྱལ་ཉེན་དུ་བཅིས་
 ཉེ་འཛེམ་འག་གཏན་ནས་མེད་པར་མི་རིགས་གཞན་ལ་སྤར་ལས་ཐལ་ཆེ་བའི་དག་གཞོན་དང་མི་རིགས་གཅིག་མཚུངས་སུ་བསྐྱར་བའི་མིང་
 ལྷན་སྐུལ་དགོས་པའི་བསམ་ཚུལ་འདོན་བཞིན་ཡོད། ང་ཚོས་མཐའ་གཅིག་ཏུ་བསམ་མཚོན་པུས་ཚོགས་སྡེ་གསལ་མིང་རྒྱ་ནག་གིས་དངོས་ནས་
 “བརྟན་བཟིང་སྤང་སྤྱོད་”གི་དག་གཞོན་འོག་བཅན་ལུགས་ཀྱིས་གཅིག་མཚུངས་སུ་བསྐྱར་བའི་མིང་ལྷན་སྐུལ་གྱིས་བློ་བྱ།¹ དེ་སྤྱི་གསར་བཟུང་”ཡི་
 ཉེས་ཁག་དེ་“མི་བཞིའི་འོག་ཁག”ལ་དཀྱིས་བ་བཞིན། ཡང་རྒྱ་གཞུང་གིས་“ཉེས་ཁག་འགྲེལ་བའི་ལུགས”སྤོང་ཞིག་བཅའ་ཉེ།² མི་རིགས་

ལྷན་པེ་འབྲུག་གིས་བསྟན་སྐད་ “མི་མང་པོ་ཞིག་གིས་སྐབས་མེད་གསུམ་པོ་འཛིན་པ་བཅས་ཡོད་ཀྱི། བརྟན་པ་མིང་ལྡན་ལྡོང་གི་མིང་རྒྱུས་ཀྱི་དྲུང་མཐའ་མཇུག་གི་ཆེ་
ཆོད་སྒྲུབ་ལ་མེད་ཀྱིང་སྐབས་མེད་སྐབས་ཀྱི་འབྲུག་ལྷན་པེ་མི་མང་པོ་ཞིག་གསུམ་པོ་འཛིན་པ་བཅས་པེ་འབྲུག་པ་ཞིག་ཡོད་སྐབས་པར་བསམ་ཡོད་”

ནང་སྐོམ་གྱི་“ནང་སྐོམ་མི་དཔངས་གསར་བ་ཆེད་རྒྱུ་” (内人黨) ལ་དག་ཐེར་བྱེད་པའི་མིང་སྐོམ་ནས་སྐོམ་པོའི་མི་ཕུལ་བྱུང་ཅན་རྣམས་ཏེ་ལམ་ཆ་མེད་བཅོས་ནས་ལྷག་ལུས་བྱུང་མེད་པ་ལྟ་བུ་ཡིན། སྐོམ་པོའི་མཇུག་པ་བཞེད་པ་ལྟར་ན། “གཞུང་བྱོམས་ཀྱི་བཟོས་མ་ཅིས་ལྟར་ན། ལོ་ངོ་བཞི་བརྒྱ་གསལ་གྱི་ལང་ཐོན་ལ་ནང་སྐོམ་ནས་བྱུང་བའི་“ནང་སྐོམ་མི་དཔངས་གསར་བ་ཆེད་རྒྱུ་”ཀྱི་དྲུག་ཞེད་”ནང་མི་ཁྱིའི་རྩ་༡༧.6ལ་ཉེས་མེད་ཉེས་ལག་ལ་དང་མཉན་གཅོད་སྐོམ་ཡོད་ཅིང་། མི་760.3348མཉན་གཅོད་ལོག་ཏུ་ཁྱི་བར་བྱུང་། 《ནང་སྐོམ་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཀྱི་རྣམ་བཤད་》 (ནང་སྐོམ་སྐོམ་ཆེན་གྱིས་ཅིས་སྒྲིག་བྲིས།)ནང་ཐེན་ཐོར་བཀོད་པ་ལས། མི་32,4000མཉན་གཅོད་བཤད་ནས་

ཀྱི་རིག་གནས་ཅ་མེད་བཏང་བའི་ཉེས་ཁག་དེ་མི་འདི་དག་གི་སྤེར་གྱི་བྱ་སྤྱོད་ཐོག་དགེ་ལྡན་སྤྲུལ་མཆན་རང་བཞིན་གྱི་ཡོ་བསྐང་ཞིག་གི་སྤེར་ལ། ཐ་ན་གཞན་དང་མི་འདྲ་བའི་བྱ་དངོས་ཡ་མཆན་པ་ཞིག་འཛོལ་ཚུལ་གྱི་ཐབས་ཤེས་སམ་ཡང་ན་དག་ལག་ནས་ཐོབ་པའི་དངོས་རྒྱུ་འབྲེལ་སྤྱོད་གི་ཐོབ་པའི་བསམ་པའི་ནམ་པ་ཡིས་“སྤང་སྤྱོད་”ཀྱི་བྱེད་ཐབས་སྤྱད་དེ། བྱེད་ཐབས་འདི་ལ་བརྟེན་ནས་ཀྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཀྲུན་སྤྱོད་ཀྱི་ནམ་པ་སྤང་སྤྱོད་བྱེད་ཅིས་བགྱི་དེས། ད་ལྟའི་ཀྱུ་ནག་ལ་བལྟས་ན། ང་ཚོས་དེ་ལྟ་བུའི་སྤྱོད་ཀྱི་ནམ་པ་འབྲེལ་སྤྱོད་ཀྱི་ཐབས་པ་བཞིན་འཁུལ་བཞིན་ཡོད་པ་མཐོང་ཐུབ་ཤིང་།

(ལི་ཉེན་ཏུ་འཇུག་པའི་མཐུན་ཚོགས་ཀྱིས་གཙོ་སྒྲིབ་བྱས་པའི་“ཀྱུ་ནག་རིག་གཞུང་དཔྱད་བཟུང་བཟོ་སྐྲུབ་”ཞེས་པའི་ཆེད་དུ་ལོ་ ༢༠༡༣ ལོའི་ཟླ་ ༣ ཚེས་ ༩ ཉིན་ཐའེ་པེ་ཐའེ་ལྷན་སྤྱོད་ཆེན་གསུང་།)

ཞིབ་དཔྱད། མི་ཁྲི་ཆེ་ ༡༥ ལྷག་མཉམ་གཅོད་ལོག་ཏུ་དབང་པོར་སྤྱོད་ཤིང་ཡོད། ཡིན་ནའང་མི་དམངས་ཀྱིས་གངས་འབོར་དོ་མ་ནི་གཞུང་ཕྱོགས་ནས་ཁྲིམས་བསྐྱགས་བྱས་པའི་ཀྱུ་ཆ་ལས་ཞེ་དག་གིས་བཀྲལ་ཡོད་པར་འདྲི་དོ། །ལོ་དར་ནང་སོག་གི་སོག་པོའི་མི་རིགས་ཀྱི་མི་འབོར་ལ་ཁྲི་ཆེ་ཉེས་བཀྲལ་ལས་མེད། མི་རིགས་ཀྱི་མི་འབོར་བསྐྱར་ཚད་ལྡར་ན། སོག་པོའི་མི་རིགས་མཉམ་གཅོད་ལོག་ཀྱི་དབང་པོར་སྤྱོད་ཤིང་ཡོད་པའི་གངས་འབོར་མཐོ་བ་དེ་དངོས་ནས་ཐོས་པ་ཅམ་གྱིས་ཉང་སང་དགོས་པ་ཞིག་ཡིན་ཏེ། འདི་ནི་ཉ་ལམ་མི་རིགས་ཤིག་ཅ་མེད་དུ་བཟོས་པ་ཡིན་པར་སྤྱང་།” (ནང་སོག་སྐབས་དོན་དཔྱད་བཞིན། ༢༠༡༣ལོ།) འོན་ཀྱང་ཀྱུ་ནག་དམར་ཤོག་གི་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱུ་ཆ་ཁ་ཤས་ལ་བལྟས་ན། རྒྱུ་པ་པོའི་ཆོར་སྤང་ལ་འདི་ཡོད་ཆད་ནི་མིང་ལ་ཐོ་ཡིན་པ་ཀྱེ་ཟེར་བའི་སོག་པོའི་ལས་བྱེད་ཅིག་གིས་ཕྱོགས་ཀྱུན་ལ་ངན་འབྲེལ་བྱས་ནས་འཆར་འགོད་བཟོས་པ་ཡིན་ཚུལ་ལྟ་བུ་ཞིག་ཏུ་སྤྱང་སྟེ། དཔེར་ན། 《ཀྱལ་ཁབ་དོ་ལོག་པ་འཛིན་བཟུང་ཚོགས་པའི་འབྲེལ་མཐུད་དྲ་བ་》སོགས་ཀྱི་ཇེས་ནས་དག་ཐོད་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། སྐབས་དེའི་ཏང་ལྟུ་ཅི་ཀྱུ་རིགས་ཐེང་ཉེ་ཆེན་ནི་མགོ་སྐོར་ལོག་ཏུ་ཚུད་པ་ཅམ་ཡིན་པར་སྤྱང་། (ཅི་གྱི། ༢༠༡༠)

ཆོས་དད་ནག་ཉེས་ཅན་ཏུ་བོད་པ་འཕྱོད་། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ནང་དེ་གི་གཞུང་གཙང་བཞེད་དང་དག་ཅིང་།

ཉམས་ཞིབ་པ་པན་ཐོགས།

༡༢། ཉེ་ཆར་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་རྒྱལ་དབང་ཁེ་ལས་མ་ཅ་བདག་གཉེར་ཀྱང་སིའེ་དམར་ཤོག་བྱང་ཆེ་བུར་པ་ཐང་ཅ་མིང་(唐澤平)དང་། དམར་ཤོག་བྱང་ཆེ་གཞོན་པ་མི་ཁུན་མིང་(李春明)ཁོང་གཉིས་ལ་རྒྱ་ནག་གཞུང་ནས་ཏང་ཡོན་ནས་བྱིར་འབུད་ཐག་གཅོད་གནང་འདུག ཁོང་གཉིས་ཀྱི་བྱས་ཉེས་རེ་རེ་སྟོན་སྐབས་ཆོས་ལུགས་དད་མོས་ཀྱང་གིས་འདུག ༡༠༡༡ ཟླ་ ༩ ཆེས་ ༡༩ ཉིན་རྒྱ་ནག་གྲུང་ཁབ་ཏང་སློག་ཁྲིམས་ཞིབ་བཞེད་ཆན་པས་བདེ་ལྷན་གནང་གསལ། ཐང་ཅ་མིང་(唐澤平)ཏང་ཡོན་འགོ་ཁྲིད་ཡིན་ཡང་ཐོག་མའི་བསམ་འདུན་དང་འགན་འཁུར་གྱིས་སྐྱུར་བྱས་པ། འདྲ་ཤེས་དང་དད་སེམས་བརྒྱན་པ། མར་ལེའེ་རིང་ལུགས་ལ་དད་པ་མི་བྱེད་པར་ཆོས་ལུགས་ལ་དད་མོས་བྱེད་པ། བར་བསྟན་དགོན་པའི་ནང་ཏུ་སྐྱོད་པ། བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཡིག་ཆ་གསལ་ཅུད་ཀྱི་འགན་འཁུར་གཞོན་པ་བསོད་ནམས་སྐབས་ལ་དེ་སྟོན་ཏང་ཡོན་དང་ལས་གནས་ནས་གནས་དབྱུང་གཏོང་སྐབས། དེ་དུས་ཡང་ཁོང་གི་ནང་ཉེས་ནང་ཆོས་ལུགས་དད་མོས་ཞེས་བཞོད་འདུག

འདས་པའི་ལོ་ལས་ནང་ཞི་ཅིན་མིང་གི་ཆབ་སྲིད་ལས་འགུལ་ཁག་གི་འོག་ བོད་ཀྱི་ས་ཆ་གང་སར་འགོ་ཁྲིད་གནས་དབྱུང་བཏང་བའི་གནས་ཚུལ་ཐོན་དང་འཕྲོན་བཞེད་པ་རེད། སལ་ཆར་བདུན་རེའི་ནང་དེའི་སྐོར་གྱི་གནས་ཚུལ་ཐོན་ཡོད། དཔོན་རིགས་དེ་ཆོ་གནས་དབྱུང་བཏང་བའི་ནག་ཉེས་པལ་མོ་ཆེ་ནི་སྐོག་ཟ་བུལ་སྤངས་ཆགས་འདུག འོན་ཀྱང་རྒྱ་ནག་གཞུང་ནས་མངོན་གསལ་ངང་ཆོས་ལུགས་དད་མོས་བྱས་སྟེན་ཆད་པ་བཅད་ཡིན་ཞེས་ཡོངས་བསྐྱགས་བྱས་ཏེ་བཤད་པ་དགོན་པོ་རེད། དེང་སྐབས་རྒྱ་ནག་གཞུང་ནས་ཁོང་གཉིས་འཇུ་བཟུང་བྱས་འདུག

རྒྱ་ནག་གཞུང་ནས་བོད་ཀྱི་ནང་བསྟན་དབྱར་འཛིན་དང་དྲག་གཞོན་ཐོག་མཐའ་བར་གསུམ་དུ་མཆོམས་འཛོག་བྱས་མེད།

༡༠༡༡ ཟླ་ ༩ ཆེས་ ༡༡ ཉིན། རྒྱ་ནག་གཞུང་ནས་ <བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་གྲུང་ཁབ་ཏང་ཡོན་ནས་ཆོས་བྱེད་མི་ཆོག་པའི་བྱ་སྟོན་ཆད་གཞི་(ཆོད་ལྷ།)> ཟེར་བའི་སློག་གཞི་གཏན་འབེབས་བྱས། དེའི་ནང་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་གྲུང་ཁབ་ཏང་ཡོན་ནས་ཆོས་བྱེད་མི་ཆོག་པའི་གཏན་འབེབས་ཕྱོགས་ཡོངས་ནས་གསལ་སྟོན་བྱས་འདུག

<བྱ་སྟོན་ཆད་གཞི>དེའི་ནང་དོན་ཆན་བདུན་བཞོད་ཡོད། དེའི་ནང་གྲུང་ཁབ་ཏང་ཡོན་ནས་ཆོས་དད་བྱེད་མི་ཉན། སློ་ཐག་ཆོད་པོས་གཏན་འགོག་བྱེད་དགོས་པ། མངོན་སའ་ཆོས་མི་བྱེད་པ་མ་ཟད་རྒྱ་བ་ཏུ་ཡང་ཆོས་མི་བྱེད་པ། ལས་གནས་ཐོག་ཆོས་མི་བྱེད་པ་དང་བསྐྱེས་ཡོལ་ཐེབས་རྒྱུ་ཡང་ཆོས་མི་བྱེད་པ། ཆོས་དད་ཡོད་ཕྱིན་ཏང་ཡོན་ནང་ཞུགས་མི་ཆོག་པ། ཆོས་ལ་དད་པ་བྱེད་མཁན་གྱི་ཏང་ཡོན་ཆོར་གནས་ཚུལ་ཉན་ཁ་ཆེ་ཆུང་གཞིར་བཟུང་ཉེས་ཆད་ནན་པོ་གཅོད་རྒྱུ་ཡིན་སོགས་བརྗོད་འདུག

ལོ་སྟོན་མའི་ཟླ་ ༡༡ ནང་རྒྱ་ནག་གཞུང་ནས་བོད་ཀྱི་ཤར་ཕྱོགས་ཨ་མདོ་མཆོ་སྟེའི་ནང་ལའང་བོད་མི་གྲུང་ཁབ་ཏང་ཡོན་ཆད་མས་བྱིས་ཆང་ནང་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་བྱེད་སྟོན་མི་ཆོག་པའི་བཀའ་བཅན་པོ་བཏང་འདུག་མོད། གྲུང་ཁབ་ཏང་ཡོན་རང་ཉིད་ནས་ཆོས་བྱེད་མི་ཆོག་པ་མ་ཟད། བོད་མིའི་ཁྲིད་ཆོས་བྱེད་མི་ཆོག་པའི་ཕྱོགས་འཁྲིད་ནན་པོ་བྱེད་དགོས་པ། གཉིན་འཁོར་ནང་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་ཉུང་དུ་གཏོང་དགོས་པ་རགས་བཤད་བྱས་པ། ཏང་ཡོན་གཉིན་འཁོར་ཆང་མ་ཆོས་བྱེད་མི་ཆོག་པ། དུས་མཆུངས་ཁོ་ཆོའི་བྱིས་ཆང་ནང་གི་མཆོད་ཁང་དང་མཆོད་གཤོས་མེད་པ་བཅོད་དགོས་བརྗོད་འདུག

གྲུང་ཁབ་ཏང་ཡོན་གྱིས་ཆོས་བྱེད་མི་ཆོག་པ་དེ་ཡོངས་བསྐྱགས་རེད། ༡༩༩༡ ལོར་རྒྱ་ནག་གཞུང་ནས་ <རང་རྒྱལ་གྱི་ཆོགས་རིང་ལུགས་དུས་སྐབས་ཆོས་ལུགས་གནད་དོན་ཐད་གཞི་ཅིའི་ལྟ་ཚུལ་དང་གཞི་ཅིའི་སྤྱི་བྱས་> གཏན་འབེབས་གནང་ཡོད། དེའི་ནང་བརྗོད་དོན། གྲུང་ཁབ་ཏང་

སྐབས་རལ་མིན། འོན་ཀྱང་བོད་མི་ཚོའི་ངོས་ནས་བོད་ཀྱི་ནང་བསྟན་ནི་རིག་གཞུང་དང་འཆོ་བ་སྐྱེལ་སྤངས་ཤིག་ཡིན། ད་དུང་མི་རིགས་ཀྱི་ངོ་བོ་འཛིན་པའི་གཞི་ཅི། དེར་བརྟེན་ཀྱང་ནག་གཞུང་ནས་བཙན་བཀག་ངང་བོད་མིའི་ཚོས་དད་དོར་བརྟུག་པ། དེའི་ཀྱབ་ལྗོངས་དམིགས་ཡུལ་ནི་མི་སེར་སྐུལ་བའི་མི་རིགས་མཚུངས་བསྐྱར་གྱི་ཕྱི་བྱུང་དེ་རང་རེད། །

ཀྱུ་ཡིག་དབྱུང་ཚོམ་དེ་ཐེ་མཆོག་སྐབས་དོན་སྤྲོད་སྟེགས་འཕྲིན་འཕྲིན་ལྗོན་ལྷན་ཁག་གི་འཕྲིན་ལྗོན་ (opinion.cw.com.tw)ནང་བཞག་ཡོད།

Section II: English Articles

Treaty-making power of the Tibetan Government: Evidences from Declassified Documents of British India

Tenzin Desal, Senior Fellow

The author of this piece has the greatest pleasure to visit the National Archives of India for two weeks to examine archival materials related to Tibet in the month of June 2022.

Considering the scale of voluminous materials related to Tibet, I have restricted my study to a period during which Tibet engaged in a tripartite agreement with British India and the Republican China.

This piece is drawn from cursory reading of materials that runs into thousands of pages from the period of 1910-1915. Examination of these materials are a part of my broader project to research on the cartographic history of Tibet.

This period is deeply fascinating for historians as during this period, most Asian countries are starting to negotiate with the terms of global modernity. One of the key aspects to this form of modernity is how states (governments)-society are organized. This necessitates intellectual debates surrounding the search for a self as a modern nation-state and what relations should the citizens have with the state. And corollary to this -- the question of belonging and separateness; and the question of self-determination and occupation.

In lay man's terms, it is to say that many countries are gaining independence from numerous empires. Tibet at the time is surrounded by three major empires. They are Qing Empire ruling China, British Colonial Raj in India and Czarist Russia. As these empires fell apart, many countries started to gain independence as a modern and sovereign nation state.

Tibet as a Galactic Polity

Historians and anthropological historians of Tibet have long been engaged in making sense of how Tibetan government is organized in pre-modern Tibet. Geoffrey Samuel (1993) has described Tibet as a ritual state, and building on earlier scholarship writes that this "ritual state with an exemplary centre was surrounded by regional administrations, which replicated the structure and role of Lhasa and the rituals of the *Ganden Phodrang* government." This is a neat scheme if we can consider such organization. In other words, the modern notions of state, territory, and governing mentality doesn't map in linear fashion with how states and societies were organized before the advent of modernity.

However, the archival materials have led me to reconsider this conceptual framework at the turn of 20th Century and I am hoping to propose new lines of arguments. I am supplementing these materials over Tibetan textual sources that has not been seriously taken into consideration for this period of Tibetan history. These I shall present in my future research publications.

Treaty Making Power of Tibet

Received common knowledge on Simla Agreement of 1914 has restricted our knowledge to a par-

ticular and eponymous line drawn by Henry McMahon. This line has remained a bone of contention between China and India after the occupation of Tibet. Republic of India's approach to this has been carefully studied and two Indian scholars have provided detailed accounts on this crucial subject in the past couple of years. Most notably two works by the former Indian ambassadors to China.

In this piece, I will not examine these materials from an international legal perspective. This has already received a respectable scholarly attention. That is to say, whether Tibet as an independent country has a legal treaty-making power in international law.

To make this case, I am reproducing here two crucial documents which were at the time classified as either secret or confidential. The present political status of Tibet has compelled us to advocate to the international community regarding the status of Tibet in the larger global history. Yet what is fascinating about this document is that an unparalleled imperial power was advocating on Tibet's behalf – albeit in their secret communications – regarding the treaty-making power of Tibet.

Within the archival materials on Tibet on this period, most fascinating are the letters sent by Charles Bell to the officials in Simla and beyond. He comes across as an astute, informed and extremely knowledgeable frontier diplomat. At multiple occasions, he is reprimanded by authorities in higher position for advocating on behalf of the 13th Dalai Lama and his government. One such instant is the 13th Dalai Lama's proposed visit to England to petition the King. The Tibetan letters, translated by Charles Bell reveals the desire of the 13th Dalai Lama to meet with the Viceroy and then to take his journey further to England to petition the King.

Corresponding notes to archived letters and telegram are hugely insightful as it reveals the mechanism of imperial government. It also reveals empire's intention as many of these letters were exchanged assuredly in confidence.

This is first of the letters as sent by Charles Bell on the eve of the Simla Agreement. Here Charles Bell as someone who is imperial eyes and ears in Tibet is broaching the subject of Tibet's ability to enter into a treaty.

Content of Letters

These are letters exchanged ahead of the Simla Agreement. Here, considering the geopolitical reality at the time, British government in their internal communications are making a case for Tibet and its rights to enter into treaty with another country.

Consider this letter dated 26th July 1913 sent by the Political Officer in Sikkim, Charles Bell to the Secretary to the Government of India in the Foreign Department, Henry McMahon. Here Charles Bell is thinking about contingency plan if the Chinese government failed to "come to senses." Then Bell suggests that the British government should be prepared to **"give active assistance to the Tibetans in resisting the advance of the Chinese and in establishing and maintaining the independence of Tibet."**

Dated Yatung, Tibet, the 26th (received 31st) July 1913 (Very Confidential).

From—C. A. BELL, Esq., Political Officer in Sikkim,

To—The HON'BLE LIEUTENANT-COLONEL SIR A. H. McMAHON, G.C.V.O., K.C.I.E.,
C.S.I., Secretary to the Government of India in the Foreign Department.

I am venturing to trouble you with a few suggestions about the proposed agreement with China regarding Tibet. I received a copy of the Revised* Draft Agreement from the Foreign Office a few days ago.

2. During the negotiations we are sure to have to yield some of our conditions to Chinese arguments. We should, therefore, insert in our Draft Agreement more conditions than we really require, so as to be able to yield some points in the bargaining and still get the essentials through. This is what Russia has done with success in her recent Agreement regarding Mongolia, and is, I think, the only way to obtain a satisfactory Agreement from the Chinese Government.

Extra conditions.

3. The extra conditions which I would propose are briefly as follow :—

(a) A British Agent at Lhasa with an escort of 300 soldiers. Government have not included this condition in the present Draft Agreement and are, therefore, presumably unwilling to press for it, but may possibly be willing to include it in the first instance, abandoning it subsequently as a concession to Chinese objections.

(b) A condition, by which British officials can travel freely in Tibet, as suggested in my telegram* No. 27 S., dated the 18th February 1913. Such a provision would enable us to acquire useful military and other information, e.g., as regards trade restrictions. We could tell the Chinese that this is necessary, since, after stopping one illegal interference with trade in the past, another has always arisen. As instances of these we can quote the monopoly in wool and yak tails, and the illegal trade dues and restrictions at Phari, at Khambajong, and on the Garhwal Frontier and elsewhere in Western Tibet. We do not desire permission for British or Indian traders to travel freely in Tibet, as fresh trade interests of that kind would unduly increase our responsibilities in the country.

(c) We should stipulate that Article IX (a), (d) and (e) of the Lhasa Convention of 1904 should apply to China in the same way as to Foreign Powers.

(d) A provision to the effect that neither China nor Tibet will enter into any agreement regarding Tibet with the authorities of any Foreign State without the consent of the British Government.

4. Whether all these extra conditions are eliminated during the negotiations, or whether some are finally incorporated in the Agreement, we should, in conjunction with the measures recommended in the next paragraph, secure a satisfactory Agreement.

5. Our experience of the last ten years has, I venture to suggest, abundantly proved the well-known saying that China yields nothing to reason, but everything to fear. We shall never obtain a satisfactory Agreement by discussion alone. The Peking Convention of 1906 and the Tibet Trade Regulations of 1908 are clear instances of this. The Lhasa Convention of 1904 was a good one, because there was force behind it. If, therefore, the Chinese Representative does not come soon, and if the Chinese Government does not agree to the essential points of the Agreement without unreasonable delay, we should threaten to deal direct with the Tibetans in such way as we may deem necessary. This will in all probability bring the Chinese to their senses, for we could interpret it later on, if necessary, by supplying arms and ammunition to the Tibetans and by sending troops to support them.

The revised draft agreement† embodies the policy of the Memorandum‡ of the 17th August 1912 to the Chinese Government and we can hardly at this stage start making new demands. Mr. Bell says that during the negotiations we are sure to have to yield some of our conditions to Chinese arguments and that we should therefore insert in our draft agreement more conditions than we really require so as to be able to yield some points in the bargaining and still get the essentials through. But this view does not appear to be correct. It is not the intention of His Majesty's Government to abandon any of the provisions of the draft agreement. If China will not accept all these provisions, His Majesty's Government will consider themselves free to take whatever course might seem necessary for protection of their interests and a warning to this effect has already been given to the Chinese Government—see Nos. 433 and 505 in Secret E., February 1913, Nos. 170-509.

If the forthcoming negotiations result in a satisfactory agreement, His Majesty's Government propose to approach the Russian Government and to endeavour to secure sufficient freedom of action to enable His Majesty's Government to ensure that the agreement is carried out. One of the points the Russian Government will be asked to acquiesce in is the right of the British Government to have an Agent at Lhasa, which is one of the demands proposed by Mr. Bell.

In the event of China refusing to accept the proposed agreement, His Majesty's Government will no doubt be prepared to give active assistance to the Tibetans in resisting the advance of the Chinese and in establishing and maintaining the independence of Tibet.

In the circumstances no action appears to be required on Mr. Bell's demi-official letter.
T. W.,—6-8-13.

I do not think any action need be taken on Mr. Bell's suggestions. Taking them *seriatim*, as to (a) the question of a British Agent at Lhasa has been disposed of and we shall no doubt insist on having the option of sending a representative;

(b) the question of British officials travelling in Tibet can be settled apart from China;

(c) there is no necessity for this provision.

Now consider this crucial and important reply from the Great Britain's minister in Peking. J Jordan held this important and influential post at the time. He makes a case for Tibet that will resonate with many advocates of Tibetan movement. It is crucial that it is cited here in verbatim (See the letter from the archive):

In connection with the implication that Tibet had no treaty-making status, it may be mentioned that, apart from the Lhasa Convention of 1904, Tibet has concluded treaties direct with Nepal, Bhutan and Kashmir. If the Chinese commissioner refers to the matter in the forthcoming negotiations, we will have our answers ready.

42

As to clause (a) of Article IX of the Treaty of Lhasa inasmuch as we propose to allow a Chinese representative at Lhasa, we can hardly insist that no portion of Tibetan territory shall be "taken in occupation" by China. Moreover, so long as we recognise Chinese suzerainty, we can hardly expect China to agree to conditions which places her *vis-à-vis* Tibet in a worse position than the British Government. As to clause (b), the whole aim of the negotiations is to prevent Chinese interference in the internal administration of Tibet. As to clause (c), the provision proposed would obviously exclude a Chinese representative at Lhasa.

As to (d), recognition of Chinese suzerainty implies that Tibet has no power to enter into treaty relations with foreign States, and it is difficult to see how China could make treaties about Tibet with another foreign Power without infringing the spirit if not the letter of the Tripartite Agreement—once it is concluded.

L. W. REYNOLDS,—9-8-13.

There is no need for action at present. The suggestion that we should ask for more than we want is one that holds good in all cases of international negotiations.

A. H. McMAHON,—11-8-13.

No. 166.

166

LETTER FROM HIS MAJESTY'S MINISTER, PEKING, DATED THE 31ST MAY (RECEIVED 8TH JULY) 1913.

Forwarding copy of a despatch which he has addressed to His Majesty's Secretary of State for Foreign Affairs reporting on an interview with the Minister for Foreign Affairs in which the Chinese Government were urged to accept the proposal to negotiate a tripartite agreement in India with regard to Tibet.

The substance of this was communicated to us at the time by telegram and nothing beyond routine action is required. In connection with the implication that Tibet had no treaty-making status, it may be mentioned that, apart from the Lhasa Convention of 1904, Tibet has concluded treaties direct with Nepal, Bhutan and Kashmir. If the Chinese Commissioner refers to the matter in the forthcoming negotiations, we will have our answer ready.

(His Excellency has seen the present despatch. On return of this file Simla Drawing Office will be asked to reproduce the map and supply us with copies which will be distributed.)
This should be done urgently.
A. H. McMAHON.

T. W.,—10-7-13.

L. W. REYNOLDS,—10-7-13.

A. H. McMAHON,—11-7-13.

Transference of Treaty rights

India gained its independence from British colonial rule in 1947. The question over the territory that was discussed during the Simla Agreement came to the fore. The Government of India communicated officially to the Tibetan Foreign Office as follows:

The Government of India would be glad to have an assurance that it is the intention of the Tibetan Government to continue relations on the existing basis until new agreements are reached on matters that either party may wish to take up. This is the procedure adopted by all other countries with which India has inherited treaty relations with His Majesty's Government.

British Government Abdication of its Role and Responsibility

Until 1995, the British Government's position on Tibet has remained ambiguous and is reflected in policy statement in October 1995:

Successive British governments have consistently regarded Tibet as autonomous, although we recognise the special position of the Chinese there. This remains our view. We have stressed to the Chinese authorities the need for fuller autonomy in Tibet.

However, we do not regard independence for Tibet as a realistic option, as Tibet has never been internationally recognised as an independent State, and no member of the UN regards Tibet as independent." ("Government Policy on Tibet", a statement from the Foreign and Commonwealth Office, October 1995.)

This stands in contrast to the earlier letter in this piece from the archival materials on Tibet.

Miliband's Statement in 2008

In 2008, the former Foreign Secretary David Miliband issued a ministerial statement stating that the Britian regarded "Tibet as part of People's Republic of China." And he emphasized that Britian's earlier position that China had "suzerain" rights over Tibet was an "anachronism" and "outdated".

Implications of Miliband's Statement

Writing for the Byline Times in 2008, Chris Law who is currently an MP in the British Parliament, and who had also served as the President of the Tibet Justice Center wrote about the implication of this statement:

This position was developed in the early 20th Century, when Tibet was a strategic buffer state between India and China. Tibet was in fact independent until 1951. Britain and Tibet concluded treaties including the 1914 Simla Convention, one with repercussions today: it ceded to India what is now Arunachal Pradesh, which China still covets as "South Tibet".

He then writes:

For China, Britain's 2008 ministerial statement was an unalloyed victory. Its effect was to single-handedly vitiate a primary argument for Tibet's autonomy today: its distinct legal status. The top strategic priority for Beijing's Tibet policy has long been to address the legitimacy deficit of its territorial claim there; now Britain – the only major power with treaty relations with Tibet – had endorsed that claim. Even better for China, it had conceded nothing in return.

According to the analyst Robert Barnett, writing at the time for the New York Times in 24 Novem-

The New York Times

Opinion

OP-ED CONTRIBUTOR

Did Britain Just Sell Tibet?

By Robert Barnett
Nov. 24, 2008

 Give this article

THE financial crisis is going to do more than increase unemployment, bankruptcy and homelessness. It is also likely to reshape international alignments, sometimes in ways that we would not expect.

As Western powers struggle with the huge scale of the measures needed to revive their economies, they have turned increasingly to China. Last month, for example, Gordon Brown, the British prime minister, asked China to give money to the International Monetary Fund, in return for which Beijing would expect an increase in its voting share.

Now there is speculation that a trade-off for this arrangement involved a major shift in the British position on Tibet, whose leading representatives in exile this weekend called on their leader, the Dalai Lama, to stop sending envoys to Beijing, bringing the

Screenshot of a piece in the New York Times

These materials although have been considered by serious scholars and has produced two crucial volumes examining this period in Tibet's modern history. The author feels that further examination will yield more evidences to strengthen Tibet's case during this period.

Since this piece is written under an approaching deadline, the author feels that further research will be useful to examine shifting positions of various governments and international bodies on Tibet. It is also vital to have materials at disposal of the *Kashag* to issue a reasoned and well researched statements when we could see a discernable change in position.

China and its illegitimate authority over Tibet

Tenzin Lhadon, Research Fellow

A leaked video footage from Lhasa showed a distressed, sobbing woman as one could hear the laments through the tears of another who was shooting the video. The women were clearly distressed as they witnessed an obscenely large projection on the walls of the Potala Palace that read “Celebrate the CCP’s 100th Founding Anniversary” in Mandarin. The day marked the 100th anniversary of the establishment of the Chinese Communist Party (CCP). Incidents like these are an exhibition of extreme disrespect since the Potala Palace is a holy shrine revered by the Tibetans. However, they also represent Beijing’s policies of persecution of the land, culture, the tradition, and the identity of the Tibetans. The Communist Party went even further by making cultural assimilation the central tenet of its policy for managing minority populations.¹

China has perhaps the longest surviving authoritarian regime in the CCP. Its policies have heightened in both scope and tenacity towards maintaining a sense of stability in China. Andrew J. Nathan argues that China has transitioned from a totalitarian to a classic authoritarian regime that appears increasingly stable. Other scholars have discussed the increasing prominence of China and the policies of building the legitimacy of the CCP. However, this article focuses on how Tibetans have challenged that legitimacy through which China governs Tibet.

On the surface, China has already established its control over Tibet by retaining complete jurisdiction over the region. China not only governs Tibet, but it has also made numerous false claims in the international community of its legal rights over Tibet. Today, the international community is increasingly waning towards China’s false claims over Tibet. However, the Government is forced to reckon with frequent protests against its presence in Tibet. These challenges against its legitimacy are met with increasing regressive policies. Although the Communist Party of China has waged a powerful propaganda to claim as a legal governing entity over Tibet, political authority to govern is drawn from the consent of the governed. A regime that survives on excessive use of coercion is fundamentally unstable since it lacks societal support which can undermine the power and authority of any State.²

However, China continues its rise as a global player. In particular, its ambition stems from the obsessive determination to bring “stability” and “unity” in regions like Tibet. China’s dominance and assertion as an international force draw strength from its booming economy, which is on track to become the largest in the world. Scholars presume that China seeks not only to become a great power but to be able to shape the 21st century, just like how the US shaped the 20th.³ Nonetheless,

¹ Keith Zhai, China’s Communist Party Formally Embraces Assimilationist Approach to Ethnic Minorities, The Wall Street Journal, Oct 8, 2021, accessed on November 28, 2021 at 3:40 pm URL: <https://www.wsj.com/articles/chinas-communist-party-formally-embraces-assimilationist-approach-to-ethnic-minorities-11633702544>

² Zhu, Yuchao, “Performance Legitimacy and China’s Political Adaptation Strategy,” *Journal of Chinese Political Science* 16 (2011): 123-140, page no 124

³ Doshi, Rush (2021), The long game: China’s grand strategy to displace American order, Brookings, access on 11/19/2021 at 10:52 am, URL: <https://www.brookings.edu/essay/the-long-game-chinas-grand-strategy-to-displace-american-order/>

the CCP has been questioned over its internal and external policies, in particular with regard to the human rights situation within its borders. The answers to these questions will be paramount in deciding whether the rest of the world accepts China as a responsible global power. The reality is that the repression in Tibet under Xi Jinping's rule has increased. There has been an intensified effort to coopt and assimilate Tibetans into Chinese society while pushing for the dominance of Mandarin Chinese over Tibetan in everyday public life.

Legitimacy Crisis in Tibet

The legitimacy of the Chinese Government has been repeatedly called into question by Tibetans in Tibet. The 1959 National Uprising in Lhasa, the mass protests between 1987–1989, the 2008 uprisings across Tibet and a series of self-immolations calling for, among other things, the return of His Holiness the Dalai Lama to Tibet; all of them representative of Tibetans' resentment against China's presence in their land. The crisis of legitimacy is further evident from the deployment of both the largest number of the PLA forces, and the single largest unit of China's paramilitary forces, the People's Armed Police (PAP) in Tibet. The PAP's mobile detachments are posted across the various provinces of China, with the maximum deployment of forces in Tibet and East Turkestan. There are six mobile detachments in Tibet.¹ In a move to upgrade the PAP's paramountcy in Tibet, President Xi Jinping elevated the status of the political commissar of the Tibet Armed Police Corps of the TAR to that of a military body, thus recognizing its role in maintaining stability in the region.² Such an offensive and ostentatious show of armed forces in Tibet, which the Chinese government claims to have 'peacefully liberated', speaks to the fallacy of its claims to legitimacy.

On the political front, the story continues a familiar trajectory. The Chinese Government has leaned heavily into political imprisonment as a favoured tool to control the Tibetan population, as almost 50% of political prisoners in China are Tibetans. This statistic, drawn from various databases, reveals that out of the 9116 cases of documented political imprisonment in China from 1981 to 2018, 4,012 were Tibetans.³ The Tibetan population stands only at 6.2 million⁴ compared to China's population of 1.4 billion. Less than 0.5% of the total population makes up almost 50% of the total number of political prisoners across China, which speaks volumes about its legitimacy crisis.

To maintain its tight grip over Tibet, the Chinese Government has invested heavily in surveillance technology and infrastructure. China's annual spending on domestic security has more than tripled since 2007, reaching 1.24 trillion yuan (\$193 billion) in 2017.⁵ On a per capita basis, Adrian Zenz estimated that China spent 3,137 yuan on security last year in Tibet and 2,417 yuan in Xinjiang

1 Joel Wuthnow, *China's Other Army: The People's Armed Police in an Era of Reform*, (Washington: National Defense University Press, 2019)

2 "China upgrades status of Tibet's police force to military body," The Economic Times, October 8, 2014. <https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/china-upgrades-status-of-tibets-police-force-to-military-body/articleshow/44709899.cms> (accessed July 13, 2021).

3 Congressional-Executive Commission on China Political Prisoner Database, China: List of Political Prisoners Detained or Imprisoned as of October 10, 2019 (1,598 cases), 2019, <https://www.cecc.gov/sites/chinacommission.house.gov/files/documents/CECC%20Pris%20List%2020191010.pdf> (accessed June 26, 2021).

4 Zhang, Lin and Weibo Liang, "Genetic portrait of 27 Y-STR loci in the Tibetan ethnic population of the Qinghai province of China," *Forensic Science International: Genetics*, (2018), file:///C:/Users/h6/Desktop/genetic-portrait-of-27-ystr-loci-in-the-tibetan-ethnic-population-2018.pdf

5 Zenz, Adrian. "China's Domestic Security Spending: An Analysis of Available Data." China Brief, The Jamestown Foundation. 2018 <https://jamestown.org/program/chinas-domestic-security-spending-analysis-available-data/>

compared with the national average of 763 yuan. The mammoth economical cost at which China maintains stability in Tibet indicates an inherent need for the Government to consolidate its rule over the region. This need arises against the uncertainties and insecurity over the legitimacy of its position, that lies deeply embedded within their control over Tibet.

For an authoritarian regime like China, one of the fundamental issues is managing popular discontent that leads to mass uprisings. The Chinese Government parrots the claims that these protests have been instigated by the western forces and His Holiness the Dalai Lama. It is not only preposterous to assert that His Holiness the Dalai Lama and Tibetans in exile have encouraged these self-immolations, but it is misleading and fraudulent to make such allegations without verifiable evidence even after the exile government have refuted these allegations.¹ The CTA has consistently discouraged self-immolations and any forms of drastic action. Nonetheless, self-immolations are an act of defiance against the ruling Chinese Government by calling for the return of His Holiness the Dalai Lama and freedom for the Tibetan people. In order to deflect focus off the actual causes for these incidents, the regime has engaged in diverting the blame to external factors (Western anti-China forces and the Dalai Lama group). As observed by scholars Erica Downs and Phillip Saunders, «illegitimate regimes may seek to bolster their grip on power by blaming foreigners for their own failures, increasing international tensions».²

¹ Press Trust of India, “Tibetan Govt-in-exile denies publishing self-immolation guide,” Business Standard, March 7, 2013, https://www.business-standard.com/article/pti-stories/tibetan-govt-in-exile-denies-publishing-self-immolation-guide-113030700593_1.html (accessed June 29, 2021).

² Erica Strecker Downs and Phillip C. Saunders, “Legitimacy and the Limits of Nationalism,” *International Security* Vol. 23 (1999): 114-146, page no 114

The Geopolitical Implication of Sino-Russia Relation on Tibet

Tenzin Lhadon, Research Fellow

One of the first contact between Russia and Tibet can be traced back to the 17th century. Buddhism spread to southern part of Russia where Mongol tribes of Kalmyk and Buryats are settled. During the early 20th century, an important figure, a Russian Buryat monk Agvan Dorjiev played a crucial role in establishing first diplomatic relations between Lhasa and the Czarist Russia.

Agvan Dorjiev lived in Lhasa for a long time and later became a sort of an emissary to the 13th Dalai Lama and was a point of contact between Russia and the Tibetan government. In fact in 1901, the 13th Dalai Lama sent a mission to Russia and was received by the Czar and laid the groundwork for a draft treaty. In 1909, the Tibetan Buddhist temple which is called Kuntse Choeling Datsang, the first Tibetan Buddhist temple in Europe was built in capital of Czarist Russia. During these entire period of time, Agvan Dorjiev was at the forefront of establishing contacts between Gaden Phodrang and the Czar. The intensification of Russia-Tibet relation led to British anxiety and fear that Russian's increasing presence in Tibet. This resulted in the 'Great Game' at the time. In fact, the Younghusband expedition to Tibet was not because of the fear of China (at the time China was a weak country) more importantly as a response to the fear that Russian influence is increasing in Tibet.

The importance of bringing this particular period is to highlight that until Russia was under Czar Regime, the relation between Russia and Tibet enjoyed both on state level and at non-state. However, with the Communist regime taking over Russia in 1922, the Soviet Union as it was called, completely and abruptly cut off relations with Tibet.

In 1949, under Mao's communist party the PLA invaded Tibet. The issue of invasion of Tibet was brought up to the UN discussion in 1950 by El Salvador delegate Dr. Hector Castor who raised concern over Tibet in the UN over Chinese occupation of Tibet as "unprovoked aggression and the UN should set up a special committee to investigate the situation"¹.

Interestingly, both Taiwan (ROC) which was a UN member instead of China until it was ousted by the later, as well as the Great Britain kept silent over the Tibet issue when it was raised by El Salvador. More importantly, the Soviet delegate, Yakovmalik argues that Tibet was an integral part of China, and that any attempt to investigate the situation on Tibet would be a violation of UN charter". Similarly, during the same time, the Soviet media also praised the liberation of Tibet. The new communist regime, the Soviet Union was extremely supportive of China when PLA invaded Tibet and this is largely because the Soviets saw China's 'liberation of Tibet' as a defeat of international imperialism (US and Britain).

From here till the present Dalai Lama's escape into exile in India, Soviet Union consistently supported Chinese stand and supported every Chinese narrative over Tibet and on the Dalai Lama. Pravda at that time was the official newspaper of communist party of Soviet, in which it stated that March 10 uprising in Lhasa against Communist China in 1959 was "a revolt led by Tibetan reactionaries and that the revolt was motivated and influenced by foreign imperialist."

¹ Goldstein, Melvyn (1991), Tibet: After the Fall of Chamdo, *The Tibet Journal*, 16 (1): 58-95, page no 78

During the same time, Soviet Union and India was getting closer. On the other hand, India and China relations started to deteriorate. India gave asylum to the Dalai Lama and exiled Tibetans for which Soviet Union did not criticize India's policy. At the same time, Soviet did not blame India for the 1962 Sino-India war. After Sino-Soviet split, the relations between India and Russia became closer.

Particularly, in May 1969 a journal called Kommunist, a weekly official journal of communist party of Soviet Union published by Pravda had an article that mentioned that "before 1949 Tibet was largely populated by non-Han, but now in 1960s Tibet was being Sinicized". Similarly, in another article published in Pravda which was written with the title, "Mao oppressed small nationalities" has described that after 1949 the communist party under Mao went against Marxist Leninist principle by denying the rightful autonomy for its minority population. Soviet's criticism on China's minority policy continued throughout 1970s.

In 1971, India and Soviet signed the treaty of friendship which made Soviet's relationship with China even more difficult. However, amidst all these, US-China relations picked up. Hence, Soviet's position on Tibet, and its downgrading relation with China is a part of the Cold War politics while it is also important to note that during the entire time Soviet Union did not make any official statement over military aid or raising Tibet issue in the UN.

However, it is still interesting to note the changing geopolitical language and how issues such as Tibet were being used and renegotiated in cold political calculation.

For instance, the Great Soviet Encyclopedia was one of largest Russian language encyclopedia, and was published by the Russian government. In 1980s in the new edition of the encyclopedia, Tibet was not listed as part of China. Similarly during the same time, Soviet's media reports and article continue to state that ethnic minority in China continue to face violations. L. V. Shcherbankov, an official of the foreign relations department of the USSR council for religious affairs on Tibet put out a statement in 1980 stating that Soviet Union is ready to help any nation that is struggling for independence and justice. In March 1981, the Dalai Lama publicly appreciated the soviet assistance and the Tibetan Review, a monthly journal called the Soviet offer the only sympathetic government response Tibetans have received.

However, there was no official request for aid from the Tibetan exile to Soviet Union. This is due to two reasons. First, Tibetan government in exile was still in close contact with the US government. Secondly, in an effort to avoid jeopardizing any hope for negotiation with Communist China after Deng Xiaoping's open-door policy in 1980s. But it did not stop the Dalai Lama from visiting Soviet Union in 1982, who was invited by the Buddhist community in Soviet Union. Although the Dalai Lama's visit was officially religious, his visit was interpreted as a political move by the Chinese who were displeased with his visit.

In 1991 after the disintegration of Soviet Union, the relations between China and Russia became much stronger due to which Russia's support for Tibet suffered significantly. After the Cold War, Russia and exile Tibetan relationship was built purely on religious level. In fact, in 1992, the Dalai Lama was invited to Russia as part of the invitation from the Buddhist Republics for the revival of Buddhism in Russia. It is interesting to note that Russia is the only European country that has Buddhism as a state religion. An indicative of the importance of Buddhism in Russia could be seen from Tibetan government in exile opening its official office on March 10, 1993, in Moscow which is

called the Tibet Culture and Information Centre. Following which 25 monks from India was sent to Russia, while 60 students from Buddhist Republics facilitated by the exile Tibetan Administration to study in the Tibetan monasteries in India. In 1990s there is the first Tibet support group, known as the Friends of Tibet Society established in Moscow and in the three Buddhist Republics. Similarly, in May 1994, the Dalai Lama was invited to the Russian parliament to talk about human rights and religious affairs and freedom. Subsequently, the Tibet issue was raised three times in the Russian parliament in 1995. However, in the early 2000 onwards, Russia and China grew closer, and consequently Russia's support for Tibet reduced significantly. For instance, in 2008 Beijing Olympics, the leader of Russia, Putin supported China when the entire world was criticizing China over its policies in Tibet. Today China and Russia have grown even closer as they are trying to balance US and its allies.

The question now is, where does Tibet feature in Russia today. The exile Tibetan influence in Russia primarily remains via religion, Buddhism. Today there are over 100 Buddhist centers in Russia where all four major schools of Tibetan Buddhism and its centers are established. Likewise, there are still active exchange of Buddhist scholars, students and researchers with many Russians visiting exile centers attending the Dalai Lama's teaching. Several of the Dalai Lama's books and teachings are translated in Russian, indicating that the Dalai Lama occupied an important spiritual and religious position in Russia. Similarly, Tibetan medicine has gained quite a popularity in Russia with many Tibetan medical clinics opened are functioning in Moscow and St Petersburg are largely run by Tibetan doctors from exile.

Although, the present day Russia extends a full support for China over Tibet issue, but the geopolitics are also played through keeping a non-state relations as well when seen through the context of religion, medicine and culture. Today China is Russia's largest trading partner, and China is probably the only powerful ally it has. However, we can never say that this is the final stage of relationship and it is yet to say anything for sure since the geopolitical landscape always change and so does its political direction.

What China didn't tell about the national park system on the Tibetan Plateau?

The forced relocation of Tibetan nomads from their land

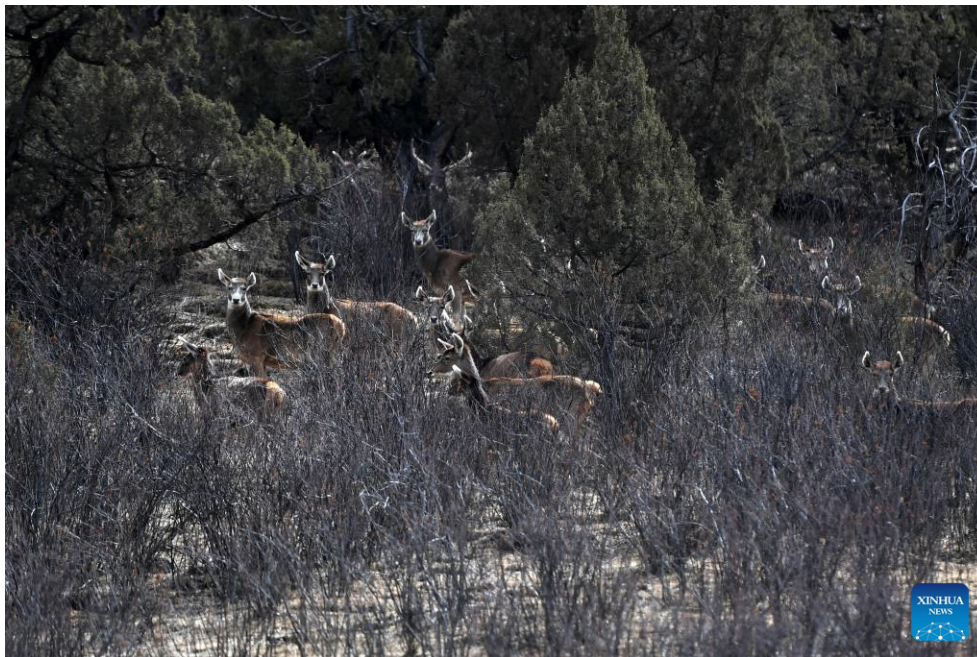
Dechen Palmo, Research Fellow

At the UN Biodiversity Conference in Kunming last year, President Xi Jinping proudly announced the establishment of his country's first five national parks. What he did not acknowledge in his speech were the human rights violations that underpinned the establishment of at least one of these national parks, the Sanjiangyuan (or Three-River-Source) National Park on the northeastern edge of the Tibetan Plateau.

Sanjiangyuan National Park (Tib. Gtsang gsum 'byung yul rgyal khab spyi gling), the largest of the five national parks President Xi declared, was established on Tibetan land. It covers the sources of three of Asia's major rivers: the Dri Chu (Ch: Yangzi), Machu (Ch: Yellow River), and Zachu (Ch: Mekong) and is around 190,700 sq. km or about 14 times the size of the USA's Yellowstone National Park. It required the reversal of Tibetan nomads' grazing rights and their effective eviction from their homelands. This decision will have long-term social, economic, and environmental impacts.

The PRC government's processes for establishing this park follow the conservation model Lara Domínguez and Colin Luoma call "colonial conservation." This form of conservation preserves biodiversity by removing a region's Indigenous people and allowing the site to "function in isolation from human disturbance." Not only is this form of conservation a human rights violation and should be seen as a land grab, but as many conservationists have pointed out, it does not work. So why has the PRC government pursued this policy?

The declaration of the Sanjiangyuan National Park in 2021 follows a long period in which China's

central government has acquired land in this region ostensibly for ecological preservation. They first declared the area the Sanjiangyuan National Nature Reserve (SNNR) in 2000. Then, in December 2015, the Central Leading

White-lipped deer are one of the increasing number of wild animals in Sanjiangyuan. People's Daily Online, 25 March 2022.

A grassland use certificate, with text in Chinese and Tibetan. Photo credit: Free Tibet

the rights for long-term use, local authorities used ecological preservation as an excuse to revoke their permits and confiscate their grasslands.

A local source who spoke with *Tibet Watch* told the organization that,

“Previously, the Chinese authorities have given Grassland Use Certificates to Tibetan nomads, declaring grazing rights for 50 years while guaranteeing nonintervention from the government. (But) beginning this year (2020), they have withdrawn these grazing rights and have started collecting previously given grazing rights certificates from nomads.”

The Chinese government claims to have provided the displaced herdsman with work as park rangers in lieu of their confiscated Grassland Use Certificates and the livelihoods that their livestock management allowed. According to Zhao Yingmin, Vice-Minister of Ecology and Environment, “Over 17,000 herdsmen have been offered jobs as rangers at Sanjiangyuan, resulting in an average annual increase in income of 21,600 yuan (\$3,343).”

At face value, this sounds like a wonderful opportunity for the herders to make a stable income. However, the average salary in Qinghai is 90,929 yuan (\$13,294), and people who earn under 2000 yuan a month are included within the “low-income category.” The “ranger” jobs are unskilled and low-paying. The government has not offered them any ecological training, nor does it listen to their traditional knowledge about grassland management.

This approach does not have to be part of the establishment of a National Park system in China. Instead, it is part of the Chinese government’s calculated cultural genocide and land grabs against the Tibetans. The expulsion of nomads from these grasslands has been used along with other programs like the ecological resettlement program, comfortable housing program, poverty elevation program, rangeland privatization, and labor training and transfer programs to dispossess and more-easily monitor the Tibetans. The establishment of the National Park in this region enables the government to force the Tibetans to settle in state-made, high-density, concreted, surveilled villages where their movement and activities can be watched.

Despite its potential for biodiversity conservation, China’s new National Park System has led to the erasure of Tibetan people’s culture and tradition. At least 90% of the new National Park System is found in the Tibetan areas of Qinghai, Sichuan, and Gansu provinces within the Sanjiangyuan National Park and the adjacent Giant Panda National Park. Establishing these parks promotes the Chinese Government’s eco-credentials and the benefits of its “ecological civilization” policies. It enables tourists to marvel at the national park’s beauty and find joy in Tibet’s “pristine” nature. But we must continue questioning who and what purpose this constructed landscape is meant to serve and whom it dispossess.

China plans to create a unified park system like the United States National Park Service. These parks inspire millions of visitors each year. But the most famous of these parks, iconic parks such as Yosemite, Yellowstone, and Glacier National Parks, were also established through indigenous dispossession from the 1870s to the 1930s. There are now movements to re-establish indigenous rights in these parks. China does not have to follow the United States’ example, but in both cases, the logic of colonization seems to trump both ecological and human rights considerations.

China's Renewed Crackdown on Tibetan Buddhism

Tsering Dolma, Research Fellow

Buddhism is an ancient Indian religion that disappeared from India and eventually spread in Tibet and Tibetans proved to be one of the best students. The disappearance of Buddhism from India was caused by several reasons which were precisely written by Professor K.T.S Saroa in his paper titled “The Decline of Buddhism in India: A Fresh Perspective”.

Therefore, Tibetan Buddhism is an important inheritor of this ancient Indian knowledge. All the lineages of Tibetan Buddhism can be traced to Buddha Shakyamuni in an unbroken lineage of enlightened masters up to the present. The Tibetan Buddhist monasteries have continued to provide similar systems of education. The existence of the Tibetan scholastic tradition is one of remarkable continuity.

But currently, Buddhism seems in the waning situation because over the years, increasing repression in Tibet by the Chinese state has implemented various measures to bring Tibetan monasteries and monastics education under strict control of the state. The most worrying aspect of the Chinese policy at present is the renewed attack on Tibetan Buddhism, which represents the essential core of Tibetan national identity and culture, by increased pressure through imposing many legal measures to expand and expand government control over Buddhist monasteries, nunneries, monks, nuns, and reincarnated lamas.

In March 2022, the new “Measures on the Administration of Internet Religious Information Service” was enforced. Under the article 17, it mentions that organizations cannot carry out religious activities online, must not broadcast religious rites such as obeisance to Buddha, and also not allowed to burn incense and ordinations through live or recording.

Article 13, states: that Internet Religious Information Service permits’ are valid for 3 years. Those who seek to continue to engage in Internet Religious Information Services after the validity period is completed shall submit a new application to the organ that issued their permit 30 days before the completion of the validity period.

Similarly, the ITC report published on January 20, 22; states that the CCP stressed controlling the influence of the Tibetan tradition of Buddhism among the Chinese Buddhist practitioners from China, using the above measure, Chinese Buddhist practitioners were removed from Larung Gar Academy. Larung Gar is the most influential center for the study of Tibetan Buddhism in the world and is considered one of the successful in imparting teachings accessible online.

Currently, Tibet’s monks and nuns live in a suffocating atmosphere of stricter surveillance and are always under constant control measures that are bound to limit their physical activities.

Source from RFA, states that “Though there was already a surveillance police unit put up by authorities outside the premises of the Palyul Tharthang Gonchen Monastery in Golog, they have added another one inside the premises of the monastery near its community hall,” and “Chinese authorities

have also installed a specific app on their mobile phones to identify and track their conversations, so it's not safe for the monks to communicate freely as Tibetans are under surveillance by the Chinese government, but the recent surveillance of Tibetans has intensified, and new surveillance tactics are being introduced which require Tibetans to install an app on their phone devices,”

Accords to China.org.cn, On 22 June 2022, an online seminar was held in Beijing, Laxianjia, and the deputy director of the Religious Institute of China Tibetology Research Center, illustrated that Tibetan Buddhism and related cultures have been preserved and carried on soundly. Tibetans' freedom of religious belief is fully guaranteed. But the collected report of the Freedom House states that in recent years, the Chinese government has accelerated policies that decrease the proportion of Tibetans in the so-called Tibet Autonomous Region and undermine their cultural and religious identity—part of a renewed, nationwide campaign to “Sinicize” religious and ethnic minority populations.

Under the Vocational training that began at the beginning of 2020, the programs separate individuals from their communities, and pressure them to abandon their religious beliefs and “backward thinking.” Local officials are said to be given specific quotas for the number of Tibetans they are required to enroll in such programs. Trainees are forced into wage labor, making them dependent on the state and allied private employers for their jobs and income. All those who receive state benefits, as well as state employees, are required to denounce the Dalai Lama, abandon their religious beliefs, and profess political loyalty to the CCP. Source says More than 500,000 Tibetans have been sent to military-led “vocational training”

The government's efforts to “Sinicize” Tibetan Buddhism have accelerated in recent years, with officials requiring Tibetan Buddhist clergy and lay believers to pledge their loyalty to the CCP and socialism above their religious beliefs, to denounce the Dalai Lama, and to attend increasingly long political education sessions.

The Central Executive Commission on China's (CECC) Annual Report 2021 states that “in July 2020, Chinese officials sentenced two Tibetan songwriters to prison in connection with their writing and sharing online of songs praising the Dalai Lama. Similarly, in July 2020, public security officials in Maqin (Machen) county, Guoluo (Golog) TAP, Qinghai, detained Lhundrub Dorje for sharing recordings of the Dalai Lama's teachings.

To strengthen the legitimacy, on June 17, 2022, according to Xinhua, the Panchen Rinpoche appointed by the Chinese government visited the academy in Nyethang Township in Lhasa, where he gave lectures and performed rituals. The Chinese government has emphasized its intention to select the next successor of Dalai Lama, and therefore has promoted the Panchen Lama adversely, cause as a religious figure, plays an important role in recognizing the reincarnation of the Dalai Lama.

In Tibet, the value and importance of monastic education are being undermined and made limitation in the monk and nun admission by the Chinese authority which creates forcible retirement of monks, above that monks and nuns are being executed and punished by putting up the false charge sheet. Such circumstances bring threats to the rich Buddhist tradition. Trying harder to make extinct Buddhism from Tibet by imposing different regulations.

The Tibetan Plateau needs an action

Dhondup Wangmo, Research Fellow

Taking Tibetan Plateau into consideration, much scientific research has foreseen that, the temperature on the plateau is rising and that one-third of its glaciers will melt by the end of the century even after the Paris agreement limits the global average temperature to 1.5 degrees Celsius above pre-industrial levels. Keeping to that, the temperature and precipitation on the Tibetan Plateau have played a vital role in stabilizing the atmospheric, cryospheric, hydrological, geological, and environmental processes of Tibet and beyond. Article from the Dhyani and the Zhou in 2018 had also identified that the Tibetan Plateau is also recognized as an ecological buffer that bears great impacts on the Earth's biodiversity, climate, and the water cycle.

A recent report on a scientific assessment of the third pole environment by the UNEP stressed climate change, its impacts, and environmental changes in the Third Pole. Initially, rapid glacier melting can cause a glacier collapses, Glacier Lake Outburst Floods (GLOFs), landslides, floods, and many more but the disaster was already seen on the Tibetan Plateau and the rate of it is even getting higher. It was written in the report that, newly glacier-related disasters were occurring on the Tibetan Plateau. In 2016 two massive glaciers collapsed in the Aru range, Ngari on 17 July and 21 September. Not only that, a similar disaster happened on 17 and 29 October 2018 causing the ice and moraine flow and blocking the Yarlung Tsangpo at Sedongpu valley in the southeastern part of the Tibetan plateau.

Glacier melting alone is not only the serious impact caused due to the warming plateau, but the decrease in the snow cover on the Tibetan Plateau also had a strong impact on atmospheric circulation and the Asian monsoon. There is no such evidence of GLOFs that are commonly and frequently occurring on the Tibetan plateau, however, the blooming of new glaciers lakes has seen and GLOFs will likely to occur due to rapid glaciers retreat.

Along with the temperature, precipitation variation is significantly affecting atmospheric circulation. The temperature at the rate of 0.3 degrees Celsius had increased per decade, the minimum temperature variation of 0.41 degrees is much greater than the maximum temperature of 0.18 degrees per decade with the warmer days increasing and the colder days decreasing. An increase of 0.76 percent per decade during 1960-2018 was recorded at the Third Pole.

Extreme precipitation on the Tibetan Plateau fluctuated the rain and snowfall pattern. Therefore, the size of glaciers also depends on precipitation, which regulated the water support to 240 million people living in the Himalayas and their surrounding mountains. According to UNDP, a policy brief on confronting climate change to save the third pole, more than 100 million farmers in India and Pakistan depend upon irrigation water coming directly from the Indus and Ganges rivers rather than their tributaries.

Meeting an ambitious target of the Paris agreement of keeping the global average temperature at 1.5 degrees Celsius will not protect the climate crises on the Third Pole. Even at that temperature, the warming will be 1.8 to 2.2 degrees Celsius and still cause glacier loss by the end of the century,

which means the adopted target alone is not sufficient to combat against the climate change on the Third Pole. Hence, The third pole is in more need of complete action.

Many factors contribute to global warming and the melting of glaciers on the Third Pole. But in China in a particular, the emission of carbon mainly comes from fossil fuels. According to the International Energy Agency IEA, China alone is responsible for one-third of global CO2 emissions. To combat that, China had shifted its energy sources and usage from fossil to renewables to achieve carbon neutrality.

International Energy Agency had forecast that the demand for lithium, a critical mineral will be greater in the coming years. For instance, IEA had foreseen that the global demand for rare earth to increase three to seven-fold by 2040 while lithium demand could increase 42-fold. Not only does China play a major role in the mining sector, but investment in both upstream and downstream segments of the supply chain is also upheld by the Chinese companies. Chinese Electric Vehicles (EV) market companies; CATL and Tianqi – are currently the biggest buyers and investors of lithium mines around the globe and refine two-thirds of the world's lithium.

Apart from China's import dependency on raw materials from the overseas, Ji Siqi in his article posted on China's macro economy had written,

Most of China's lithium resources are concentrated in salt lakes of the Qinghai-Tibet Plateau, where poor mining conditions – such as insufficient transport and electricity infrastructure – and proximity to ecologically sensitive areas, serve as detriments to industrial development.

At present, China is not dominant over a single critical mineral and rare earth element, its dominance is extended beyond that. Out of 190,000 tonnes of rare earth magnets that are produced annually, 175,000 are made in China. At the same time, China is nearly to achieve monopoly in graphite, vanadium, and cobalt processing as well. In that case, instead of carbon neutrality challenges to be main focused, the strategic minerals are using more for politicizing. The policy of green energy had alternately been used for the actual politics or to strategize to control and monopolize the global supply chain.

Though there is no clear and transparent finding on the route to the global supply chain of lithium and EV but few incidents have been clearly indicating the loophole in between. The supply of global critical minerals is dominated by China, which has not alone raised the environmental concern, it is insensitively promoting the forced labor, which are reported to be in violation of human rights.

Recent India Forbes news had discovered the forced labor found in China's lithium battery supply chain. The provided news says:

Trade experts have estimated that thousands of global companies may actually have some link to Xinjiang in their supply chains.

"If you were to look at any electric vehicle battery, there would be some involvement from China," said Daisy Jennings-Gray, a senior analyst at Benchmark Mineral Intelligence.

Before being assigned to work, predominantly Muslim minorities were given lectures on "eradicating religious extremism" and becoming obedient, law-abiding workers who "embraced their Chinese nationhood," Xinjiang Nonferrous said.

Other Chinese metal and mining companies also appear to be linked with labor transfers at a smaller scale, including Zijin Mining Group Co. Ltd., which has acquired cobalt and lithium assets around the globe, and Xinjiang TBEA Group Co. Ltd., which makes aluminum for lithium battery cathodes, according to media reports and academic research. Other entities that were previously sanctioned by the United States over human rights abuses are also involved in the supply chain for graphite, a key battery material that is only refined in China, according to Horizon Advisory, a research firm.

Some of the product that was processed in East Turkestan were exported to the United States, Germany, the United Kingdom, Japan, South Korea, and India. Especially, Chinese battery makers were supplying these metals products to the automakers, and energy companies in America. Even if it is for the green energy transition or the national economic security, and climate change solution, it should not take away the rights of humans. Human rights are above all this and cannot be compromised under such policy.

Above picture of relocation looks beautiful and one can imagine how the Chinese government had uplifted the relocated people from their poverty as they claimed. But, inner repression and undesri-

rable emotions of relocated people especially, Tibetans were commonly hidden.

A very recent shocking relocation of almost 6,306 households out of more than 26,300 residents in the so-called Tibet Autonomous Region are relocating to Sinpori in Lokha by eleventh August 2022 as China daily reported. This relocation programme also includes the residents of 15 villages in 12 townships in the Tsonyi county in Amdo and Nyima county in Nagchu, who are mostly Tibetan herders and nomads. As usual, removal of Tibetans from the their ancestral land was always presented to the world as ecological migrants, the strategy that has been used till date.

Hence, climate change on the Tibetan plateau is becoming more serious, the impact and consequences will be even more dangerous. Therefore the plateau is much needed to be protected and action towards it, is instantly required.

Increasing Crackdowns on the Tibetan Language Rights Defenders and Intellectuals in Tibet

Karma Tenzin, Research Fellow

After the great uprising of 2008 in Tibet, China has jailed scores of Tibetan writers, artists, singers, and educators for asserting Tibetan national identity and language rights.

One of the important factors for the arrest of scores of Tibetan scholars and language rights activists are because they act as an inspiration and served as a role model for the younger generations in Tibet. Through their promotion of Tibetan culture and language, they keep the Tibetan identity alive despite the repressive policies of the Chinese government. Similarly, in the past few years, there has been surge in the arrest and further criminalization of activities related to Tibetan culture and language. Tibetan cultural expression, which the authorities associate with separatism, is subject to especially harsh restrictions; scores of Tibetan writers, intellectuals, and musicians have been incarcerated in recent years. At least 121 Tibetans, many of them members of the Association for the Preservation of the Tibetan Language, were detained in an August 2021 sweep in Kardze Prefecture, Sichuan Province, for supporting Tibetan language rights and possessing pictures of the Dalai Lama. From 2021 to 2022 these are known Tibetan intellectuals and writers Rongwo Gedun Lhundup, Thupten Lodoe, Rongwo Gangkar.

Tsewang Norbu, a popular Tibetan pop star who has sung several Tibetan songs, has inspired thousands of Tibetan people inside Tibet. For instance, after his self-immolations in front of the Potala Palace in Lhasa, most of his earlier music videos on Weibo have been viewed extensively. Tsering Kyi who is a writer and a poet residing in Washington D.C., has followed online activities related to Tsewang Norbu. She said “I checked every 2 hours for a few days. China deleted hundreds of posts about #TsewangNorbu, the popular #Tibetan music star who reportedly self-immolated to protest against #China and sadly passed away. Hundreds #netizens were looking for him as he has 598.7k followers”.

The president Xi Jinping called on the party leaders in Tibetan areas to prioritize the work of “forging the sense of community for the Chinese nation”. In the Central Ethnic Work Conference in August, this means focusing more on Putonghua (Mandarin Chinese based on Beijing dialect).

Authorities in Tibetan areas continued to expand the role of Mandarin and shrink the space for Tibetan or other languages in educational settings, in line with developments in other ethnic autonomous areas of China. In many Tibetan areas, education is offered almost entirely using Mandarin as the language of instruction, while in some areas authorities prohibit private instruction in Tibetan. Observers criticized the continuing erosion of Tibetan-language instruction as part of policies meant to coercively assimilate Tibetans into the Han majority.

Analysis

Despite such tremendous pressure from local and state governments, the Tibetan people have resisted. The large-scale protests in 2008 during the Beijing Olympics remain a vivid testimony of their resistance, while the 2010 student protests in Tibet reveal the dissatisfaction of Tibetans across

These incidents show that the policies implemented in Tibet are not being accepted by the younger or elder generations who have lived through the discriminating education policies of the CPC. It is high time to revise the education policies to cater to the legitimate needs of the Tibetans, a policy that benefits them, their future, and their cultural heritage.

The Internet: Chinese Censorship and Tibetan Online Activism

Tenzin Dalha, Research Fellow

Within the 63 years of the Chinese illegal occupation of Tibet, China has blocked significant amounts of content related to the issues of Tibet including both materials concerning the dispute over Tibet and sites about the Dalai Lama in print and electronic media. They make a systematic, comprehensive, and continuous effort to limit the ability of its citizens to access and know the facts. Chinese leadership in the past and present perceive electronic and print media to be the mouthpiece of the party to be used aggressively for propaganda. The rigorous regulation of the internet and print media has given it the power to shape and guide public discourse while continually reinforcing its own legitimacy.

As of April 2022, there were five billion internet users worldwide, which is equivalent to 63 percent of the global population. The simple fact that almost five-seventh of humanity is connected through a single portal to publish and access information. China achieved fully-functional connectivity to the internet in 1994. By January 2022, over one billion people had access to the internet in China, resulting in the overwhelming majority of them via their smartphones. The following year Xi took office, and he lost no time in showing the world how one goes about taming the internet through a great firewall. The authorities, equipped with the law and technological surveillance, have tried to tighten control over what citizens can see and say online. China guards its internet sovereignty through the largest and most rigorous IP blocking and content filtering system in the world. More importantly, the research suggests that China's censors are dynamic, often deleting messages as they appear in real-time. Messages originating from restive Tibetan areas, for example, face much higher levels of censorship than those from the rest of China, with up to 53 percent of all messages being deleted.

Freedom of expression has always been limited in China. Although social media platforms are allowing a limited space to share information that has never previously been a phenomenon in China, stringent internet censorship laws and heavy-handed tactics against state opposition are blunting the progress and jeopardizing the safety of netizens. Adding to this is China's state media which lacks plurality and regularly fails to report on public incidents fearing damage to the government's image.

Subsequently, the digital media has provided pockets of spaces beyond state control for the voicing of the people's concerns and criticism. Although China's control over the internet and its surveillance network is formidable, the outbreak of the COVID-19 saw an emergence of content, narratives and expressions of online criticism against the government at a level never seen before. From media posts about the government's mismanagement of the pandemic to the lack of spaces for freedom of expression along with the state-led suppression of the same, netizens of China have come forward to vent their desires and frustrations.

Ideology suppression in the era of President Xi Jinping

The advent of modern technology particularly under President Xi Jinping tightened his power grip

on technology and surveillance many new notorious strategies to suppress the freedom of expression have been implemented. These include the introduction of new cybersecurity law, the launch of the Cyberspace Administration of China (CAC) and the initiation of a social credit system – a score-based system relying on the adoption of desired behaviour based on social merit. This system both punishes and rewards key behaviours through a range of initiatives such as public shaming, travel bans, limited or extended business opportunities, and favourable or devalued credit ratings. The ultimate goal is to hammer into citizens the idea that “keeping trust is glorious and breaking trust is disgraceful” The state has been able to make use of a nationwide public security network to keep tabs on political dissidents, shut down the dissident press, and disrupt dissident organizations before they have been able to make any lasting impression on the population.

The point system citizens will incentivise lawfulness, integrity, and trustworthiness with real-time impacts on what citizens can and can’t do. Perks like good behaviour could lead to privileges of faster internet services travel ticket booking convenience in flights and trains, and even concessions on advance deposits for renting cars and booking hotels. Having a low social credit score could mean restrictions on travelling, refusal of passport, difficulty in getting employment and being publicly shamed among others.

At the later end of this year when I interviewed a recent arrival from Tibet and came to know that, the Social Credit System is now practising in the Tibet Autonomous Region and gradually it will cover other part of Tibet.

Tibet Covered with extensive broadband overseeing a fierce crackdown

On January 24, 2019, China Daily is English-language daily newspaper owned by the Publicity Department of the Chinese Communist Party mentioned that *“About 99 percent of administrative villages in Southwest China’s Tibet autonomous region have broadband internet access, Tibet Regional Telecommunications Bureau told China News Service on Wednesday. Currently, broadband has reached 782,000 families in Tibet, with every 100 households owning 80.91 fixed-line broadband internet connections. Mobile broadband, encompassing 3G and 4G networks, has reached 2.755 million families, accounting for 83.35 percent of the total.”*

Xi is credited for overseeing a fierce crackdown aimed at limiting dissent, tightening control over the press and social media, prosecuting activist lawyers, banning foreign textbooks, and blocking Gmail and VPNs. On August 19, 2012, China’s President Xi gave a speech at the party’s conference on propaganda pledging that the party would never cede control over ideology. This was followed by China’s Supreme Court and prosecutor’s office issuing an unusual joint legal opinion that essentially affirmed that online rumourmongering is a serious crime that local authorities can take up for prosecution. However, today in the age of social media with a global network of online supporters at disposal, protests are no longer ‘local’. This fast and unpredictable reach of activists certainly has Beijing worried

However, sharing of materials that CCP perceives as ‘politically sensitive information’ in the form of text, photo and video over social media platforms is construed as “state subversion” and leaking state secrets”.

In recent years, there have been a growing number of cases of arbitrary detention, arrest and imprisonment of many Tibetan intellectuals inside Tibet by the CCP. Nyima, from Shelian Township

in Kardze (Ganzi in Chinese) Tibetan Autonomous Prefecture in Sichuan province, was abruptly arrested in January this year on charges of spying. He was arrested and jailed for committing the crime of communicating outside Tibet.

Tenzin from Lhasa says “The Barkhor street is now filled with informants whose job for the ‘good of the nation’, is to spy on their compatriots and report any word, phrase, or sentence that might in any way be interpreted as ‘splittist or counter-CCP.

In a recent notice, the Chinese authorities announced criminal prosecutions against individuals who use online communication tools to engage in activities against the Chinese Communist Party. The general public is ordered to report any rumours circulating on social media and those who are involved in spreading them are punished accordingly to the enforced law.

Nectar Gan China Reporter for CNN Digital in Hong Kong notes that “China is offering its citizens cash rewards of up to and above 100,000 yuan (\$15,000) for tip-offs about people who endanger national security, as authorities intensify a years-long campaign to weed out what they see as growing threats from foreign espionage and “hostile forces. “Successful informants can receive either “spiritual rewards” in certificates or “material rewards” in cash, according to regulations released by the Ministry of State Security” The cash rewards are graded into four levels based on the value of the tip-off, ranging from less than 10,000 yuan (\$1,500) to more than 100,000 yuan”.

Sharing photographs of the Dalai Lama and his teachings and talks in defiance of Chinese law has resulted in Tibetans being arrested in Tibetan regions. Chinese authorities have arrested Zumkar from Nagchu, a prefecture-level city in the north of the so-called Tibet Autonomous Region of Tibet owning a picture of Dalai Lama on the altar of her home.

This new and extremely effective combination of state control apparatus has proven to be incredibly valuable for the Party in tightening security measures, assuring its long-term survival, shaping public opinion, and suppressing resistance.

Conclusion

There are two main reasons for this seemingly contradictory effort by the Chinese government. First, it recognizes that the internet is vital to the long-term expansion of their interest in economic development. Second, it has been known through the experience that effective control of internet content is virtually impossible, as nearly anything the government puts in place is too easily bypassed by users and ISPs. In fact, as early as 1996, many prominent scholars believe that the Chinese government sees the trends of the internet as a constant threat to the state and not as a potential resource and that full control of the internet is impossible.

The connectivity that the internet and social media have throughout the globalised world has assisted Tibetans in Tibet to break the psychological barrier of fear by helping many to connect and share information. It has given people in Tibet the knowledge and understanding that they are not alone in their struggle against occupation and injustice. The Chinese government must realise that limiting access to information is wrong but transparency will lead to a more powerful and resourceful China.

What is happening in Tibet?

Tenzin Tsultrim, Research Fellow

The revelation of a cache of files containing thousands of sensitive images and classified speeches of the Chinese Communist Party (CCP) leaders further confirms the veracity of China's crackdown on the identity and the culture of Uighur and Turkic people. However, in the past, the Party-state has denied the existence of "Re-education Camps" in East Turkistan (Ch: Xinjiang).¹ Like Xinjiang, Tibet is another region where after the 2008 mass uprising, the Party-state has long accelerated its plan for the enforced assimilation of Tibetan people. Since 2009, the repressive policies resulted in the self-immolations of around 158 Tibetans.² Despite the spate of self-immolations, the CCP has continuously denied human rights violations in Tibet.

In the past few months, the self-immolations of a popular Tibetan singer Tsewang Norbu and an elderly Tibetan, Taphun remind us that nothing has changed in Tibet. These self-immolators come from different backgrounds and age groups. Some were as young as 16-year-old and the recent self-immolator Taphun from Ngaba is 81-year-old. This indicates that the repressive policies of the Party-state have engulfed every section of Tibetan society. For instance, the commentary by Dolma Tsering has systematically described the causes for the composition of different age groups among the self-immolators.³ For the past few years, the Party-state has initiated a renewed crackdown on Tibetan culture, particularly on Tibetan Buddhism and the Tibetan language.

Different Reports Conclude Increasing Repression in Tibet

For the past few months, numerous reports highlighted deteriorating human rights violations and increasing repression in Tibet. For instance, according to the 2021 annual report of the Central Executive Commission on China (CECC), it states that "The Party and government continued to restrict, and seek to control, the religious practices of Tibetans. Officials in Tibetan areas of China continued to enforce restrictions on religious observance or expression of faith, including prohibiting individuals from participating in religious events or celebrating holidays."⁴ For the past many years, Tibet scored only one out of 100 in the global freedom rankings and the Freedom House 2021 report tied Tibet with Syria as the least-free territory in the world.⁵ The report further concluded that "The government's efforts to Sinicize Tibetan Buddhism have accelerated in recent years, with officials requiring Tibetan Buddhist clergy and lay believers to pledge their loyalty to the CCP and socialism above their religious beliefs, to denounce the Dalai Lama, and attend increasingly long political education sessions." Tibet Action Institute's report released on 7 December 2021 further confirms the Party-state intentions to eradicate Tibetan identity and further assimilate the Tibetan people. The report highlights that the Tibetan students are at risk of losing their mother tongue and connection to their cultural identity because 1) Classes are primarily taught in Chinese. 2) They live apart from their families and communities and are, therefore, unable to practice their religion or access the most authentic expressions of Tibetan culture and traditions.⁶

All these coercive and assimilationist measures implemented by China in Tibet require a very large amount of expenditure and hence it is reflected in its oversized budget for maintaining "internal security."

Finding Similarities between East Turkestan and Tibet

There is no doubt that the source of intensive coercive measures in Tibet and East Turkestan is high domestic security spending by China. For instance, Adrian Zenz found that “During Xi Jinping’s term from 2013 to 2017, China’s domestic security spending grew 34 percent faster than total spending. In particular, security-related expenditures in sensitive regions such as Xinjiang and Tibet have risen so rapidly that they now exceed the United States average on a per capita PPP basis.” Before becoming the Party Secretary of Xinjiang, for around five years Chen Quanguo, the mastermind behind the Grid-style of social management in Tibet, was the Party Secretary of the so-called Tibet Autonomous Region and who has successfully laid the groundwork for the current planned implementation of the three-dimensional security measures in Tibet, as in the 14th Five-Year Plan 2021-2025.⁷ This involves what they see as rule of law, specialized, and intelligent measures to maintain public order by combining the efforts of both professionals and the people for preventing and controlling crimes through public participation.

For instance, during a meeting in March 2017, Xinjiang government was required to practice the Fengqiao experience (Also refers to Public Security Committee), which is one of the parts of three-dimensional security measures, also known as Double Family Defence Stability Maintenance in Xinjiang. Hence, it is no surprise that during Chen Quanguo’s term as the Party Secretary in Xinjiang from 2016 to 2021 the so-called Fengqiao experience was introduced. The “Fengqiao experience” is the process of mobilizing the masses in order to “strengthen the dictatorship over class enemies.”

In Tibet too, it was during Chen Quanguo that the Fengqiao experience came in the form of “Double-Linked Households.” In short, what happened in East Turkistan (Ch: Xinjiang), is happening in Tibet and what happened in Tibet, is happening in East Turkistan.

Future Perfect or Future Tense in Tibet?

From the current developments in Tibet, it appears that the Party-state is implementing exactly what it has planned in 14th Five-Year-Plan. For instance, with the introduction of new regulations such as “Measures for the Administration of Internet Religious Information Services,” released on 20 December 2021 and came into force on March 1, 2022, exactly a year after the 14th Five-Year-Plan was officially endorsed by the National People’s Congress on March 11, 2021. The regulation banned all foreign organizations and individuals from spreading religious content online in China. One reason could be for the acceleration of the Sinicization of Tibetan Buddhism is to fully control every nook and corner before the Party-state implements its grand plan in Tibet. The conclusions given by the different reports further confirm that the situation in Tibet is further deteriorating with the implementation of repressive policies specifically aimed at eliminating Tibetan culture and Tibetan Buddhism. For instance, in the 2021 Shigatse Municipal government work report, the implementation of the Fengqiao experience and Sinicization of Tibetan Buddhism was encouraged. On the Dingri government website too, there is a mention of taking a major survey among the Tibetan people focusing on the stability, development, ecology and strengthening of the border.

The leaked Chinese police records are a strong reminder that the Party-state has taken every measure to suppress the Uyghur population and it is a matter of time soon China’s iron curtain over Tibet will also be lifted. After all, it is without any doubt that the Party-state has skeletons in every cupboard.

Endnote

- 1 Ben Westcott and Yong Xiong, “China legalizes Xinjiang ‘re-education camps’ after denying they exist,” CNN, October 11, 2018, <https://edition.cnn.com/2018/10/10/asia/xinjiang-china-reeducation-camps-intl/index.html> (accessed May 23, 2022)
- 2 Factsheets on Self-immolations, <https://tibet.net/important-issues/factsheet-immolation-2011-2012/> (accessed May 23, 2022)
- 3 Dolma Tsering, “Who Are the Young Self-immolators in Tibet?” May 9, 2022, <https://international.thenewslens.com/article/166598> (accessed May 23, 2022)
- 4 CECC, 2021 Annual report of the Central Executive Commission on China (CECC), <https://www.cecc.gov/publications/annual-reports/cecc-annual-report-2021> (accessed May 23, 2022)
- 5 Freedom House, Freedom in the World 2022, <https://freedomhouse.org/country/tibet/freedom-world/2022> (accessed May 23, 2022)
- 6 Tibet Action Institute, “Separated From Their Families, Hidden from the World: China’s Vast System of Colonial Boarding Schools Inside Tibet” December 21, 2022, https://s7712.pcdn.co/wp-content/uploads/2022/01/2021_ColonialBoardingSchoolReport_Digital.pdf (accessed May 2022)
- 7 Outline of the 14th Five-Year Plan (2021-2025) for National https://www.fujian.gov.cn/english/news/202108/t20210809_5665713.htm

Border Villages in Tibet: Eyes and Ears of the PRC

Dr. Tsewang Dorji, Research Fellow

The China-India military face-off in the Galwan Valley on 15 June 2020 was considered one of the deadliest military confrontations between the two since 1962. It has almost been one and half years since India lost the lives of around 20 soldiers in the Galwan Valley during the military face-off. For the past few years, China has been creating a new strategic front to encircle India by building a chain of border defense villages along the Indo-Tibet borders. Because of this, India may have to pay a heavy price in terms of its territorial integrity and national security. In the future, this could change the demographic pattern in the world's highest frozen border – the Himalaya.

By invading Tibet, China has forcefully shifted the traditional borders between India and Tibet into the Sino-Indian boundary. Since then, the two Asian giants have been engaged in more than thousands of border skirmishes. Despite India's formal recognition of Tibet as a part of the People's Republic of China on two occasions - 1954 under Prime Minister Jawaharlal Nehru and 2004 under Prime minister Atal Bihari Vajpayee, Chinese leaders have always suspected India's role in the Tibetan movement. Apart from this, the Sino-Indian conflict over the Indo-Tibet border remains as one of the longest geopolitical disputes in Asia. The centrality of Tibet is a key factor in resolving the China-India conflict.

When Xi Jinping became the president of China on 14 March 2013, he has given utmost importance to the domestic stability in Tibet and the safeguarding of its assumed frontiers. Subsequently, the Chinese authority has emphasized that “developments in Tibet are related to the overall work of the party and the country, and the focus of work in Tibet should be “safeguarding” the motherland's reunification and national unity”. By retaining China's Tibet policy of safeguarding national unity and reunification, China has restrengthened the importance of “maintaining the stability of Tibet” as the security and safeguard of the national interest during the 7th Tibet Work Forum in 2020.

For securing the stability of Tibet and its borders, China has built a chain of border defense villages across the Himalayan frontiers which share borders with India, Nepal, and Bhutan. These villages are a part of China's veiled poverty alleviation program to show the achievement of China's development in Tibet and to secure the borders simultaneously. Building infrastructures and well-designed border villages in Tibet's border regions are intrinsically linked to the dual-use infrastructure development, which serves as border watch posts for monitoring cross-border migrations and occupying no-man's land on the Himalayan frontiers. Both Professor Dawa Norbu and Claude Arpi have written on the dual-use of infrastructure development in Tibet. The good network of roads and railway lines gives easy access to China for the deployment of its military in Tibet's border regions.

According to the so-called China's Tibet Autonomous Region's (TAR) work report in 2017, the Chinese government has launched the rural rejuvenation programs in the name of “the construction of well-off villages and simultaneous relocation of Tibetans in these villages”. The relocating of people in Tibet's frontiers and building border defense villages are also outcomes of the 19th Party Congress in October 2017, in which Xi Jinping called for “Chinese people with talent to work in

remote and border areas with the ethnic minority population”.

In July 2017, the TAR issued the “Plan for the Construction of Well-off Villages in the Border Area of the Tibet Autonomous Region (2017-2020)”. It involved the building of 628 border villages in TAR’s 112 border towns across 21 border counties which are located in Shigatse, Lhokha, Nyingshi, and Ngari prefecture. China has built 354 well-off border villages in Lhokha which shares a border with the Indian state of Arunachal Pradesh and Bhutan. China claims that Arunachal Pradesh is an integral part of China. The construction of these villages could lay the groundwork for the future towns and cities in the bordering regions.

The Chinese central government has allocated around RMB 30.1 billion (\$4.6 billion approximately) for building 628 border villages in Tibet. The allocation of the budget also includes the construction of housing facilities, infrastructure, and public service facilities. Out of these 628 administrative border villages, there are 427 first-line border villages and 201 second-line border villages. The first-line border defense villages are built in close proximity to or across the Line of Actual Control, which has a direct geopolitical impact for India, Nepal, and Bhutan. The second-line border defense villages are located in Tibet’s border regions. To encourage the people to settle there, the Chinese authority has facilitated a conducive environment and attractive subsidy to the residents of the border villages for their permanent settlement. The residents from the first line villages receive RMB 47,000, and the second line villages receive RMB 4500 as an annual subsidy.

Jiang Jie, Executive Vice Chairman of TAR, presided over a special meeting in the Autonomous Region Strong Frontier Work Conference which was held in Yatung, Dromo County, Shigatse City, in December 2020 for inspecting the progress of the construction of the well-off border villages. The meeting noted that 94% of the project was completed by December 2020, and 93% of the allocated funds were used. As of now, China has completed the construction of 628 border defense villages.

The completion of these border defense villages would act as border watchposts and become the ears and eyes of the People’s Liberation Army to expand and secure borders in the Himalaya. Strategically, building the first line of border defense villages helps China to reaffirm its claims over the disputed territories in the Himalayan regions, which China for long claimed as the five fingers of Tibet.

མཁས་པ་སློབ་པའི་དུས་ན་སྟག་།

བདེ་བར་སྡོད་ལ་མཁས་མི་སྲིད། །

བདེ་བ་ཚུང་ལ་ཆགས་པ་དེས། །

ཆེན་པོའི་བདེ་བ་ཐོབ་མི་སྲིད། །

ས་སྐྱ་ལེགས་བཤད་ལས།

བོད་ཀྱི་ཕྱི་ལྗོངས་ལྟུང་མཁའ་ཞིབ་པ་ལྟུང་ལྟུང་།
TIBET POLICY INSTITUTE

Central Tibetan Administration, Gangchen Kyishong
Dharamshala-176215, Distt. kangra (H.P.) India
Phone +91-1892-223556, 222403
E-mail: communication@tibetpolicy.net | web: tibetpolicy.net